

З цим номером журналу виходить музичний додаток «Контрапункт»

ЯК ГОЛОСУВАЛА КРАЇНА:
ЯНУКОВИЧА ПУСТИЛИ
В ПОМАРАНЧЕВИЙ ЕЛЕКТОРАТ **СТОР. 8**

ЧОМУ УКРАЇНА НЕ НАЛЕЖИТЬ
АБСОЛЮТНІЙ БІЛЬШОСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ **СТОР. 24**

КУДИ
ЗНИКАЮТЬ
ЛЮДИ **СТОР. 44**

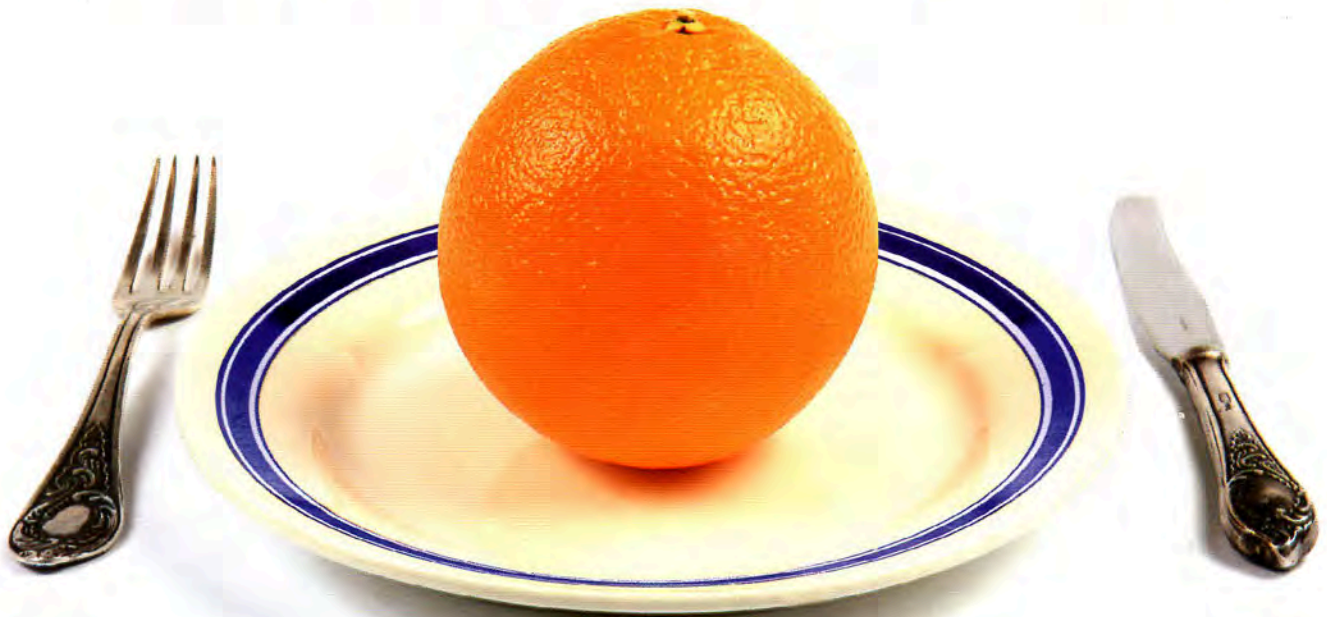
Тиждень
український www.ut.net.ua

ПАПСЬКИЙ НУНЦІЙ
ІВАН ЮРКОВИЧ
ПРО ДІАЛОГ МІЖ
ЦЕРКВАМИ
Стор. 40

№ 3 (116), 22–28 СІЧНЯ 2010 р.

КУШАТЬ ПОДАНО, ПРОФФЕСОР!

Дезорієнтовані українці втрачають
інстинкт самозбереження.
Стор. 12

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

Institut
Français
d'Ukraine

з 28 січня

ВЕЧОРИ

ФРАНЦУЗЬКОГО
КІНО

УЛЮБЛЕНІ ЗІРКИ
У НОВИХ ФІЛЬМАХ!

Софі Марсо
П'єр Рішар
Катрін Деньов
Емануель Беар...

Наша адреса:

Київ, вул. Городецького, 5

Автовідповідачі: 279-6301, 279-6302

Бронювання квитків: 279-6750, 279-8232

www.kino-ukraina.com.ua

Тиждень
український www.ut.net.ua

Юрій Макаров
про гайтанський синдром в українців

4

Фото тижня
Страх і ненависть у Порт-о-Пренс

6

Януковичам дарують країну
Основні особливості першого забігу президентських перегонів-2010

8

Фантазії на краю пріри
Хто з двох кандидатів здатен переформатувати проект «Україна»?

12

Вахтанг Кіпіані
про те, чому треба голосувати розумом, а не серцем

14

Так вибирала країна
Перший тур був схожим на прелюдію до масових фальсифікацій у другому

16

ВПРИТУЛ

Вартові демократії
Тиждень спостерегів за процесом волевиявлення безпосередньо на виборчій дільниці

22

Ігор Лосєв
шукає відповідь на запитання, кому насправді належить держава Україна

24

Гіркі плоди
Останні 20 років Сербія втратила через невміння розпізнавати сутність історичних подій

28

Дмитро Губенко
у підсумковій статті спецпроекту «20 років свободи» визначив передумови нинішніх успіхів і поразок країн Центральної та Східної Європи

34

Юрій Кочубей
про необхідність знайти для християн та мусульман Європи прийнятну формулу співжиття

36

МИ

Тернистий шлях до єднання
Папський нунцій в Україні архієпископ Іван Юркович про діалог між православною та католицькою церквами

40

Зниклі безвісти
Де губляться українці

44

Дівчисько і смерть «Щоденник»
полтавчанки Марії Башкирцевої – перший бестселер ХХ сторіччя

48

НАВИГАТОР

Зробили украхоп
Хіп-хоп можна сміливо вписати в історію сучасної української музики як один із вдаєх прикладів швидкого і потужного прориву

52

Відгуки/анонси
Вистави, фільми, виставки, книжки, записи

56

Електрифікація автопрому
Чому до масового переходу на електромобілі наразі не готова жодна країна

58

До джерел США
Тиждень вивчав Філадельфію – одне з найбільш українських міст Америки

62

Кілька слів від журналістів
ТИЖНЯ

66

Обкладинка
Фото: Олександр Чекменєв

«Тиждень»
№3 (116) 22–28.01.2010 р
Засновник ЕСЕМ Медіа ІмБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора Наталя Васютин
Оглядач Юрій Макаров
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'яччук, Вікторія Герасимчук, Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпінянц, Ігор Кручич, Андрій Лаврик, Мар'яна Олійник, Наталя Петринська

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Загородня, Роман Кабачій, Валентина Кузик, Олена Чекана, Дмитро Рафаель
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Юрій Довбах, Ганна Ермакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменєв, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Олександр Григор'єв, Лариса Мінченко

Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайту Таня Овчар
Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Світлана Єгорова, (097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції
01030, Київ, Б. Хмельницького, 36 оф. 7
Адреса видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37
E-mail: office@ut.net.ua. **Телефон** (044) 351 1300
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 103133. Наклад 30 700
Номер підписано до друку 20.01.2010 р.
Виходить щоп'ятниці. Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без угодження з автором. Рукописи не повертаються і не рецензуються. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Гаїтянський синдром

Автор:
Юрій
Макарук

«Я ніколи в житті не зможу забути цього запаху», – пише мені знайома канадська журналістка. Вона, бідоласна, так розраховувала приїхати в Україну на вибори, а замість того її послали на Гаїті висвітлювати наслідки землетрусу. Колегу так просто не налякати: вона знімала в Іраку, Нігерії, на Північному Кавказі, але те, що побачила в Порт-о-Пренсі, перевершило її уявлення про жах. «Тепер я знаю, який вигляд має пекло».

Пересічний українець до нинішньої катастрофи уявляв Гаїті або як декорації роману «Комедіанти» Грегема Гріна, або як колицку модного в деяких колах релігійного культу вуду. Абсолютна більшість репортажів із місця подій не додає до цього уявлення нічого суттєвого: місто в руїнах, сотні тисяч загиблих, мільйони людей, що потерпають від нестачі води, їжі й медичної допомоги в імпровізованих наметових містечках. Усе це подробиці, що викликають спершу острах, потім співчуття, а зрештою втому, – так влаштована людина... Більше інформації у ЗМІ знайти важко: свобода слова свободою слова, а певних неполіткоректних узагальнень сучасна преса схильна уникати.

А неприємні питання є. Наприклад, чому в сейсмонебезпечній зоні десятиліттями будували так, що від потужних, але не виняткових поштовхів (7 та 5,9 за Ріхтером, таких землетрусів у світі щороку стається десятки) в столиці повалилися практично всі споруди? Колега повідомляє з подивом: розбирати завали відносно легко, бетон кришиться від простих ударів ломом, вочевидь, у нього забули покласти цемент. Або чому рятувальні роботи проводяться тільки силами іноземців? Чому вцілілі місцеві мешканці не організуються бодай у якісь групи взаємодії та взаємодопомоги, чому майже не беруть участі в операціях міжнародних сил або хоча б у похованні трупів? Перші дні мертві тіла взагалі лежали на вулицях, потім їх почали звозити на звалища разом з уламками за допомогою бульдозерів і самоскидів. Звідси й запах... Нарешті, чому реакція гаїтянців на іноземну допомогу переважно зводиться до претензій: де ви були, чому ви нам нічого не даєте або даєте так мало? У підтексті читається приховане звинувачення: мовляв, ви самі, мабуть, розкрадаєте те, що нам прислали...

Додаткова деталь пейзажу: почастишали збройні пограбування машин, що розвозять продовольство. Банди озброєних мачете (страшна зброя!) молодиків, які зовні аж ніяк не виглядають виснаженими, тероризують і переважно іноземців, і своїх. Місцевої поліції взагалі немає, місцеві органи влади відсутні, місцевої медицини непомітно.

Соромно зловтішатися з чужого горя. Тим більше не варто робити це нам – не лише тому, що це саме по собі гріх. Якщо замислитися, не так уже й далеко ми відійшли від гаїтянської моделі. Припустімо, кричущий вакуум держави в усьому, що мало б допомагати рядовому громадянину, й тотальна її присутність скрізь, де можна цим громадянином скористатися, – це надто звичні звинувачення, точніше, констатації. Важливіший саме брак суспільних навичок. Українці так само схильні чекати, доки прилетить раптом чарівник на блакитному вертольоті й налагодить за них їхнє життя. Вони так само не здатні організуватися ані заради вирішення тих чи інших проблем, ані заради того, щоби вимагати їхнього вирішення від державних структур. Вони так само підозрюють у шахрайстві (чи потенційній нечесності) чиновників та одне одного – і беззаставно.

**УКРАЇНЦІ ТАК САМО СХИЛЬНІ
ЧЕКАТИ, ДОКИ ПРИЛЕТІТЬ
РАПТОМ ЧАРІВНИК
НА БЛАКІТНОМУ
ВЕРТОЛЬОТІ Й НАЛАГОДИТЬ
ЗА НИХ ЇХНЄ ЖИТТЯ**

в столиці – звісно, не землетрус, але теж своєрідне стихійне лихо. Хтось перекрив Хрещатик біля мерії, хтось викликав до народу директора Київавтодору подивитися в його чесні очі? Хтось блокував ЖЕК із вимогою, щоби двірник виконав свою роботу: розчистив доріжки й прибрав кучугури? Хтось, нарешті, зібрав сусідів на суботник із лопатою? Ні, надто складно. Простіше виголосити: «Ось така вже ми країна, такий у нас народ».

Ми, подібно до гаїтянців, можемо апелювати до колоніального минулого, а можемо прокинутися й для початку проголосувати – проти того, хто неминуче перетворить країну на одну велику «Зону» (маю на увазі не кримінальний background, а зону відчуження). Ні, ми, дякувати Богу, ще не в Гаїті: транспорт ходить, світло є, вода з крана тече, принаймні в столиці. Але якщо ми дозволимо собі й далі так поводитися (65% явки на дільниці), то попрямуємо туди швидше, ніж самі це усвідомимо. Гаїті, як відомо, в головах. ■

НАЙГОЛОВНІШЕ ЗА ТИЖДЕНЬ
ТЕ, ЩО ВАРТЕ ЕФІРУ

21:00
ЩОНЕДІЛІ

ЧАС

ПІДСУМКИ

з Тетяною Даниленко

5

Страх і ненависть у Порт-о-Пренсі

Гаїті як держави вже не існує. 12 січня землетрус повністю зруйнував інфраструктуру цієї злиденної острівної країни. Щонайменше кожен третій будинок не встояв, у руїнах лежить президентський палац, 75 тис. загиблих поховано в братських могилах – ховати їх по-людському бракує сил і часу. Очікують, що кількість жертв сягне 200 тис. Країною, де відносний спокій в останні роки тримається лише на багнетах «блакитних шоломів», прокотилася хвиля насильства. Доведені до відчаю люди вбивають одне одного за воду і їжу. Місцеві релігійні лідери ля-

кають повстанням зомбі (живих мерців). Речники ООН заявляють: миротворцям уже вдалося взяти під контроль ситуацію в Порт-о-Пренсі – столиці країни. 20 січня острів струснули нові поштовхи.

Офіційна влада Гаїті обмежується прийомом нот співчуття від інших держав. Рятувальну операцію й підтримку правопорядку здійснюють переважно сили міжнародної спільноти. ООН відправляє на острів 3,5 тис. миротворців. Головний аеропорт країни, аби забезпечити доставку рятувальників і гуманітарних

вантажів, узяли під контроль американські десантники. Їм на підмогу йдуть військові кораблі з 10 тис. морських піхотинців. США заявляють, що не збираються окупувати Гаїті. Однак усе гучніше лунають голоси експертів, котрі стверджують: навести лад у країні, просяклій корупцією, наркоторгівлею й бандитизмом, можна лише шляхом зовнішньої інтервенції. До речі, на цей рік на Гаїті призначено президентські вибори.

Фото: REUTERS

14 січня

НБУ зобов'язав банки повідомляти про пограбування їхніх відділень у день здійснення нападу

15 січня

Суд Гонконгу виніс вирок капітанові українського судна «Нафтогаз-67» – 3 роки ув'язнення

16 січня

Партія регіонів вивела під стіни ЦВК тисячі своїх прихильників. Випивали, співали...

Януковичам дарують країну

Дезорієнтація суспільства може посадити лідера ПР у президентське крісло

Попри принизливий результат у першому турі виборів, Віктор Ющенко має привід для маленьких радощів: його кампанія проти Тимошенко дала значні плоди. У західному форпості помаранчевих – Івано-Франківській, Тернопільській, Львівській областях – Юлію Тимошенко підтримало вдвічі менше людей, ніж Ющенка п'ять років тому. Наприклад, у 2004-му на Івано-Франківщині за Ющенка проголосувало 89,03%, у 2010-му за Тимошенко – 38,98%, на Тернопільщині – відповідно 87,52 і 35,67%, на Львівщині – 87,25 і 34,7%. При цьому Віктора Януковича пустили в помаранчевий

електорат – лідер ПР поліпшив свій результат на Тернопільщині з 5,51% у 2004-му до 9,82% (!) у 2010-му, на Івано-Франківщині – з 4,47 до 5,11% (див. стор. 10). На Закарпатті за Януковича цього разу взагалі проголосувало найбільше виборців (29,65%), тоді як у 2004-му тут його випередив Ющенко. На Сході ж та Півдні Тимошенко практично не здобула нових симпатиків. Про дезорієнтацію виборців свідчать третє і четверте місця у президентських перегонях Сергія Тігіпка й Арсенія Яценюка. Золотий комсомольський хлопчик, старанний учень Коломойського, гнучке коліщатко в системі Кучми і керівник штабу фальсифікаторів зразка 2004 року Сергій

УСЬО БУДИТ ДОНБАС? Прихильники Януковича святкують перемогу у першому турі

Тиждень в історії

21 січня 1990 року

Живий ланцюг єднання між Києвом і Львовом «Українська земля»

22 січня 1918 року

Центральною Радою у Києві було проголошено IV Універсал та незалежність УНР

23 січня 1713 року

Угода між гетьманом Пилипом Орликом і кримським ханом про спільну боротьбу проти Росії

17 січня

Пірати отримали \$7,5 млн викупу за танкер «Маран Сентаурус».
3-поміж членів екіпажу – 2 українці

18 січня

Таліби напали на Кабул. Бої тривали 6 годин, терористів знищено

19 січня

ВР звільнила з посади члена Центрвиборчкому Анатолія Писаренка.
Тепер Регіони мають у ЦВК більшість

20 січня

ЦВК опрацювала 100% протоколів. Лідери: Янукович – 35,32%, Тимошенко – 25,05%

Тігіпка зумів завдяки вдалим PR-технологіям підкупити серця аж 13% виборців в обгортці «нового обличчя». Факт успіху Тігіпка і Яценюка є мірилом некритичності та маніпульованості українського суспільства, для якого історія з Черновецьким не стала уроком.

Ситуація перед другим туром виглядає досить оптимістично для Януковича. Унаслідок квалості центральної влади, а часом і відвертого потурання регіональним баронам, протягом останніх п'яти років ПР зберегла монополію владу над Сходом та Півднем країни. І можна не сумніватися, що в другому турі оптимальний результат для Януковича в цих регіонах буде забезпечено правдами й неправдами. В деяких областях лідер ПР уже в першому турі поліпшив свій результат порівняно з третім туром виборів-2004. Вочевидь, перед другим туром Тігіпка і Яценюк як бізнесмени від політики демонструватимуть нейтралітет (таким чином додаючи частину голосів Вікторові Федоровичу), адже лише президентство Януковича гарантує швидкі позачергові вибори до парламенту. Тоді реальну владу у вигляді фракцій Тігіпка і Яценюка у ВР можна буде конвертувати в реальні грошові потоки – Федоровичу ой як буде потрібна конституційна більшість для втілення деяких пунктів своєї програми. Друга державна мова, наприклад, може забезпечити перегляд газових угод на користь окремих учасників процесу.

Трагічно, що вирішальним чинником у перемозі Януковича може стати ірраціональна поведінка окремої категорії патріотично налаштованих громадян. Останні події засвідчили: є чимало людей, для яких патріотична поза важливіша за патріотичну поведінку. Незрозуміло, чому частини фанатичних симпатиків Ющенка не помічають, наприклад, що Тимошенко (на відміну від Яценюка, про Тігіпка й мови немає) підкреслено користується державною мовою практично в усіх офіційних ситуаціях. Чому патріоти не помітили постанови Кабміну про обов'язкове вживання української мови вчителями на перервах? Невже погано, що політик послуговується державною мовою і це приймається всією країною як норма без жодного протистояння? Чи не так само спокійно потрібно провадити державницьку політику в усій гуманітарній та інформаційній сфері? Що головне – шум чи результат?

Павло Мірошніченко

Вибухова реанімація

Наступного дня після першого туру президентських виборів стався вибух у реанімаційному відділенні луганської лікарні №7. Трагедія стала черговим свідченням того, що вітчизняна система охорони здоров'я не тільки не здатна адекватно виконувати покладені на неї завдання, а й подеколи становить небезпеку навіть для здорових громадян. Причина надзвичайної події – звичайне головоутяпство: хтось перекачував кисень з одного балона в ін-

ший (що суворо заборонено) у приміщенні, де перебували хворі й медперсонал (а це вже злочинна халатність). Розгрібати завали рятувальники закінчили лише 20 січня. Загалом з-під уламків витягли 16 загиблих.

За стандартами сучасної медицини балони зі стисненим киснем – моветон. Однак його і далі використовують навіть у провідних клініках столиці. Разом із застарілим обладнанням і ліками, від яких відмовився цивілізований світ.

Росія шле посла

Новий посол Росії в Україні Михайл Зурабов може з'явитися в Києві вже наступного тижня. У вівторок президент РФ Дмитрій Медведєв доручив Зурабову розпочати виконання своїх обов'язків посла Росії в Україні, зокрема «намагатися зробити максимальний внесок у зміцнення дружнього характеру відносин між нашими країнами». Зурабов буде також спеціальним представником Медведєва з розвитку торговельно-економічних зв'язків із Україною.

Експерти схиляються до думки, що Михайл Зурабов вручить вірчі грамоти вже майбутньому президентові України. Водночас аналітики стверджують – рішення Медведєва свідчить про те, що він визначився з підтримкою одного з двох фіналістів другого туру українських перегонів на користь Віктора Януковича.

ФОТО: UNIAN, PHL, АНДРІЙ ЛОМАКНІ, МАКС ЛЕВІК, ЕРА

24 січня 1965 року

Помер Вінстон Черчілль, колишній прем'єр Великої Британії, Нобелівський лауреат

25 січня 1942 року

Помер Агатангел Кримський, видатний український сходознавець

26 січня 1500 року

Перші європейці відкрили Бразилію, прибувши в гирло ріки Амазонки

27 січня 1860 року

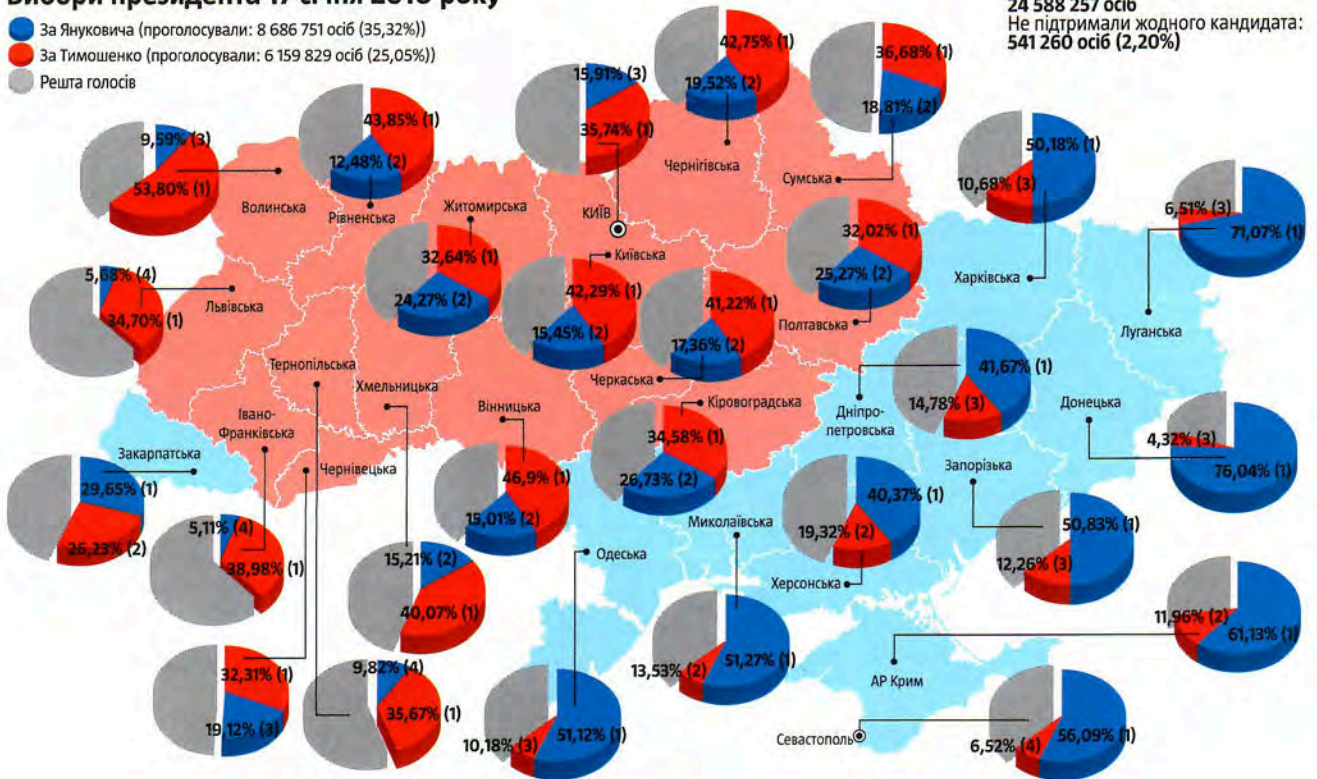
Коштом Платона Симиренка вийшов друком повний «Кобзар» Тараса Шевченка

На Захід

Вибори президента 17 січня 2010 року

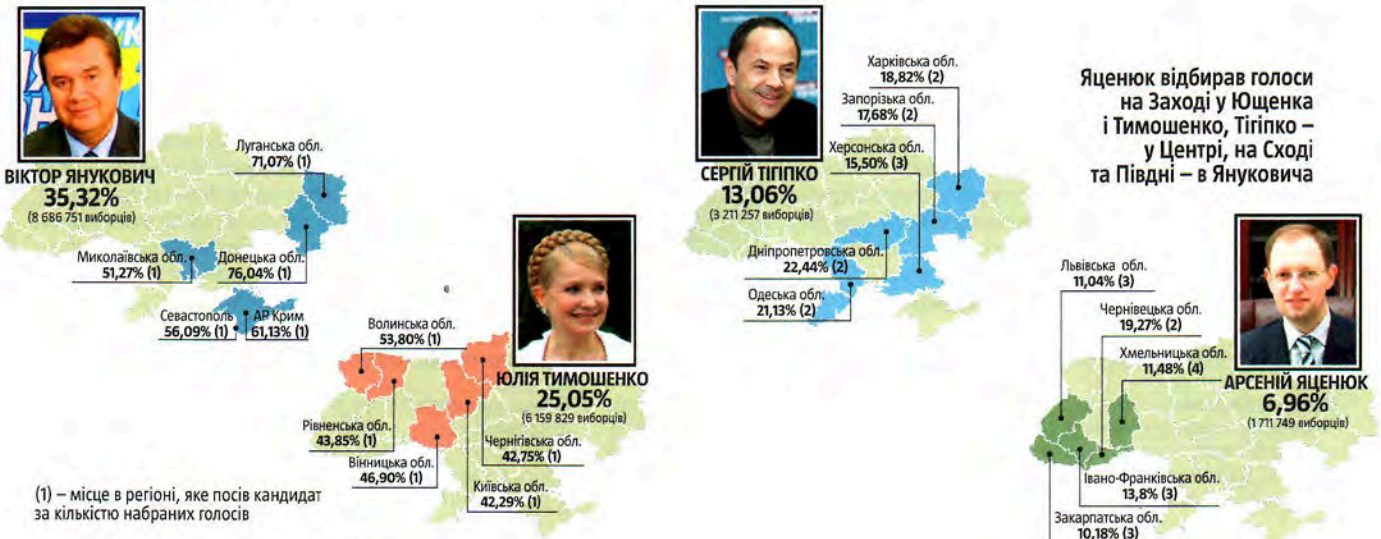
- За Януковича (проголосували: 8 686 751 осіб (35,32%))
- За Тимошенко (проголосували: 6 159 829 осіб (25,05%))
- Решта голосів

Взяли участь у голосуванні:
24 588 257 осіб
Не підтримали жодного кандидата:
541 260 осіб (2,20%)

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИБІР

Області, які віддали найбільше голосів за того чи іншого кандидата

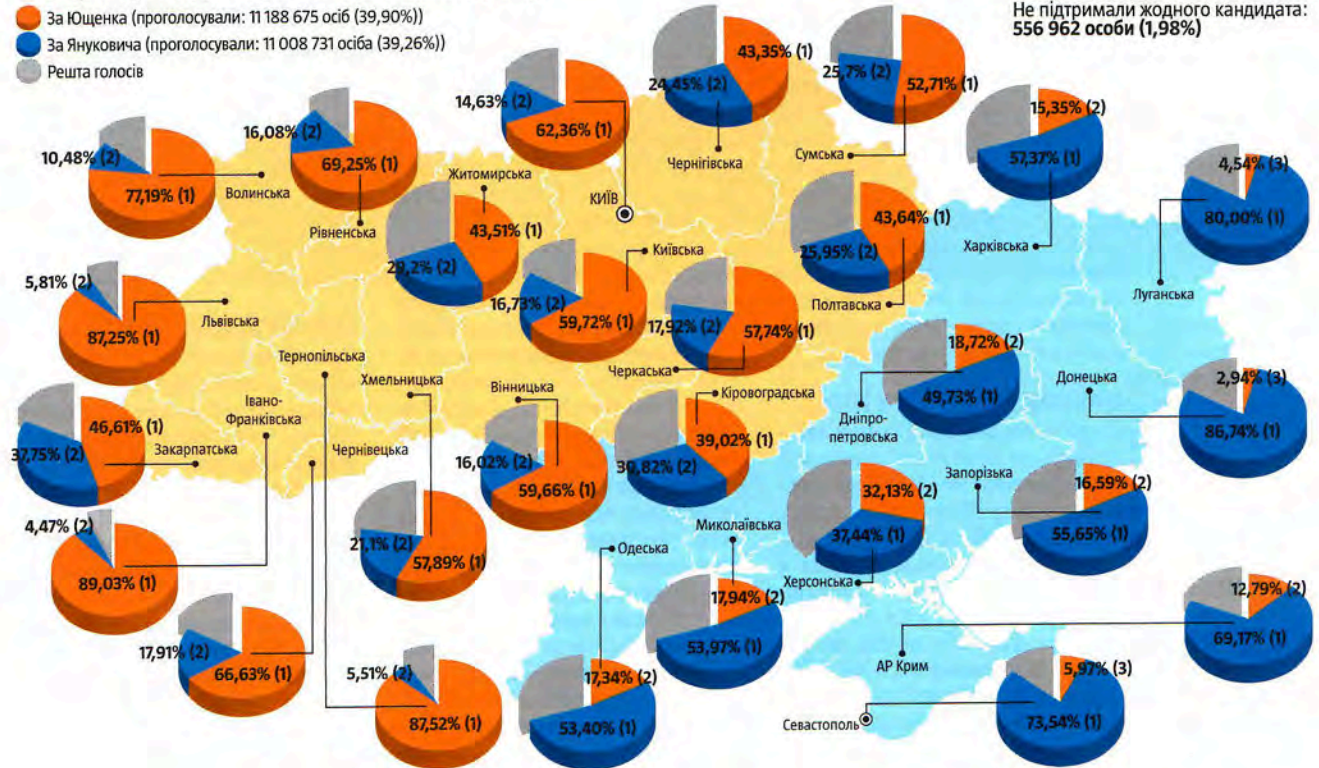
(1) – місце в регіоні, яке посів кандидат за кількістю набраних голосів

Основний тренд виборів-2010: Януковича пустили в помаранчевий електорат. Івано-Франківщина, Тернопільщина віддали за «професора» цього разу більше голосів, ніж у першому турі президентських перегонів 2004 року

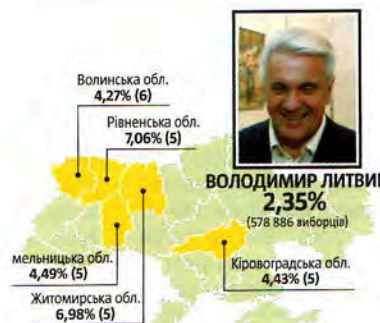
Вибори президента 31 жовтня 2004 року

- За Ющенка (проголосували: 11 188 675 осіб (39,90%))
- За Януковича (проголосували: 11 008 731 осіб (39,26%))
- Решта голосів

Взяли участь у голосуванні:
28 035 184 особи
Не підтримали жодного кандидата:
556 962 особи (1,98%)

За п'ять років рейтинг Ющенка обвалився з 51,99 до 5,45%

Після сенсаційної перемоги «Свободи» на виборах до Тернопільської облради (35% голосів) Тягнибок отримав на Тернопільщині несподівано низький результат

Фантазії на краю прірви

Хто з двох кандидатів здатен переформатувати проект «Україна»?

Автор:
Самійло
Ворс

Малюнок:
Василь
Вознюк

Слід відверто визнати, що Бог великий, єдиний нам досі Україну хранив попри все, що ми з нею намагалися зробити. Зокрема в критичні моменти історії щоразу даючи, як мінімум, шанс на гідний розвиток у незгубному напрямку. Не Його провина, що не всіма цими шансами українці скористалися. Сьогодні вчергове країна отримала теоретичну можливість не скотитися в безодню. Втім, не виключено, що ця пропозиція остання. Навіть безкінечно великодушна вища істота має право, щоби в неї увірвався терпець.

ВИБОРИ Є – ВИБОРУ НЕМА?

Результати виборів 17 січня загострили до граничної наочності альтернативу майбутнього розвитку країни. Точніше, розвитку або його відсутності – подальшого безнадійного занурення в болото провінційного олігархічного капіталізму. «Як є» – вже не буде. Буде або гірше, значно гірше, або знайдеться вихід. І обидва сценарії нині уособлюють кандидати, що вийшли до другого туру. Але перш ніж востаннє розглянути різницю між двома, на жаль, украй персоналізованими сценаріями, спробуємо окреслити поле викликів, які належить зустріти одному з двох нинішніх претендентів наступного дня після інавгурації.

Передусім це відстала економіка, внаслідок своєї структури фатально залежна від імпорту енергоносіїв. Джерела доходів у ній ретельно поділені між буквально кількома вертикально інтегрованими групами впливу, які, згідно з цим розподілом, здійснюють фактичне керування тими аспектами життя країни (чи окремих територій), у яких вони зацікавлені, й залишають напризволяще ті царини, які найближчим осяжним часом не здатні принести безпосереднього зиску. Поза межами їхнього володарювання ледь жевріють острівці вільного підприємства в промисловості,

сільському господарстві й обслуговуванні.

Окрім сировини й металургійні напівфабрикати така економіка виробляє ще... повітря. Станом на сьогодні вона перетворилася на бульбашку, гігантський МММ. До цього призвела штучна прив'язка долара до гривні, а тієї, своєю чергою, до рівня інфляції в країні. Це вона, інфляція, визначає ставку рефінансування Нацбанком фінансових установ (абстрагуймося від гіпотез, хто й за які персональні заслуги в першу чергу допущений до нацбанківської годівниці – це вже деталі). Тож кредитні ставки самих комерційних банків теж визначає інфляція. Таким чином, ніякий іноземний капітал, окрім спекулятивного, залучити в країну практично неможливо – який сенс тут щось будувати, якщо можна взяти гроші за кордоном під 4% річних і наварити в Україні 15? Цим якраз пояснюється епідемія купівель вітчизняних банків іноземцями. Жоден бізнес у реальному секторі таких прибутків не приносить ніде й ніколи – звісно, якщо це не якийсь інноваційний Google, але до цього нам ще рости й рости. Як і кожна бульбашка, українська фінансова піраміда рано чи пізно має луснути, й тоді позаторішня банківська криза здаватиметься дитячою забавкою.

Відчуження переважної більшості населення від надприбутків або просто прибутків обтяжується всевладним бюрократичним апаратом, що здійснює свої функції за допомогою хабарів або не здійснює їх зовсім. І так звані прості люди, і функціонери різних ланок державного та приватного секторів не відчують своєю ані країну, де живуть, ані установу чи бізнес, де працюють. На цьому тлі всі розмови про національну культуру та ідентичність (які, власне, розмовами й закінчуються) викликають у них або байдужість, або роздратування.

Така диспозиція в умовах несприятливого геополітичного

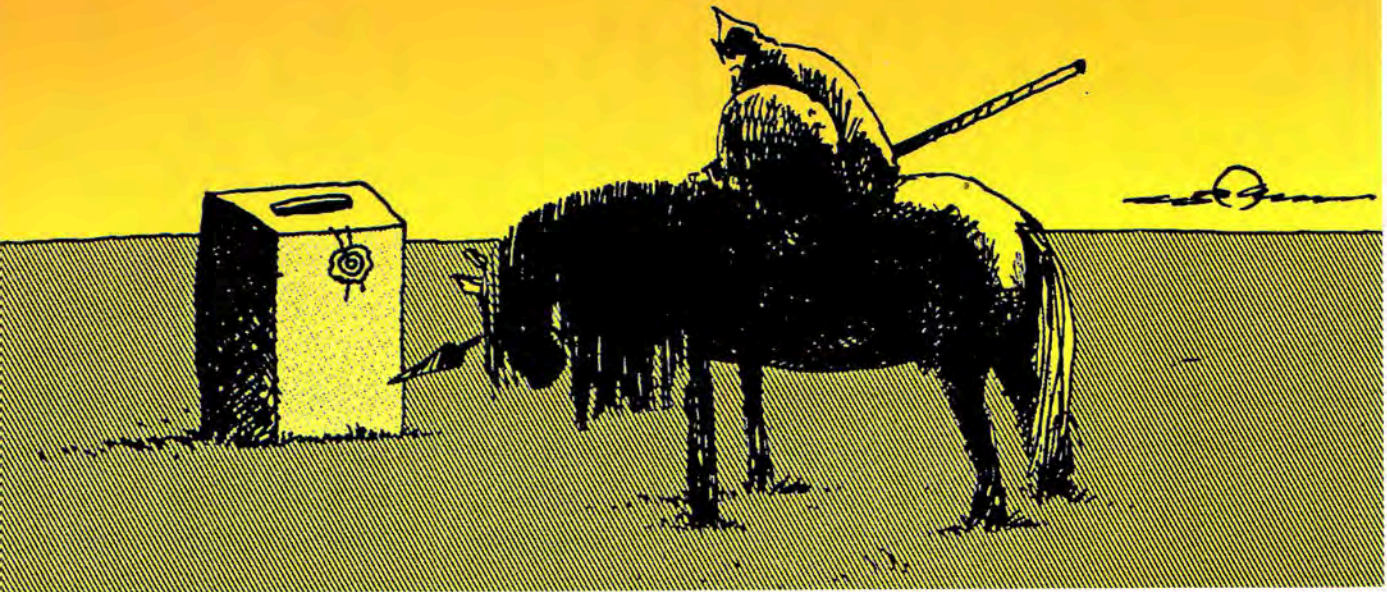
розташування України є ідеальною для поступового, чимдалі швидшого скуповування всіх більш-менш привабливих об'єктів господарювання представниками сусідньої країни, що прагнуть диверсифікувати свої капіталовкладення, з подальшим формальним чи фактичним приєднанням до цієї країни під оплески найвідсталіших верств суспільства. Історія власне України на тому закінчиться й цього разу, здається, вже остаточно.

СЦЕНАРІЙ ПОРЯТКУ

Трансформація феодально-колоніальної економіки можлива виключно шляхом вольових надзусиль, які створять сприятливе середовище для залучення в країну реального бізнесу. Тільки прихід справжніх інвесторів здатен забезпечити модернізацію країни, надходження до неї сучасних технологій. Це, своєю чергою, призведе не просто до зайнятості, а до якісної зайнятості, яка супроводжуватиметься підготовкою сучасних кадрів і виведенням України в цілому в ранг передових світових націй, які здатні самі розпорядитися своєю долею.

Привабливий інвестиційний клімат і встановлення прозорих правил гри так само неможливі без тотального перезавантаження державного апарату. Україні не потрібна така кількість бюрократів, які геть не здатні щось регулювати або чимось керувати, натомість постійно беруть участь у перерозподілі бюджетних та приватних коштів на свою користь. Новий чиновник повинен мати зовсім іншу мотивацію, яка, крім гідного матеріального утримання, неминуче включає в себе елемент патріотизму, відчуття причетності до успіху країни.

Приклади таких перетворень у різних країнах існують, їх технологія не є таємницею, але всі успішні історичні прецеденти базувалися на відповідній політичній волі, що знаходила підтримку в активній частині нації.

Немає підстав вважати, що українці дурніші, ледачіші й нездарніші, ніж фіни, поляки, угорці чи представники інших народів. Більше того, єдине, що справді доводять події п'ятирічної давнини, – це потенційна готовність нації до мобілізації, її відкритість для складних системних реформ за умови, що мета тих реформ буде зрозуміла, а методи впровадження переконливі.

КАНДИДАТИ В РЯТІВНИКИ

Ось тепер варто розглянути, наскільки той чи інший кандидат здатен відповісти на виклики часу. Щодо №1 немає й не може бути ніяких ілюзій. Віктор Янукович, як колись казали, «міцний господарник», який до того ж давно не тренував м'язи. По-перше, реальні трансформації жодного дня не були його метою, по-друге, він не має для цього ані характеру, ані візії. Особисті економічні чи політичні переконання лідера перегонів не витримують критики, здатність підібрати кваліфіковану команду також викликає серйозні сумніви. Світоглядно він залишився типовим червоним директором автобаз (навіть не оборонного підприємства, як його колишній патрон), якого завдяки примсі долі пустили за важелі міжпланетного космічного корабля: він керував ним, як самоскидом, хіба що включивши в технологічну карту «ліві» ходки. Вердикт: В. Ф. Янукович учергове обмовився, його ідеал – не *федералізм*, а *феода-*

лізм із усіма перерахованими вище трагічними для країни наслідками.

У цьому контексті доводиться уважніше придивитися до кандидата №2. Так, Юлія Тимошенко накопичила певний вантаж претензій щодо своєї непослідовності, проте варто відділити її реальні гріхи від звинувачень політичних опонентів, а надто колишніх союзників. Звісно, найбільше запитань до чинного прем'єра стосовно того, чому в Україні все так погано. Але треба віддати належне: ми пройшли кризу ще відносно... не те що безболісно, але буває гірше. Он ринкову Латвію рятують усією Європою й ніяк не можуть врятувати, нещасна Ісландія опинилася на межі дефолту... Коротше кажучи, в умовах постійної протидії, обструкції, провокацій з усіх боків Юлія Володимирівна впоралася з ситуацією не найгіршим чином, не стріляйте в піаністку!

Що ж до закидів у непослідовності, навпаки, з реального послужного списку політика, яка один раз посідала пост віцепрем'єра з ТЕК і двічі прем'єра, вимальовується цілком певна політична лінія. Тимошенко-2000 розібралася з бартерними взаємозаліками в енергетиці, що припинило віялові відключення й спрямувала в бюджет шалені кошти від обленерго, які після того, як опинилися в руках одного з кланів, перестали жити держскарбницею. Тимошенко-2005 намагалася реформувати вже

всю економіку. Вона закрила «вільні економічні зони», через які мінімізували податки олігархи, законопатила дірки на кордоні України, що різко збільшило митні збори, а відтак допомогло урядові розрахуватися по боргах із бюджетниками та підвищити пенсії. Нарешті, Тимошенко усунула сумнівних газових посередників, уклавши прямі контракти з Москвою, які, хай там що кажуть, наразі поки що не шкодять країні. Швидше навпаки – цю зиму, схоже, Україна і Європа переживуть без газового шантажу з боку Росії. Тричі Тимошенко намагалася зламати систему стосунків влади й великого бізнесу. Тричі вона наштовхнулася на шалений опір, який неважко було передбачити. Інакше кажучи, в своїх тактичних і стратегічних учинках Юлія Володимирівна – та людина, яка намагається сконцентрувати ресурси в руках держави всупереч інтересам феодално-олігархічного істеблішменту. Тож вона – державник, і це вже плюс.

Вона працездатна. Вона честолюбна. Вона здатна вчитися, на відміну від свого опонента, який нічого не вчиться. Вона розуміє, що лише держава може забезпечити розвиток країни й нації, ніяка «невидима рука ринку» сама по собі на це не здатна. Чи вкористає вона при нагоді шанс модернізувати країну? Поза сумнівом, вона спробує. Може, вийде. Може, ні. Принаймні, це шанс. Справді останній. ■

Голосуй розумом

Автор:
Вхтанг
Кіпіані,
журналіст

Інтернет переповнений банерами: «Голосуй за Юлю! Голосуй серцем». Робиш клік по картинці й бачиш міні-ролики, змонтовані на основі «Аватара», «300 спартанців» та інших відомих фільмів. Голос за кадром апелює до вічних цінностей, закликає голосувати за політика Тимошенко, прислухатися до голосу свого серця. І як підказка – галочка у вигляді червоного сердечка БЮТ.

У першому турі я не голосував за лідерку БЮТ, але думаю зробити це в другому. Кажу це одразу, за прикладом лобістів в американському конгресі. Зекономлю час тих, хто все вже вирішив. Заздрю таким. Вони можуть далі не читати.

Мені як громадянину від президента нічого не потрібно. Крім того набору функцій, що прописані в Конституції. Хочу лише найняти на роботу людину, яка визначений час буде державним менеджером. І у своїх пошуках керуюся тим, хто найкраще підготовлений до цієї роботи. Оскільки кандидатів залишилося лише два, роблю вибір із тих, хто є.

Звісно, ще є місце для галочки навпроти позиції «Не підтримую жодного кандидата». Слава Богу, що є. Попри, до речі, намагання БЮТ забрати у громадян таке право. Голосом «проти всіх» більше – голосом менше. Нічого це не змінить. Перевірено не раз. Хіба потішить інфантильну свідомість, бо приходу одного з двох політиків таким чином не зупинити.

Ми ж не настільки діти, щоб не розуміти: в умовах десятивідсоткового відставання одного з кандидатів заклики не йти на вибори, викреслювати обох, малювати на бюлетенях фалічні символи тощо працюють лише на одну мету – перемогу лідера. І його прізвище Янукович.

Позиція багатьох моїх знайомих – «вони, Янукович і Тимошенко, однакові», «у сортах лайна не розбираюся» і «я не подарую їм свого голосу». Ок. Така позиція має право на існування, але погодитися з нею ніяк не можу.

Дивлячись на портрети кандидатів, хочеться, щоб країна мала інший вибір. І вона його матиме. Через п'ять років, у 2015-му. Якщо ж все буде добре. Якщо буде не дуже добре, вибори будуть раніше.

Про Тимошенко все вже давно сказано, тому говорити щось раціональне навряд чи варто. Навіть її штаб це розуміє, саме тому закликає голосувати серцем. Я ж думаю навпаки: голосувати за Тимошенко треба розумом.

У попередні дні й місяці ми багато чули про Тимошенко – людину, політика й урядовця. Вона не ідеал. Але її опонент – це просто катастрофа. Я так думаю.

Ну гаразд. Можемо скласти руки й нічим не допомагати перемозі Тимошенко. І вона програє, до цього близько. Уявімо на хвилину, що Янукович

переміг і вже за два місяці вступив у президентські повноваження. Я не хочу казати про його інавгурацію, на яку прийдуть лише наші «закляті друзі» зі Сходу. Ось посол Росії Зурабов виїхав із Москви, тільки-но туди дійшла інформація про поразку політика Ющенка. Гідко.

Зрештою, біс із тим світом. Наш президент – нам з ним і жити. Щонайменше п'ять років. А може, десять? Подивимося на регіон, звідки почав свою кар'єру майбутній лідер. Чи там є бодай якісь прояви життя – вільні ЗМІ, конкурентне політичне середовище, активний бізнес, громадський сектор? Немає нічого. Янукович і терикони. Повновладдя Партії регіонів на всіх рівнях – від останньої сільради й райради до депутатського корпусу в парламенті. Самі свої. «Чужие здесь не ходят».

З десяти регіонів, де однозначно переміг Янукович, – до речі, це ті самі десять регіонів, де він переміг і 2004-го, – у восьми він уже в першому турі набрав понад половину голосів. У другому – ще більше. Це означає, що, спираючись на «волю народу», цей чоловік підміне під себе весь політичний процес, як це зроблено на Донбасі, Луганщині тощо.

У Тимошенко немає ось таких «базових» регіонів, волею яких можна керувати всією країною. І це дуже добре. Навіть та поки що єдина область – Волинська, котра дала прем'єр-міністрові 53,8%, явно не стане кадровим резервом, яким за досвідом попередніх припешть Януковича в уряд ставав його рідний Донбас.

Можу тільки уявити уряд Януковича, команду його губернаторів – це те, що нас очікує вже найближчим часом. Підприємці, які кажуть, що при «донецьких» були погані, але все-таки «поняття», а

при Тимошенко – суцільне ручне керування, вже завтра зможуть оцінити повернення Миколи Азарова та його «пташенят» у

АПЕЛЯЦІЯ ДО СЕРЦЯ ЗАЙВА, КОЛИ ЧАС ДУМАТИ ГОЛОВОЮ. І ГОЛОСУВАТИ РОЗУМОМ

податкову. Хоча очевидно, що й екстенсивні методи поповнення бюджету й Пенсійного фонду треба ревізувати, якщо Юля, звісно, йде у владу всерйоз і надовго.

А може, варто розслабитися й отримувати задоволення від імовірного повернення в уряд Табачника з його маніакальними спробами розколоти Україну, заборонити «галичанську ідеологію», переписати політику в галузі освіти під російський стандарт?.. При Тимошенко його повернення у владу неможливе, а при президентові Януковичу це – майже реальність.

Чи робитиме якісь кроки у напрямку, приміром, політики спільної історичної пам'яті президент Янукович – точно ні. Чи робитиме їх президент Тимошенко – можливо. І за це «можливо» я й проголосую.

Апеляція до серця зайва, коли час думати головою. І голосувати розумом. ■

З 22 по 29 січня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

У Києві (вул. Лисенка, 3):

23 січня о 12.00 – дитячі читання: „Царство-яблукарство” з майстром чарівних оповідей і неймовірних пригод Сашком Дерманським.

26 січня о 18.30 – презентація екопорталу SOS-ANIMALS.INFO та обговорення перспектив програм захисту і збереження рідкісних тварин в Україні.

27 січня о 16.00 – церемонія вручення відзнак книжкового рейтингу „ЛітАкцент року-2009”.

У Львові (просп. Свободи, 7):

22 січня о 18.30 – презентація нового роману Оксани Забужко „Музей покинутих секретів”.

26 січня о 18.00 – презентація від Літературної агенції „Піраміда” на тему „Лічилки – нова естетика літератури для дітей”.

28 січня о 18.00 – презентація книжки Євгена Барана „У полоні стереотипів”.

У Харкові (вул. Сумська, 3):

27 січня о 18.30 – презентація нового роману Оксани Забужко „Музей покинутих секретів”.

В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

22 січня о 18.00 – Vovb party: акустичні виступи молодих гуртів зі Львова, Івано-Франківська та Коломиї.

24 січня о 16.00 – дитячий психологічний тренінг „Шукаю друзів”.

27 січня о 19.00 – показ фільму Бастера Кітона „Пароплав”.

27 січня о 19.00 – музичний виступ гурту "Край неба”.

28 січня о 18.00 – майстер-клас зі створення вовняних квітів.

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у Вашому місті, або на сайті: www.book-ye.com.ua

К Н И Г А Р Н Я

Так вибирала країна

Перший тур був схожий на прелюдію до масових фальсифікацій у другому. У всіх регіонах **Тиждень** зафіксував типові порушення виборчих правил гри. Бардак у списках виборців, підозрілі маніпуляції з голосуванням удома спостерігалися і на Заході, і на Сході країни, а також на Півночі та Півдні.

РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКА ВІЙНА В ДОНБАСІ

Автор: Олександр Міщенко, Донецьк

Донеччина, як завжди, відзначилася. І мова навіть не про традиційні порушення прав самих виборців та численні фальсифікації, зафіксовані політичними опонентами Віктора Януковича. Чи не головною темою перегонів стала присутність на дільницях Донеччини представників Грузії,

що вже призвело до міжнародного скандалу. В день виборів голова Донецької облради Анатолій Близнюк, відомий своїми неординарними висловлюваннями, привселюдно заявив, що не збирається «жувати краватку» перед грузинськими «беспредельщиками та бойовиками», яким поставлено за мету «зірвати вибори в Донецькій області» та «внести дестабілізацію в регіоні». Йшлося про спостерігачів, направлених на Донеччину з Грузії. Схожі заяви зробили й чільники донецької мерії.

Ці висловлювання пролунали майже одразу після заяви голови комітету російської Держдуми зі справ СНД і зв'язків зі співвітчизниками Олексія Островського. Посилаючись на «колег зі складу місії Міжпарламентської асамблеї СНД, що перебуває в Донецьку», він проголосив: у місті, мовляв, зафіксовані спроби «дестабілізувати виборчий процес громадянами Грузії», які «намагаються реалізувати різноманітні провокації, не маючи офіційного статусу спостерігачів». Подібність висловлювань росіян і представників місцевої влади Донеччини не випадкові. Наприклад, директор Донецького інституту соціальних досліджень та політичного аналізу Володимир Кипень проводить паралель із подіями серпня 2008 року, коли офіційні представники регіонального бондунду засудили «агресію грузинської воячини стосовно народів Південної Осетії» та збирали останнім «потяги гуманітарної допомоги». За всім цим донецький політолог вбачає «руку Москви», що впроваджувала і впроваджує російську політику через підконтрольну Партію регіонів, чіми представниками є керівники донецького самоврядування. Кипень вважає, що до «російсько-грузинських розборок» тепер уже на території Донеччини долучилася і центральна українська влада. На його думку, цю політичну пожежу роздмухав Центрвиборчком, який не надав офіційного статусу спостерігачів близько тисячі візитерів із Грузії.

Інцидент виник за кілька днів до виборів, коли в інтернет вкинули нібито телефонну розмову між прем'єр-міністром України Юлією Тимошенко та президентом Грузії Міхаїлом Саакашвілі, в якій український прем'єр просила чільника дружньої держави про допомогу у вигляді відправлення у важкий для неї регіон кавказьких спостерігачів.

Наслідком цієї історії став міжнародний конфлікт. Грузини дуже образилися на випаді регіоналів. Деякі джерела вже повідомили, що в апараті президента Грузії за підтримки дипломатичних каналів низки країн, зокрема й США, готується екстрена вимога до керівництва Євросоюзу і тих самих Сполучених Штатів щодо заборони в'їзду на їхні території верхівки Партії регіонів на чолі з Віктором Януковичем. Якщо так станеться, то можливого майбутнього президента України може спіткати доля «невиїзного» глави Білорусі Аляксандра Лукашенка.

РУЙНУВАННЯ МОНОПОЛІЇ

Автор: Костянтин Скоркін, Луганськ

Інтерес до президентських виборів на Луганщині був великим – явка становила 71%. У 2004-му поразку тутешнього фаворита Віктора Януковича болісно переживали і місцева еліта, і пересічні грома-

ФОТО: КІРИ ДРУЖИНИН

дяни. Але на відміну від виборів-2004, коли підтримка іншого, не Януковича, кандидата вважалася майже зрадою малої батьківщини, цього року великі шанси завоювати симпатії луганчан мали і нішіній прем'єр Юлія Тимошенко, і позапартійний кандидат Сергій Тігіпко. «Чи не вперше жоден кандидат не має монопольної переваги, тому боротьба за електорат буде особливо напруженою», – напередодні виборів зазначив в. о. директора луганської Академії регіонального розвитку та співробітництва Сергій Іванов.

Проте консерватизм виборців таки зруйнував сподівання штабу Юлії Тимошенко. Її передвиборча кампанія, яку очолювала молода й амбітна депутатка Верховної Ради Наталія Королевська, вирізнялася своєю небувалою для Луганщини інформаційною активністю, далеко випереджаючи за кількістю та якістю агітаційної продукції традиційних господарів становища – регіоналів. На всіх телеканалах цілодобово транслювалися телевізійні ролики, у яких відомі та поважні луганські персоналі – підприємці, директори шахт, діячі культури – висловлювалися на підтримку Тимошенко, зі шпальт усіх газет усміхалися прем'єрка та її луганська соратниця. Однак виставленого (за неофіційними даними) плану в 10% голосів луганським бютівцям виконати все ж не вдалося.

Невдоволенням Януковичем та його соратниками, що накопичилося на Луганщині, сповна скористався Сергій Тігіпко, який за кількістю отриманих голосів луганчан посів друге місце.

Власне процес волевиявлення був відносно спокійним, хоча впродовж дня з'являлась інформація про суттєві порушення. Так, спостерігачі від ПР спіймали на гарячому студентку одного з луганських вишів, яка нібито фотографувала бюлетень із проставленим хрестиком для звітності перед замовниками. А голова штабу Тимошенко Королевська виступила із заявою, що Луганщина буде лідером за кількістю порушень виборчого законодавства з боку представників Януковича. Комітет виборців також зафіксував численні порушення. «Заяви про голосування вдома приймали без будь-яких підтверджувальних документів, – зазначає юрист Луганського відділення Комітету виборців Богдан Бондаренко. – Також більшість комісій не проводила повноцінної перевірки наданих заяв про голосування вдома, як того вимагає постанова ЦВК».

Та серйозних провокацій не було – анонсований регіоналами «грузинський десант» на луганських дільницях так і не з'явився, хоча певний «луганський слід» лишив: затримані у Донецьку спостерігачі від Грузії козиряли корочками знаної на Луганщині газети «Молодгвардієць», що входить до сфери впливу депутата від БЮТ Анатолія Ягоферова. Натомість у центрі міста було затримано активістів однієї з опозиційних до обласної влади громадських організацій, які розповсюджували агітматеріали проти Януковича та луганських керманів ПР. Це теж певна ознака нових для Луганщини часів – у минулому такий «беспредел» могли дозволити собі лише самі регіоналі та підконтрольні їм структури. Власне, під час цих виборів провокації з боку правлячої у регіоні партії мали якийсь дивний характер. Так, напередодні виборів майже одночасно в Луган-

ФОТО: ЮРІЙ ДРІЩІН

ГОЛОС З НЕВОЛІ. Ув'язнені обирають охоче

КІРОВО-ГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ

«Домашню» схему застосовували члени звичайної виборчої дільниці № 114 ТВО № 103.

Вони приходили зі скринькою навіть до тих, хто не подавав заяв з проханням проголосувати вдома. Понад те, як стверджують деякі пенсіонери, члени виборчої комісії пропонували поставити галочку... олівцем. На цій самій дільниці до списків було внесено громадян, які заздалегідь поінформували виборчу комісію про голосування на іншій дільниці – за місцем нової реєстрації. Тож не виключено, що на дільниці № 114 також застосовували схему «Мертві душі» (див. **Тиждень**, №1–2/2010).

ську та Стаханові затримали хуліганів, які поплужили білборди з агітацією за Тимошенко, – в обох випадках ними виявилися депутати міських рад від Партії регіонів. Деякі експерти називали ці абсурдні вчинки ледве не саботажем кампанії лідера ПР. А ось редактор місцевого впливового тижневика «Реальна газета» Андрій Діхтяренко побачив у цих подіях сугубо регіональний вимір: «У «пейнтболісти» йдуть ті депутати-провінціали, хто пролітає повз виборчі списки регіоналів під травневі вибори до місцевих рад. Тому їхній єдиний шанс потрапити до ради нового скликання – здійснити «подвиг» (у певному сенсі) та прославитися».

БИТВА ГАМАНЦІВ

Автор: Віталій Глагола, Ужгород

Основною особливістю виборців Закарпатської області є абсолютна байдужість до програм кандидатів у президенти. Головною складовою їхнього вибору завжди були особистість претендента, його харизма, матеріальний і фінансовий потенціал. Стосовно кандидатів – вихідців із Закарпаття важливий також родовід. Адже в області кумівство-сватання часто є основним аргументом у вирішенні всіх наболілих питань, зокрема й кадрових. В умовах безробіття закарпатці на виборах часто пропонують себе кандидатами, а не навпаки, адже вдало прислужившись тій чи іншій політичній силі, можна суттєво поліпшити сімейний бюджет.

Джерело в Закарпатському обласному офісі ПР повідомило, що їхнє керівництво домовилося з лідером партії «Єдиний центр» Віктором Балогою про співпрацю в процесі президентської кампанії. Передвиборче об'єднання Вікторів на Закарпатті значно підвищило шанси Януковича. З одного боку, популярність Віктора Балого в регіоні зовсім не знизилася після його відставки з посади голови Секретаріату президента. З іншого – обертів набрала в краї і політична сила, яку очолює пан Балого. Слід урахувати і той інформаційний потенціал, яким він володіє: регіональний телевізійний канал і кілька друкованих ЗМІ. Фактично всі голови райдержадміністрацій призначені на посади за квотою «Нашої України» не без особистої участі Балого – як вони поводитися в новій політичній ситуації, неважко здогадатися.

Вагомий внесок у виборчу скриньку зробили й уторці, які компактно проживають у трьох районах

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНІВЦОВ

області й традиційно голосують за Віктора Януковича та його партію.

Спробу Юлії Тимошенко нейтралізувати конкурента шляхом фактичного призначення своїм технічним кандидатом ужгородського міського голови Сергія Ратушняка, який прагне після президентських виборів обійняти крісло закарпатського губернатора, місцеві політологи вважають не зовсім вдалою. Утім, певну групу підтримки Ратушняк усе-таки мав – це чимало громадян ромської (циганської) національності, які за вказівкою своїх баронів, наближених до мера Ужгорода, завжди голосують за Ратушняка (за результатами голосування по області він посів сьоме місце).

Ще одна особливість закарпатців – їхня виборча пасивність. Якщо є вибір – піти на шашлики чи віддати свій голос задля п'яти років власного майбутнього, люди віддають перевагу шашликам. Зрозуміло, чому явка виборців на Закарпатті була найменшою в Україні й становила лише 56,74%.

За великим рахунком, з огляду на ментальні особливості закарпатців на успіх в перегонах могли розраховувати тільки ті кандидати, штаби яких потужно фінансуються. У певному сенсі вибори-2010 на Закарпатті стали битвою гаманців.

НА ДІЛЬНИЦЮ, ЯК НА СВЯТО

Автор: Тетяна Турчина, Львів

Попри численні заяви політиків про можливі провокації, вибори на Львівщині пройшли доволі спокійно. Львівщина знову голосувала не так «за», як «проти». Сама думка про те, що лідером держави може стати Віктор Янукович, більшість львів'ян заняє в депресію.

«Я голосував за Тимошенко, хоча вона мені не дуже подобається... Але ж і вибирати особливо немає з кого. Зрозуміло, що в другому турі будуть Тимошенко і Янукович, то краще підтримати її, ніж

БОГОУГОДНА СПРАВА.

На відміну від виборів 2004-го, у 2010 році церква не займалася відвертою агітацією

дати пройти Януковичу і зробити крок назад», – поділився враженнями після голосування львів'янин Роман.

17 січня в регіоні перетворилося майже на свято. Надто в селах, де розваг мало, а через снігові замети люди не часто виходять із дому. Вибори стали приводом і по 50 грамів під дільницею випити, і поколядувати, й обговорити останні політичні плітки, ще й сусідці кістки перемити. Тому деякі спостерігачі навіть фіксували як порушення небажання виборців покидати дільниці після голосування.

А ось на Бродівщині люди, навпаки, не йшли голосувати, бо поміж членів дільничного виборчого комітету виявився хворий на відкрити форму туберкульозу. Багато людей не змогли знайти себе у списках. Наприклад, у селі Ямельниця Сколівського району в списках чомусь не знайшлося місця 25 селянам, серед яких були і четверо... членів ДВК.

Порушення фіксували також і в обласній спеціалізованій психіатричній лікарні у Львові. Як засвідчили спостерігачі, у кабінки для голосування заходили по двоє – пацієнт у супроводі лікаря, мотивуючи це тим, що пацієнт недобачає.

Майже типовим порушенням були й спроби фотографувати бюлетені на мобільні телефони. Скоплені за руку пояснювали, що фотографували «на пам'ять». У Комітеті виборців України, звісно, підозрюють «фотографів» у продажу голосів.

Не обійшлося і без ноу-хау. Виборча комісія №87, розташована у виборчому окрузі № 120 Львова, відкрила в інтернеті власний відеоблог. За словами голови цієї комісії Степана Гринчишина, блог створено для обміну досвідом між учасниками виборчого процесу – членами дільничних виборчих комітетів. Однак колеги з інших дільниць нагодою поспілкуватись у мережі знехтували.

ДОМАШНЯ ЗАГОТОВКА

Автор: Віталій Тараненко, Хмельницький

Перемога Юлії Тимошенко у Хмельницькій області була очікуваною, але не з таким вражаючим відривом (25%) від найближчих переслідувачів. «Фішка» цього західного регіону в тому, що він має сталий електорат. І хоч би які «гастролери» під час виборів сюди заїжджали і наговорювали сім мішків гречаної волни, виборець віддасть свій голос за перевреного кандидата.

Були інші несподіванки. Окружна виборча комісія 190-го територіального виборчого округу після новорічних свят недорахувалася 150 тис. грн. Гроші, призначені на вибори, безслідно зникли. Окружкому таки вдалося дізнатися, куди вони поділися: виявилось, що їх повернули у державний бюджет як невикористаний бюджетний ресурс минулого року. Врешті-решт ситуацію врегулювали, і 14 січня окружна комісія отримала від ЦВК 1,7 млн грн.

У Кам'янці-Подільському не змогли проголосувати 100 працівників місцевого цементного заводу. «Ці робітники приїхали на завод із Харкова. Щоб проголосувати, їм потрібно було мати рішення суду. Без цього документа вони не допускаються на виборчі дільниці», – повідомив голова ОВК № 193 Віктор Степаненко.

На окремих виборчих дільницях люди намагалися пошкодити власні бюлетені, й декому це вдалося. 61-річний виборець намагався незаконно виставити бюлетень.

Проте найбільше мороки було із внесенням людей під час голосування до реєстру виборців. За словами заступника голови хмельницького обласного осередку Комітету виборців України Тетяни Зеленко, у Нетішині на виборчих дільницях № 3, 6, 14 члени комісії масово включали до реєстру виборців людей без судових рішень. «Згідно з процедурою обов'язково має бути судова ухвала. На протести наших представників члени дільничних комісій не реагували», – наголосила вона.

У Старокостянтинівському районі члени виборчої комісії № 85 ТВО № 196 відмовилися підписувати контрольні талони для голосування 23 виборців удома. «Це означає, що 23 бюлетені треба вважати недійсними», – зазначила пані Зеленко. Вона додала, що спостерігачі КВУ зафіксували велику кількість заяв для голосування за місцем перебування виборців. Зокрема, у Дунаєвському виборчому окрузі № 194 на ДВК № 164 кількість заяв про бажання проголосувати вдома перевищила 5% зареєстрованих виборців, на ДВК № 65 – майже 12%, ДВК № 182 – майже 11%, ДВК № 79 – 18%.

ОДЕСЬКИЙ ФЕНОМЕН

Автор: Іван Шевчук, Одеса

Одеським сюрпризом виявилось те, що у ролі президента чимало одеситів захотіли побачити Сергія Тігіпка. В Одесі Тігіпка набрав ледь не 30% голосів і посів другу позицію, суттєво випередивши Юлію Тимошенко. Симпатии пана Тігіпка пояснили цей феномен економічною грамотністю одеського люду: мовляв, повелися на потужний економічний блок програми кандидата. Нейтральні оглядачі схильні шукати пояснення у вдалих виборчих технологіях. Керівник виборчого штабу Сергія Тігіпка в Одесі Світлана Фабрикант і не приховує, що чи-

мало голосів її кандидатури додала його участь у рятунок українських моряків із захопленого сомалійськими піратами судна «Аріана». Цю обставину пані Світлана вважає «золотою гирькою» Тігіпка, що лягла на шальку виборчих терезів в Одесі.

МЕРТВІ ДУШІ

Автор: Влад Осипов, Севастополь

Рівно о 8-й у Севастополі відкрилися всі 187 дільниць. Хоча днем раніше вибори в одному з двох округів міста були під загрозою зриву: звільнилася бухгалтер, і нікому було видавати зарплату членам дільничних виборчків. Та все обійшлося.

Розподіл сил у місті виявився таким: Віктор Янукович – 56,09%, Сергій Тігіпка – 15,12%, Петро Симоненко – 9,82% (найвищий його результат по регіонах), Юлія Тимошенко – 6,52% (її штаб результатами по Севастополю задоволений), Віктор Ющенко – 0,74% (нижче тільки в Донецьку та Луганську).

Депутат міськради і член «Батьківщини» Олена Василенко вважає, що порушення на виборах були, просто їх ніхто не фіксував. Тому самому штабу Тимошенко варто було не тільки поставити спостерігачів на кожній дільниці, а ще й навчити їх фіксувати порушення. «Уже під'їжджаючи до однієї з дільниць, можна було побачити автобуси з конкретними номерами – людей підвозили, «карусель» була». Дуже багато порушень у зв'язку з голосуванням на дому», – розповідає Олена Василенко.

З Оленою Василенко погоджується і голова Севастопольського відділення Комітету виборців України Тимофій Нікітюк. До основних порушень він зарахував внесення дільничними комісіями виборців до списків у день виборів. «Це масове явище практично на всіх дільницях», – упевнений

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНЕЦЬОВ

Тимофій. Він також вважає порушенням те, що вранці бюлетені видавалися членам комісії без обліку. «Тобто якщо якісь бюлетені зникнуть, то не буде зрозуміло, який саме член комісії в цьому винен. Це неправильно, бюлетені мають видаватися під розпис. Це могло сприяти запуску такої фальсифікації, як «карусель», – каже експерт. Розмовляли ми з ним якраз на порозі 60-ї дільниці, за годину до закінчення виборів. «Ну ось ходімо покажу – тут померлі люди у списках для голосування на дому», – поманив нас Тимофій. Секретар виборчкому показала копії свідоцтв про смерть двох виборців, які мали голосувати вдома. На запитання, чи є заяви від цих громадян, дівчина почала щось шукати у стосі паперів. Тимофій поцікавився, яким чином до списку потрапили люди, які померли два роки тому. В цей момент у розмову втрутився чоловік, який представився депутатом Ленінської райради, почавши звинувачувати нашого співрозмовника у брехні та спробі провокації.

Пригадую, як місяць тому керівники 224-го і 225-го округомів в один голос скаржилися на ігнорування виборів міською адміністрацією (у Севастополі немає міського голови, виконавчу владу очолює голова адміністрації Сергій Куніцин, призначений на посаду президентом Віктором Ющенком). Зате заголовки новин на сайті Севастопольської міської держадміністрації 17 січня сповіщали: «Вибори в Севастополі проходять спокійно та організовано»...

ОСТРІВ РЕГІОНІВ

Автор: Жанна Попович, Тернопіль

Тернополяни втомилася голосувати: вибори другий рік поспіль. Однак продемонстрували чи не

найвищу (75%) в Україні активність. Електорат на Галичині специфічний: зранку йдуть до церкви, а потім на вибори. Символічно, що першими на вибори в селі Плотича Тернопільського району прийшли учасники церковного хору. Актори-аматори поколядували, навіть кабінки засіяли пшеницею та побажали країнам зробити правильний вибір. Водночас прикрий інцидент стався на 42-й дільниці. Спостерігач від Партії регіонів прийшов чергувати помітно напідпитку, згодом влаштував сварку та перевернув стіл. Горє-спостерігача ледве заспокоїли та вмовили піти додому.

Натомість легким переляком та довідкою від лікаря відбулася Надія Стиран, член дільничної комісії села Застінка Тернопільського району від кандидата у президенти Олега Тягнибока. 17 січня приблизно о третій ночі жінка вибила двері сільського будинку культури, де була виборча дільниця, і молотком розтросила скриньки для голосування вдома. Почувши галас, на дільницю прибули опергрупа та голова комісії. Жінку взяли під домашній арешт. Лікар діагностував у Надії істеріку внаслідок перевтоми, тож карної справи не порушили.

У райцентрі Збараж запрошення проголосувати надійшло померлому 1979 року чоловікові. Обурена вдова наголосила, що за 30 років після смерті чоловіка це трапилося вперше.

Уже під час підрахунку голосів незалежні спостерігачі зауважили, що виборці, які голосували за Януковича, навпроти прізвища кандидата в бюлетенях ставили нетипові позначки: знаки «більше» чи «менше», «паралельно», просто крапки. А на одному бюлетені навпроти прізвища Василя Протівсіха виборець вивів слово з трьох літер на букву «х».

Основна несподіванка виборів на Тернопільщині: неочікувано низький результат Олега Тягнибока (менш як 5%) після сенсаційної перемоги його «Свободи» у березні на виборах до облради (майже 35%) і високий результат Віктора Януковича порівняно з минулими президентськими виборами (у першому турі 2004 року за Януковича проголосувало 5,51% тернополян, цього разу – 9,82%). Експерти пояснюють зростання рейтингу лідера ПР, зокрема, політичними технологіями, запущеними в області ще в жовтні 2009-го: Партія регіонів, мовляв, не так залучає прихильників ідеологічно, як застосовує так звану виборчу піраміду – поетапне втілення схеми мережевого маркетингу. Не можна не зважати й на історично-географічні особливості краю: північ Тернопільщини давно була парафією Московського патріархату, відданість якому продемонстрував під час візиту в Україну патріарха Кирила лідер Партії регіонів. Крім того, Януковичу підіграли місцеві керівники, які здебільшого представляли владу. «Свобода» ж майже за рік перебування при владі нічим себе не проявила. Можливо, тому й низький результат її лідера.

Аналізуючи результати виборів на Тернопільщині, політичний експерт Ярослав Чорнозуб зауважив: «Недарма Віктор Андрійович «окучував» Тернопільську, Львівську, Івано-Франківську області. Група людей, яка стоїть за ним, бачить себе в політиці. Електорат висловив ставлення до його політики, проте робота, проведена «Нашою Україною», знизилася рейтинги і «Свободи», і Тимошенка».

Вартові демократії

Тиждень спостерігав за процесом волевиявлення безпосередньо на виборчій дільниці

Автор:
Інна Завгородня,
Київ – Дніпропетровськ

Виборча дільниця № 26 територіального виборчого округу № 28 Дніпропетровська розташована у Міжшкільному комбінаті. У холі лунає музика, яку забезпечують члени місцевої ради ветеранів Афганістану, тож мешканці вулиць Робітничої, Уральської, Гродненської та Чичеріна сунуть на дільницю з неабиякою завзятістю. Багато хто голосує цілими родинами, їдуть також вагітні, з немовлятами, на милицях, а дехто й напідпитку.

«Трофименко Олександр, забули паспорт! Трофименко!!!» – лунає через усю дільницю, летить

коридором і зникає у морозному повітрі вулиці. Але ніхто не відгукується. Члени виборчої комісії, переважно вчителі прилеглих шкіл, уже сидять за партами, склавши особисті речі у підставки для портфелів. Спостерігачі – на приставних стільцях попід стінами. Дехто куняє, хтось рахує виборців, інші ходять уздовж приміщення: прислухаються, приглядаються. Якщо члени комісії представляють якогось кандидата, їхню роботу оплачують штаби. Є й такі, що працюють лише за державні добові – 130 грн із вирахуванням податків. Двоє членів комісії від непопулярного кандидата дуже переживають, щоб хоч би хтось за їхнього патрона проголосував. Самі не хочуть. Але задля звітності вони везуть протоколи у штаб. Якщо

ВИХІД Є!
Член виборчої комісії Максим Караваєв (у центрі) цілий день на ногах

голосів виявиться менш як два, отже, хтось із них не проголосував, буде неприємність. Взагалі ж робота у виборчій кампанії не вимагає наявності політичних переконань – для багатьох це лише заробіток.

НА ВАРТІ ВИБОРУ

«Я не вперше працюю на виборах, – розповідає член комісії Максим Караваєв, – але сьогодні чомусь цілу ніч не спав. Збиралися ми на сьому. О 7.15 провели засідання, відкрили сейф у присутності спостерігачів, перевірили всі наші печатки і підписи, дістали бюлетені. Далі перенесли скриньки, опломбували, підписали, вкинули контрольні листи у кожну. О восьмій розпочали голосування. Я приписаний до цієї дільниці, тому проголосував перший». Функція Максима – спостерігати за кабінками: «Переважно показую, де вихід, а також відповідаю на запитання. Найпоширеніше запитання – що ставити: плюсики чи галочки».

Уже після голосування виявляється, що легковажити у цьому питанні не варто, адже через зіпсовані бюлетені міг змінитися переможець, який на цій дільниці мав відрив від конкурентів лише у вісім голосів. «Наприклад, людина ставить усюди мінуси і лише в одному квадратику – навпроти кандидата, якого підтримує, – плюс. Такий бюлетень вважається зіпсованим, хоча волевиявлення

ВИБОРИ БЕЗ ЕМОЦІЙНОГО ПІДНЕСЕННЯ

Мішель Бію,
французький
сенатор, спостерігач
на виборах в Україні

До сектору моєї відповідальності належали дільниці, розташовані у північно-східній, урбані-

стичній частині Києва. Упродовж дня я відвідав 25 дільниць, до того ж мав нагоду поспілкуватися з дозгодривалими спостерігачами з ЄС, які приїхали в Україну за два тижні до виборів. Основні враження такі: в Україні пройшли демократичні, цілком європейські вибори. Ми відзначили також відсутність грубих порушень чи якихось випадків, які могли б поставити під сумнів результати голосування.

Що стосується зафіксованої явки на рівні 67%, то вона дещо перевищує ту, що була на останніх виборах президента Франції. Тож моя країна з погляду виборчої активності громадян не є взірцем, на який треба рівнятися. Водночас французи мають можливість голосувати за чіткіші політичні позиції та напрями, ніж українці.

Мені здається, що той великий спад в економічно-промисловій сфері, якого зазнала Україна у зв'язку з переходом до ринкових відносин (п'ять останніх років не виняток), позбавив кандидатів на президентське крісло сміливості у їхніх заявах і рішучості в намірах провадити реформи. На сьогодні програми всіх кандидатів обмежуються загальними тезами, а глибинних, сміливих пропозицій ми ще не бачимо. Залишається відкритим питання висоти сподівань, які українці покладають на майбутнього президента. Та якщо Україна й надалі рухатиметься шляхом демократії, то це само по собі приведе до чіткішої політичної поляризації всередині українського політикуму. Наостанок особисте. В Україні я вперше, і для мене було справжньою несподіванкою не відчутти у виборців емоційного піднесення, пристрасті під час виконання їхнього громадянського обов'язку. Річ у тім, що Помаранчева революція сформувала у європейців образ українців як дуже емоційного й палкого народу. Проте спокійний, урівноважений перебіг українських виборів, мабуть, і наближає Україну до Європи.

ФОТО: ІРИНА ЗАВГОРОДНЯ

виборця зрозуміле, – розводить руками Максим. – Напевно, мало бути більше соціальної реклами, щоб людям пояснили, як робити позначку на бюлетені».

Чотири скриньки на дільниці заповнюються нерівномірно, перша найповніша, четверта майже порожня. Вагаючись, куди саме кидати бюлетені, бабці запитують, яка з урн за якого кандидата. Вкинувши бюлетень, дехто з них потайки хрестить скриньку. Одна жінка хоче зайти до кабінки зі своєю майже незрячою матір'ю, але спостерігачі не пускають. Мати-пенсіонерка з величезною лупою в руках нервує, погрожує піти геть, але допомогти їй може лише випадковий виборець.

«Вибори на дільниці – це війна членів виборчої комісії і спостерігачів, – вважає Караваєв. – Спостерігачі отримують вказівки від штабів запобігати будь-яким порушенням, тому починають прискіпуватися до дрібниць. Людина зайшла у кабінку, і в неї зламалася ручка. Покликала мене, каже: «Хлопці, гляньте, що з ручкою». Я заходжу в кабінку, дивлюся ручку, яка справді поламалася, і кажу, що принесу іншу. Одразу налетіли шуліки-спостерігачі. Написали протокол: я зайшов до кабінки, напевно, для фальсифікації... Зранку від одного кандидата у нас зареєструвалися троє спостерігачів. За законом мало бути два. Одного ми

відфутболили, але він через півгодини прийшов із мандатом від іншого кандидата».

У розпал голосування зі штабів надходять нові вказівки. «Щойно мені повідомили про те, що вносити виборців до додаткових списків без рішення суду не можна, – бідається Караваєв. – А в територіальній комісії інформацію заперечили. Ми живемо у країні, у якій зміни в законодавстві з'являються щогодини».

У кабінках виборці поведуться по-різному: дехто відмовляється заходити, хтось ретельно засмикує шторку. Людина може перебувати на дільниці стільки, скільки їй потрібно для голосування. І дехто проводить наодинці з бюлетенем ледь не годину – вибирає. Через тих, хто довго вагається, перед кабінками утворюються черги.

Батько чекає сина біля кабінки: «Чому так довго?» – «Подумати треба було!»

НІЧНА ЗМІНА

Рівно о восьмій вечора вхід до 26-ї дільниці закрили – останній виборець з'явився за одну хвилину до восьмої – і встиг. Загалом із 2647 виборців проголосували

тільки 1613 – явка доволі низька. Підрахунок відбувався без ексцесів, впоралися порівняно швидко – до півночі.

Щоб здати бюлетені до окружної комісії, потрібно вистояти у двох довжелезних чергах: здати мішок із документами і потрапити безпосередньо на комісію. «Конверти з бюлетенями треба було запакувати у великий мішок, а його здати в комісію. Але виявилося, що кожен третій не знає, як цей мішок оформлювати. Я знав процедуру, віз мішок, майже весь синій від печаток, тому ми здали з першого разу. Печатку возити з собою не можна, тому тим, хто оформив неправильно, доводилося повертатися на дільницю». На засіданні окружної комісії зачитуються результати, обговорюються скарги і приймається рішення, визнати вибори на дільниці дійсними чи ні.

Після того як вибори визнаються дійсними, виборчу місію можна вважати виконаною. Але якщо до окружної комісії слуг демократії доставляє службова машина, то додому посеред ночі вони мусять добиратися самотужки. Втомлені, але задоволені?.. ■

ГОЛОСУВАННЯ ВДОМА КОНТРОЛЮВАТИ НЕМОЖЛИВО

Ярослав Пономаренко, спостерігач від міжпарламентської групи польського Сейму «Україна – Польща» та Міжнародного інституту демократій

Група з восьми польських представників розділилася на три частини, перша з яких вирушила з Києва рейсовим «бусом» навіпростець до Сум. Дві інші частини розділилися вже в Котопі. Мешканці іншого маленького містечка Глухів, які бажали бути провідниками основної частини спостерігачів на чолі з професором Яном Поморським (Університет Марії Склодовської-Кюрі у Любліні), справляли враження патріотично налаштованих громадян. Для них проголосувати «за Україну» означало показати, що гетьманська столиця не здається «васалам Москви з ПР». Спостерігачі не зафіксували порушень, які могли б істотно вплинути на виборчий процес. Виглядає дещо підозріло лише правова суперечка довкола голосування вдома, особливо очевидно є неможливість контролю над ним. Кількість людей похилого віку коливається від 3% (Глухів) до 10–13% (Недригайлів, рідний район Ющенка) загальної кількості виборців на дільниці. Дивним було й те, що штаб Партії регіонів у Глухові розташовувався в будинку управ-

ління юстиції, при якому містилося видавництво локальної газети. Видавництво чомусь охороняли. Штаб БЮТ розмістився в будинку культури, причому без охорони. Один зі спостерігачів помітив регулярну присутність сірого авто марки «Мазда» на дільницях, де з'являлися спостерігачі. Коли ж до іноземних спостерігачів дійшла інформація про спробу підкупу члена комісії від БЮТ, вони негайно вирушили на місце потенційного зловживання. Зафіксувати порушення не вдалось, оскільки відповідна особа зникла. Натомість з'явився місцевий «господар» Глухова, народний депутат від Партії регіонів Андрій Деркач разом із командою репортерів та кремезних хлопців. Спершу прибули з Деркачем журналісти обережно постукали у вікно машини спостерігачів, які від'їжджали, і попросили в них інтерв'ю. Поміж запитань було й таке: «Чи правда, що з вами їздять представники БЮТ?» Відповідь була, звісно, заперечна. До речі, відвідуючи штаб ПР, я поцікавився в одного з його представників прогнозом результатів першого туру. За його словами, Янукович і Тимошенко мали набрати однакову кількість голосів. Як засвідчили результати обрахунку, загалом Юлія Тимошенко домінує в Сумах та області: за неї проголосувало 36,68%. Однак в 161-му окрузі, де й побувала група спостерігачів, переможцем виборів є Віктор Янукович (31,99%).

Чия держава?

Сучасна держава Україна абсолютній більшості української нації не належить

18 років існування незалежної України – достатній термін для того, щоб, керуючись настановою Тараса Шевченка: «Не дуріть самі себе!», об'єктивно і чесно проаналізувати, в якій саме державі ми насправді живемо і чого в ній досягли, хто в цій державі має реальну владу, а кому дозволяють перебувати в полоні ілюзій щодо свободи і народовладдя, а також чому між основними претендентами на «булаву» не спостерігається фундаментальних відмінностей.

Колись багаторічний оберчекіст Юрій Андропов, ставши фігурою КПРС, публічно запитав: «У якому суспільстві ми живемо?», а член ЦК його партії Леонід Кучма, вмовившись у крісло прем'єра незалежної України, благав відповіді: «Скажіть, яку державу ми будемо, і я збудую!» Невдовзі йому сказали – і саме таку він збудував. Ось і мені хочеться зрозуміти, чому в нас усе відбувається так, як відбувається? І чому мало що змінюється на краще, чому наша державність є такою вразливою, тримаючись не завдяки, а всупереч і лише на чесному слові? І що то за державність? І чому було «злиття в унітаз» усі унікальні шанси, які дав нам Майдан? Звісно, відповіддю на всі ці запитання має бути якийсь грубезний том з академічною назвою на кшталт «Основи української ідеології», але то справа майбутнього, однак уже сьогодні хотілося б окреслити щось найочевидніше, те, що впадає в око і муляє його.

Улюбленим аргументом тих, хто вважає нормальним стверджувати, що все розвивається добре, а якщо недобре, то час усе вилікує, є

посилаючі на ті 18 років, мовляв, це замало з позицій історії, тому й не треба надто суворо оцінювати зроблене і незроблене. Але як контраргумент можна навести той факт, що деякі сусідні держави проіснували приблизно стільки само часу, а встигли зробити набагато більше. Усі ми знаємо, якою є ситуація з українською мовою в Києві, що, до речі, позбавляє нашу владу морального права вимагати чогось у цьому сенсі від Донбасу і Криму. А ось Чехословаччина, столиця якої була на початку 1920-х років ХХ століття майже всуціль німецькомовною, спромоглася за якісь десять років забезпечити однозначну перемогу чеської мови (і це при тому, що вона була справді демократичною країною й не мала можливості застосовувати особливо жорсткий примус). Повноцінні національні держави було в той самий час збудовано в Литві, Латвії та Естонії. Щодо останніх не можна забувати, який страшний тиск вони витримували з боку як тоталітарного СРСР, так і тоталітарної Німеччини. Латинам та естонцям вдалося покінчити з культурно-політичним пануванням німецької меншини, що зміцнювалося впродовж багатьох століть (починаючи з XIII століття). Багато досягнень у державній розбудові було між двома світовими війнами в Польщі. Україна на тлі цих країн сьогодні не справляє позитивного враження. Справді, тоді на чолі тих держав були сильні політичні особистості: Ульманіс у Латвії, Пятс в Естонії, Сметона в Литві, Пілсудський у Польщі... А наш набір... Кравчук, Кучма, Ющенко... Грою історичних обставин процеси перетворень в Україні очолили сірі пересічні партійні

Автор:
Ігор Лосєв,
доцент
НаУКМА

чиновники, яких язик не повертається назвати батьками – засновниками Української держави. Добре вже те, що вони якось примудрилися не здати цю державу ще тоді, в 1990-ті роки...

ДЕРЖАВА ДЛЯ ВСІХ?

Колись Тарас Шевченко мріяв про Україну «без пана і без хама», але ми сьогодні маємо страшенну прірву між купкою скоробагатків і злиденною більшістю нації. І ця прірва поки що не продемонструвала жодних тенденцій до зменшення, радше навпаки...

Сьогодні ми маємо державу, економіка якої працює на кілька десятків родин, на вузьку верхівку країни, що нагадує купку окупантів, які залюбки використовують українську націю й державу задля власного збагачення та гедоністичної самореалізації. У цьому сенсі економіка України не є національною, такою, що працює на цілу націю, на мільйони українців. Ця економіка, як і за радянської доби, залишається номенклатурною (а нині ще й олігархічною), працюючи на злодійкувату бюрократію від сільради і районної адміністрації до найвищих кабінетів Києва й того клубу мільйонерів,

ФОТО: РНЧ

що називається «Верховна Рада». Феноменальна продажність наших політиків пов'язана не тільки з відсутністю міцних моральних засад у більшості «народних обранців», браком національної самосвідомості, а й з тим прикритим фактом, що, попри всі обіцянки, в Україні не відбулося відокремлення бізнесу від влади, а влади від бізнесу. Тому бізнес став владою, а влада – прибутковим бізнесом, де посади конвертуються у гроші, а гроші – в посади. Український парламент нагадує чи то ринок, чи то біржу, на якій ділять владу, фінансові потоки, ще не розкрадене державне майно тощо. Питання загальнонаціонального значення порушуються лише з демагогічною метою, в інтересах піару, а не їх вирішення.

Нинішні парламентарії відверто розповідають про хабарі, які пропонують за перехід депутата з однієї фракції до іншої, за «розв'язання» проблеми, за прощовхування зручного закону тощо. Було б наївно думати, що цими особливостями нашої Верховної Ради не користуються деякі іноземні держави ...

В Україні постійно, по кілька на рік, зростає кількість долларо-

вих мільярдерів. Чомусь їх практично немає в значно успішніших за нас у соціально-економічному відношенні Чехії, Словаччині, Угорщині та Польщі ... Проте там і жебраків практично немає... Зрозуміло, чому їх так багато в сусідній Росії, де за доби Путіна мільярдерів стало мало не 200, адже там збагачуються на хижачькому пограбуванні російських надр, насамперед на продажу енергоносіїв, що нині є фантастично прибутковим, враховуючи світову енергетичну кон'юнктуру. Але за рахунок чого зростають капітали олігархів України? Часом не за

НАША ДЕРЖАВА Є ЕФЕКТИВНОЮ, АЛЕ ДЛЯ НЕВЕЛИКОЇ КІЛЬКОСТІ ОСІБ, ДЛЯ ЯКИХ ВОНА ПРАЦЮЄ

рахунок пограбування українських громадян і всього того, що вони своєю працею нагромадили впродовж століть? Адже інших джерел стрімкого збагачення в нашій країні немає.

Сваволя олігархів є можливою тому, що ми не маємо ефективної держави, здатної узгоджувати ін-

тереси всіх верств населення задля загального добра. Нинішня держава дедалі більше нагадує комітет з урегулювання інтересів різних кланово-олігархічних угруповань, що постійно поборюють одне одного. Були великі надії, що після Майдану ситуацію буде змінено. Проте засадничо нічого не змінилося. Знову воюють між собою фінансово-промислові клани, нагадуючи часи феодального розбрату в середньовіччі, а українська політика, держава, медіа та суспільство змушені ці чвари обслуговувати. Сучасна кадрова політика в Україні позбавляє останніх надій на оновлення верхівки нашого суспільства. Та примітивна, егоїстична і космополітична «еліта», що бездарно й неефективно керує країною нині, намагається за будь-яку ціну увічнити себе при владі. Закритість верхівки для широких верств, використання економіки й державних механізмів для забезпечення інтересів вузького кола привілейованих осіб сприяють відчуженню українського народу від держави, яку йому важко вважати своєю. Кланові угруповання в Україні вирішують, яка частка суспільного багатства буде привласнена обраним колом привілейованої публіки, а яка рештою українського соціуму. Через куплені партії, медіа, владні інститути український (за місцем проживання) олігархат контролює всі найсуттєвіші рішення, що ухвалюються в столиці, цілковито відсунувши від цього контроло, від будь-якого впливу широкий загал. На практиці нині в Україні функціонує та сама парадигма влади (хоча й помітно деградована), що й за часів Леоніда Кучми.

Можна скільки завгодно ображатися, що нас не беруть у Європу, але треба чесно визнати, що причиною цього є не лише підступи Кремля, не лише егоїзм європейців, а й той очевидний факт, що в соціальному сенсі Україна є країною не європейською, а типово латиноамериканською, де демократія означає панування купки «крутих», які схильні захищати своє виняткове становище будь-якими засобами, використовуючи державу як свою власність і не гребуючи «замовним» фізичним насильством. У такому суспільстві зберігаються всі ознаки нібито правової держави: суд, парламент, регулярні вибори й таке інше. Та коли йдеться про інтереси суспіль-

ства, в Україні панують беззладдя, нерішучість, неефективність влади, а коли про інтереси касти обрані – у державі негайно з'являються хребет і м'язи, здатність діяти жорстко й рішуче.

Нинішня Україна – це держава кричущої соціальної несправедливості й нерівності між людьми, нерівності в реальних правах, нерівності перед законом. То чи можуть українці вважати таку державу своєю? Коли демократія виступає як приваблива зовнішня оболонка зовсім інших по суті явищ і процесів, як запашна, гарна квітка, що прикрашає кайдани... Чомусь наші можновладці вважають, що цих особливостей, що приховують у собі величезну енергію потенційного соціального вибуху, не видно з Брюсселя. До речі, попри євроатлантичну фразеологію, ця «еліта» байдужа до геополітичного вибору України, їй не обходить, чи буде наша країна в Європі, бо вони самі там уже давно є своїми капіталами, нерухомим майном, дітьми, що навчаються в західних університетах ... А в разі вступу України до НАТО і ЄС доведеться відмовлятися від звичного, цілком азійського способу владарювання і панування над українськими «посполитими», виходячи з обов'язкових для всіх членів Європейського співтовариства стандартів. Тому, відпочиваючи, лікуючись і розважаючись у Європі, українська «еліта» зовсім не прагне пустити в неї український народ. Навіщо він їй там

потрібен? Адже українські «посполити» зможуть там навчитися багатьох поганих (з погляду української «шляхти» і «магнатерії»), що веде свій родовід від УРСР) речей, таких як правильна організація страйків, формування потужного профспілкового руху, створення міцних лівих партій, які захищали б людей найманої праці від надуживань капіталу (замість того прокремлівського лайна, що називає себе «лівим» у сучасній Україні), участь у широких громадських кампаніях тиску на бюрократію і олігархат (усе це, до речі, й зробило нинішню Європу значно зручнішою для людського життя, ніж наша Вітчизна), протистояння несправедливій і продажній судовій системі тощо. Нинішня «еліта» України є несумісною з європейським вектором розвитку нашої держави, кому в Європі потрібні як рівні серед рівних злочинуваті чиновники-корупціонери, продажні й крадійкуваті депутати, сумнівні бізнесюки і конкретні кримінальні «пацани»...

Отже, в соціально-економічному сенсі сучасна держава Україна абсолютній більшості української нації не належить. А чи можуть українці вважати нинішню державу своєю в національному сенсі?

УКРАЇНА НЕ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ?

Навіть багатонаціональні імперії любіють інтереси певного етносу, що є для них титульним, визначальним. Римська імперія за всієї

ГАСТРОЛЕРИ. Україномовний шоу-бізнес послідовно витісняється з інформаційного поля України

її етнічної і расової строкатості лобювала, принаймні від початку і в період розквіту, інтереси тієї людської спільноти, що називалася *populus romanus* – римський народ, котрий мав виняткове право на громадянство, яке в ті часи Рим дуже неохоче надавав навіть жителям Італії – так званим італікам. Візантійська імперія, що офіційно називалася Римською імперією, вже в VI столітті по Христі відмовилася від державної латинської мови, оголосивши такою грецьку і чітко продемонструвавши, який саме етнос із його мовою, культурою і традиціями є в цій державі титульним. Британська імперія мала своїм етнічним ядром англосаксів, імперія Габсбургів – насамперед німецькомовних австрійців, Російська імперія – етнічних росіян (попри всю демагогію про «трієдиний руський народ», мови українців і білорусів послідовно і неухильно відкидалися на узбіччя).

Можна сказати, що то були імперії, що не є і не можуть бути зразком для сучасних демократичних держав. Але хіба в сучасній Франції не любіються інтереси етнічних французів, рідна мова яких є державною (причому насправді державною, а не так, як українська в Україні), а культура, традиції, історія тощо не захищаються державою однозначно і непохитно? Хіба не захищаються позиції титульних італійців на Апеннінському півострові, португальців у Португалії, греків у Греції? Людина, яка не володіє відпо-

ФОТО: МАКС ПЕВН

відною державною мовою, в цих країнах ніколи не зможе розраховувати на пристойну роботу, не кажучи вже про політичну кар'єру. І ніхто не докоряє цим державам браком демократичності... А коли уряди цих держав відходять від цих основоположних принципів, що трапляється часом, одразу виникає безліч дуже серйозних і болісних проблем.

На що в Російській Федерації може розраховувати людина, яка не володіє російською мовою? І ніхто не називає це порушенням прав людини. Отже, на практиці в усіх країнах давно реалізоване гасло: «Франція для французів!», «Італія для італійців!», «Росія для росіян!» А природне гасло «Україна для українців!» в Україні ще й досі дуже активно намагаються зробити «жахалкою» як для титульного етносу, так і для національних меншин. Та якщо Україна не для українців, тоді для кого? Для якої саме етнічної, національної, релігійної спільноти? На жаль, на відміну від «Україна для українців!», чим так посилено лякають уже багато років, на українських теренах уже майже реалізоване гасло: «Україна не для українців!» Громадянам Франції, Німеччини, Італії, Португалії, Греції важко уявити, що є європейська держава, де за право навчатися державною мовою треба боротися і ця боротьба не завжди є успішною. Їм важко уявити, що громадянам такої держави доводиться вести таку боротьбу лише

ІНОЗМІ. Незважаючи на те, що більшість українців вважає українську мову рідною, їм нав'язують виключно російськомовні видання

власними силами, без підтримки і допомоги офіційних структур. Ця держава – Україна. В Автономній Республіці Крим лише одна дитина з п'яти охочих може здобути україномовну освіту, тобто, щоб навчатися в середній школі державною мовою, треба витримати конкурс, як у престижний університет: п'ять осіб на одне місце. А в місті Севастополі депутати міськради заблокували будівництво першої і єдиної української гімназії, незважаючи на те що Київ виділив з держбюджету на це будівництво 15 млн грн. Багатьох українців позбавлено права навчати своїх дітей рідною мовою, що до того ж є у нас державною...

І держава, що називає себе українською, абсолютно цих людей не захищає. Вона сором'язливо мовчить, коли у ЗМІ кількох українських регіонів пропагується люта ненависть до українців, української мови і культури. В нашій країні вважають правилом доброго тону виступати з протестами проти найменшого і навіть віртуального дискомфорту національних меншин, а захищати реально дискримінованих українців чомусь вважається непристойним. А тих, хто це так робить, негайно починають дискредитувати й залякувати, розвіщуючи ярлики «нацистів», «націонал-радикалів», «екстремістів»... А між тим головне національне питання в Україні не російське, не єврейське, не вірменське. Це питання українське. Хоча б тому, що етнічні українці становлять в Україні майже 80% населення. І не буде добре в Україні ані росіянам, ані євреям, ані вірменам, якщо

НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ УЖЕ МАЙЖЕ РЕАЛІЗОВАНЕ ГАСЛО: «УКРАЇНА НЕ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ!»

буде погано українцям. А українцям у нинішній Україні погано. І погано не тільки разом з усіма (економічна криза, бідність, безробіття тощо), а й окремо, коли національно-культурні права етнічних українців абсолютно не захищені в реальному житті, коли в багатьох регіонах постійно ухвалюються програми, спрямовані на обмеження сфери застосування української мови, на закриття українських класів у шко-

лах, на витиснення всього українського з громадського побуту.

До речі, вельми непогані в не такому вже далекому майбутньому перспективи радикального Всеукраїнського об'єднання «Свобода» – це реакція на політику національного нігілізму, на нехтування національно-культурними інтересами українців (зокрема, на реалізацію культурної стратегії у стилі Дмитра Табачника), на угодовство з п'ятою колоною, на бюгузтво і ренегатство «українських» політиків, на їхню абсолютну байдужість до країни, що називається Україною, на політичну імпотенцію націонал-демократів і «нетрадиційну національну орієнтацію» місцевих лібералів. Висунувши програму «Захисту українців», пан Тягнибок влучив у десятку, оскільки, попри всі «жахалки» щодо можливих утисків когось українцями, де-факто на значній території України саме українці почуваються громадянами другого ґатунку і мають для цього всі підстави. Іноземцям це важко зрозуміти. Справді, що це за така беззахисна етнічна більшість у країні, що вже 18 років є незалежною? Але в Україні чимало схем цивілізованого світу не спрацьовують. У цивілізованому світі справедливо вважають, що захистом більшості є сам чинник більшості, тому, на їхню думку, більшість не потребує захисту. Але Україна несе в собі таке зосередження суперечностей, яке важко знайти деінде. Дуже мало країн, які були б одночасно і постколоніальними, і посттоталітарними, і постеноцидними. А крім того, той тоталітаризм у нас ще далеко не зжито, а справжньої деколонізації ще й не починали, були тільки окремі фрагментарні зусилля. А колоніальний чи постколоніальний статус якраз і передбачає принижене становище національної більшості. Отже, в національному сенсі нинішню державу українці також не можуть назвати своєю. Ця держава втрачена і вкрадена в українського народу. Але сказане зовсім не означає, що всіма тими державними формами, структурами, що є нині, треба знехтувати. Це лише означає, що їх потрібно повернути українцям, припинивши процес відчуження української нації від держави, що, перефразуючи Шевченка, є нашою, але ще не своєю. ■

спецпроект

2 роки свободи

Розповіддю про Сербію та інші країни колишньої Югославії **Тиждень** завершує проект «20 років свободи», в якому ми розповідали про два десятиріччя постсоціалістичної трансформації в Східній Німеччині (див. №46/2009), а також у країнах Центрально-Східної Європи: Польщі (див. №39/2009), Угорщині (див. №42/2009), Болгарії (див. №44/2009), Чехії та Словаччині (див. №47/2009), Латвії та інших країнах Балтії (див. №50/2009), Румунії (див. №51/2009). На відміну від України майже всі ці держави змогли подолати травматичний тоталітарний досвід і повернутися до Європи. Однак на пост'югославському просторі таким успіхом може похвалитися лише маленька Словенія. Решті колишніх югославських республік довелося пройти через авторитаризм та етнічні конфлікти.

Гіркі плоди

Останні 20 років Сербія втратила через невміння розпізнавати сутність історичних подій

ЯК ЗМІНЮВАВСЯ ПОСТ'ЮГОСЛАВСЬКИЙ ПРОСТІР

28 березня 1989 року
Сербський парламент скасовує автономію Косова. Місцеві албанці створюють тіньові органи влади

Січень 1990 року
Останній з'їзд Союзу комуністів Югославії, правляча партія розпадається

Квітень – травень 1990 року
На республіканських виборах у Словенії та Хорватії перемагають незалежницькі політичні сили

21 грудня 1990 року
Хорватські серби проголошують Сербську автономну область Країна (через рік це вже Республіка Сербська Країна)

25 червня 1991 року
Словенія та Хорватія проголошують незалежність, вибухає громадянська війна

8 вересня 1991 року
На референдумі більшість македонців висловлюються за незалежність, **17 вересня** парламент оголошує про утворення незалежної Македонської держави

3 березня 1992 року
Боснія та Герцеговина проголошує незалежність за результатами референдуму, що відбувся 29 лютого, який бойкотували місцеві серби. Починається Боснійська війна

ФОТО: AP

ПРО АВТОРА ■
Мілета Проданович
 Сербський прозаїк, поет і художник, народився 1959 року в Белграді. У 1985-му здобув магістерський ступінь у белградській Академії мистецтв, з 1990-го викладає там. У 1989–1990 роках пройшов спеціальний курс у Королівському коледжі мистецтв у Лондоні. З 1980-го бере участь у виставках, автор багатьох книжок прози та поетичної збірки

Автор: Мілета Проданович
Переклад Зоряни Гук

Основна особливість, якою сербське православ'я відрізняється від православ'я інших, навіть сусідніх, націй, – ХРЕСНА СЛАВА. Це родинне свято – покровителя дому, що успадковується по чо-

ловічій лінії. Є версія, що це християнізований залишок язичницьких часів. Колишні божества лише перейняли образи християнських святих, а форма звичаю збереглася. Для більшості сербів – за деякими припущеннями, аж для половини населення Сербії – таким покровителем дому є святий Микола. Саме в цей день, 19 грудня 2009 року, громадяни Сербії отримали подарунок від європейської спільноти – можливість подорожувати в країні Шенгенського договору без віз за умови отримання нових паспортів із біометричними даними.

Хтось міг би сказати, що внаслідок цього замкнулося коло: спочатку серби в соціалістичні часи мали паспорти темно-червоного кольору, з якими могли без віз подорожувати і на Схід, і на Захід, згодом вони з нетерпінням дочекалися отримання синіх паспортів, які мали всі ті, хто втік від соціалізму, але – хай їм біс – ці сині паспорти нічого не вартували, бо для перетину кордону потрібні були візи, на які треба було чекати у принизливих чергах завдовжки сотні метрів. Тоді нам знову невимовно захотілося отримати темно-червоні паспорти, оскільки такі мають країни, що стали членами Європейського Союзу. А віднедавна у сербів червоні паспорти, що справді є вартісними. Отже, нам знадобилося 20 років, щоб прийти туди, де вже були. Ці два десятиріччя, м'яко кажучи, втрачені для Сербії.

Падіння режиму Чаушеску і зникнення біполярного поділу світу в тодішній Югославії були сприйняті з надмірною зверх-

ністю. Тодішня влада, не кажучи вже про більшу частину народу, не усвідомлювала далекосяжності змін. І ця зверхність дуже швидко обернулася складною помстою.

Слід нагадати, що друга Югославія, принаймні до ухвалення Конституції 1974 року, була федерацією лише на папері. По суті, це був конфедеративний союз республік. Федеративна влада була символічною, адже в країні панувала республіканська партійна бюрократія. За свою географічну й ідеологічну роль «тампона» між двома блоками, що вели холодну війну, Югославія за життя Тіто, а певний час і після його смерті (1980 року) отримувала численні кредити від Заходу й різні види допомоги (передусім військової) зі Сходу. Результатом цього став досить високий рівень життя в країні, що не був досягнутий реальною працею. Але кредити в другій половині 1980-х стали надавати рідше, а падіння Берлінського муру промовисто засвідчило, що більше немає двох корів, молоко яких може ссати покірне телятко.

Потужні партійні структури тодішньої держави відмовлялися погоджуватися з цим фактом, вони спільними зусиллями знищили спробу останнього прем'єра федерації Анте Марковича реконструювати федеративний устрій на нових, раціональних засадах і пішли шляхом численних локальних воєн, які мільйонам людей на Балканах принесли багато лиха. Обсяг цього тексту надто малий для того, щоб назвати всі причини і наслідки воєн на території Західних Балкан в остан-

27 квітня 1992 року
 Проголошена Союзна Республіка Югославія в складі Сербії та Чорногорії (у березні чорногорці на референдумі висловили бажання залишитися в складі федерації)

Травень – серпень 1995 року
 Хорватія відновлює контроль над Західною Славонією та Кнінською Країною

14 грудня 1995 року
 Лідер боснійських мусульман Алія Ізетбегович, президент Сербії Слободан Мілошевич та президент Хорватії Франьо Туджман підписали Дейтонські угоди, які поклали кінець Боснійській війні

15 січня 1998 року
 Східну Славонію передано під контроль Хорватії

1998 рік
 Армія визволення Косова починає активні військові дії проти сербської влади в населеному переважно албанцями краї

24 березня – 10 червня 1999 року
 Війська НАТО змусили сербів залишити Косово

5 жовтня 2000 року
 Падіння режиму Мілошевича

ФОТО: REUTERS

ньому десятиріччі ХХ століття. Їх можна побачити в широкому спектрі – від внутрішнього державного устрою, відродження націоналізму, який пропагували ЗМІ на вимогу партійної номенклатури, до втручання жиластих таємних служб старого режиму. Дехто все це радо пояснить впливом зовнішнього чинника, а це найлегший спосіб зняти з себе відповідальність.

Та все ж є певні факти, пов'язані зі зміною парадигми світу після холодної війни, яких, пояснюючи «війни за югославську спадщину», за-

звичай не помічають, – це загальна суспільна інерція як важливий союзник популізму Слободана Мілошевича. Люди просто хотіли, щоб ситуація, коли живеться добре, фактично не працюючи, тривала вічно. Війни віддалили так званий перехідний період, тому можна сказати, що два останні десятиріччя були окреслені ретроградними рухами, знищенням суспільної субстанції і згодом після падіння режиму Мілошевича важкою й повільною реконструкцією та поступовим наближенням до Європи. Ця

ВАСАЛЬНА ЗАЛЕЖНІСТЬ. Фінальним акордом «воєн за югославську спадщину» стало проголошення незалежності Косова, якого місцеві албанці завдячують НАТО

хода почалася дуже енергійно 5 жовтня 2000 року, але, на жаль, суттєво сповільнилася після вбивства прем'єра Зорана Джинджича, останньої жертви патологічного режиму Мілошевича.

Після цих подій сьогодні здається, що є абсолютний консенсус стосовно шляху Сербії до Європи. Торік відбувся поділ ультра націоналістичної Сербської радикальної партії на два крила. Абсолютну перевагу отримало крило, що залишило позаду аутичний націоналізм і перейняло ідеологію європейської правоти. У такому відношенні міль проєвропейських сил розподілена порівно: як у владі, так і в опозиції вони «покривають» понад 80% голосів виборців.

Проте залишається той факт, що Югославія була єдиною федеративною державою, розпад якої після поділу світу під час холодної війни супроводжувався кривавими і тривалими війнами. Чехословачина цього уникла, в Радянському Союзі, всупереч напруженню, війни точилися на прикордонних територіях. Саме це відрізняє постсоціалістичний період у Сербії від інших колишніх соціалістичних країн. Воєнні дії спричинили ще один фактор, що додатково обтяжує майбутнє Сербії, – зустріч віч-на-віч із моральними аспектами недавнього минулого, що, зрештою, є найважливішою умовою для подальшої інтеграції Сербії до європейської спільноти. На сьогодні це арешт останніх зі списку обвинувачених військових злочинців, які ще залишилися на волі. Ось чому падіння Берлінського муру не відзначали в Сербії, як в інших країнах: про це згадали у пресі, але не надали вагомому значення. Здається, що більшість громадян все ще твердо переконані: те, що іншим принесло звільнення, нам принесло відхід у минуле і лихо. ■

ЯК ЗМІНЮВАВСЯ ПОСТ'ЮГОСЛАВСЬКИЙ ПРОСТІР

Січень-листопад 2001 року
Збройне повстання албанців у Македонії

4 лютого 2003 року
Союзна республіка Югославія стає конфедеративним Союзом Сербії і Чорногорії

2004 рік
Словенія вступає до НАТО (29 березня) та ЄС (1 травня)

3 червня 2006 року
Чорногорія за результатами референдуму проголошує незалежність

1 січня 2007 року
Словенія запроваджує євро

17 лютого 2008 року
Косово проголошує незалежність

1 квітня 2009 року
Вступ Хорватії та Албанії до НАТО

ЩО ЗМІНИЛОСЯ ПІСЛЯ 1989 РОКУ

Сербія.

Іван Івкович, громадський діяч

Серби нині цілком усвідомили, що політики, які перебувають при владі, можна змінити. Корумпованих і непрофесійних можновладців у разі потреби можна усунути демократично. Дуже важливо, що люди зрозуміли значимість місцевого самоврядування й місцевих виборів. Наразі в країні триває процес децентралізації. До речі, на місцевих виборах у нас явка виборців вища, ніж на президентських. Соціальні стандарти в країні, починаючи з 2000 року, змінювалися циклічно: до 2003 року вони зростали, потім був період стагнації, потім знову зростали, потім впали в період відокремлення Чорногорії. Звісно, під час глобальної кризи вони знову впали. Але якщо порівняти життя простих людей сьогодні з тим, як їм велося в 2000-му, то є реальний прогрес. Люди очікують на диво, вони хочуть швидких змін, а це неможливо. Протягом останнього десятиріччя ми постійно переймалися питаннями Косова, Чорногорії, Гаазького трибуналу. Ключову роль у нашій політиці відігравали націоналістично орієнтовані політики, й вони вправно оперували цими контроверсійними темами. Це була гра на емоціях людей. На формування нашої політичної культури сильно вплинула турецька окупація (1459–1878 рр. – **Ред.**), коли емоціо має більший вплив на дії людей, ніж раціо.

Боснія і Герцеговина.

Руфад Башич, тренер із дзюдо (тимчасово безробітний)

Якщо говорити про життя звичайного жителя моєї країни, то змін багато і, на жаль, на гірше. 20 років тому лікування, освіта й працевлаштування були доступніші кожному. Держава дбала про науку, культуру та спорт. Зараз же всім правлять гроші і споживачьке ставлення до життя. Тепер важче знайти роботу, отримати кредит на зведення будинку. Проте, нині набагато ширший вибір товарів, оскільки раніше ми купували переважно югославські вироби, а закордонні товари були дуже дорогими. Сьогодні легше купити й іномарку, зате громадський транспорт дорогий та погано розвинутий. У Югославії ми могли вільно подорожувати світом – навіть там, де була потрібна віза, її можна було отримати за день. Зараз від громадян Боснії і Герцеговини вимагають візи майже всі країни світу, й рішення ЄС скасувати візи нашим сусідам на Балканах, але не нам, дуже нас розчарувало. Адже ми виконали всі вимоги – схоже, нас просто не хочуть пускати в Європу, тому що ми мусульмани. Проте в цілому, якщо враховувати, що Боснія і Герцеговина пережила війну, промисловість та інфраструктура були знищені, люди гинули, лишалися інвалідами або без житла, ситуація на цей момент не така вже й погана. Люди все ж знаходять роботу, в нас немає безпритульних, будують дороги, відновлюють зруйновані під час війни об'єкти. В нас велика діаспора в Європі та Америці, яка нам допомагає.

Словенія.

Роберт Штравс, фахівець із охоронних систем

Різниця між Югославією та Словенією майже немає. В ті часи ти був ворогом народу, якщо виступав проти «південних братів» (представників інших народів колишньої Югославії), тому що ти порушував «братерство і єдність» країни. Сьогодні ж тебе в тому самому випадку звинуватять у ксенофобії чи расизмі. В Югославії міліціонер був законом – коли щось траплялося, його краще було уникати. Якщо ти скаржився, тебе могли побити. Сьогодні його можна послати куди завгодно, але він теж ударить у відповідь, проте цього разу штрафом по кишені. В покійній Югославії важко було щось дістати, тому по блага треба було їздити до Трієста чи Клагенфурта. Нині в нас є все, але коштує воно нереально дорого. Робота в ті часи була на кожному кроці й на кожному підприємстві, й зарплати були добрі. Зараз роботи немає, а якщо і є, то її погано оплачують. У ті часи, щоб мати заощадження, треба було міняти динари на марки. Сьогодні є тільки євро, але щось заощадити важко. Як на мене, найкращим часом був проміжок між 1991 роком, одразу після проголошення незалежності, й 1996-м, а потім казка закінчилася.

Реверс і аверс історії

Сербія прискорила свій вступ до ЄС усупереч історичній логіці розвитку країни, спустошеної в недалекому минулому війною

Спілкувалася
Жанна Безп'яточук

Донедавна в Сербії точилися дискусії щодо того, чи повинна вона бути мостом між європейським Заходом і російським Сходом. Такі геополітичні шукання доповнювали традиційні гарячкові націоналістичні сентименти сербських радикалів. Але все це тьмяніє, коли на передній план виходять предметні розмови про конкретні реформи та вступ до Євросоюзу. Про це **Тиждень** розмовляв із виконавчим директором Балканського трасту за демократію Іваном Вейвудою.

ДВИГУН ЗАМІСТЬ НАЦІОНАЛІЗМУ

У. Т.: Якою мірою зберігається етнонаціоналізм у Сербії?

— Ведучи мову про націоналізм у Сербії, ми маємо зважати на те, що він є однією з головних причин руйнації країни на ім'я Югославія. Еліти всіх шести республік, що її формували, використовували націоналізм як козирну карту в своїй політичній грі. Зрештою це призвело до війн. Сьогодні націоналізм і далі використовують як політичний інструмент. Але це не ексклюзивно сербський феномен: як і в інших країнах Східної Європи, в Сербії є радикальні праві сили. Та шойно країна політично й соціально дорослішає, значення націоналізму автоматично зменшується. Людям починають більше цікавити не якісь ідеологічні абстрактні гасла, а конкретні речі — робочі місця, соціальні стандарти, ефективність інституцій. Нині Сербія розвивається за такою логікою. І президентські вибори в лютому 2008 року, на яких переміг Борис Тадич, це підтвердили. Він зробив ставку саме на проєвропейський курс. Далі, на парламентських виборах у травні 2008 року більшість голосів здобула теж проєвропейська коаліція, до якої

входить Демократична партія Бориса Тадича. Сьогодні сербів значно більше цікавить, що їх очікує завтра, аніж якась нічим не підкріплена демагогічна ідеологічність.

У. Т.: Яке значення для політичного життя країни мав розкол у націоналістичній Радикальній партії?

— Сербська радикальна партія після того, як програла вибори 2008 року, розпалася на дві партії. Її фактичний лідер Томіслав Ніколич заснував Сербську прогресивну партію, яка сьогодні обстоює проєвропейську позицію. І, на диво, більшість екс-радикалів приєдналися до прогресистів. За останніми опитуваннями, Сербську радикальну партію підтримують 10% сербів, а Прогресивну — 28%. Лідери радикалів збагнули, що серби нині більше цікавляться не абстрактними ідеями, а предметними речами. Приміром, один сербський політик сказав: «Ви не можете завести трактор за допомогою патріотизму». Потрібен двигун. І краще, щоб двигун був якісний. Те, що партія радикалів розпалася, — як на мене, найважливіший політичний прецедент останніх років.

НОВІ СЕНСИ

У. Т.: Але що прийшло на зміну ідеології?

— До певної міри — це вступ до ЄС. Раніше ми не мали серед наших політичних сил консенсусу хоч щодо якогось питання. Сьогодні ж ідея євроінтеграції солідаризує всю країну й політичний істеблшмент. Рівень її підтримки коливається в коридорі 60-70%. Пересічний серб, можливо, й не знає, як процедурно функціонує Євросоюз, але він розуміє, що членство в ЄС — це більша безпека, добробут і впевненість у майбутньому, ніж перебування поза ним. Ми отримали безвізовий режим із ЄС у грудні 2009 року. Загалом, Сербія

безповоротно стала на шлях, що веде до членства в Європейському Союзі.

У. Т.: Наскільки Сербія готова виконувати всі його вимоги порівняно, наприклад, із Хорватією?

— ЄС завжди підкреслює, що Сербія — це країна, що з-поміж інших нинішніх кандидатів на вступ справді має належну адміністративну готовність виконувати домашні завдання з євроінтеграції. І Сербію об'єктивно можна похвалити за те, що вона односторонньо, суто з власної ініціативи до-

клали неабияких зусиль, аби форсовано адаптувати своє законодавство до європейського. Торік парламент прийняв близько 300 нових законів. Порівняно з Хорватією ми, звісно, дещо відстаємо. Причини цього відставання в нашій історії: спочатку ми мали режим Мілошевича, потім 2003 року «старою гвардією» був убитий прем'єр-міністр Зоран Джинджич. Сьогодні наш процес демократизації гальмується тим, що ми не виконали всіх зобов'язань щодо арешту військових злочинців. Ратко Младич, сербський генерал, якого Гаазький трибунал визнав винним у геноциді бос-

нійців, і понині на волі. Якби його затримали ще 2006 року, то ми змогли б уже тоді розпочати перемовини щодо членства в ЄС.

У. Т.: Як Сербія пережила першу хвилю економічної кризи?

– Якщо дивитися на інші країни Південної та Східної Європи, ми десь посередині. Ми не найгірший приклад. На щастя, нас оминула доля, скажімо, Латвії. Але весь спектр стандартних проблем маємо: багато хто втратив роботу, скоротився приплив інвестицій, економічна активність й експорт зменшилися. Ми маємо домовленість із Міжнародним валютним фондом щодо кредиту в €3 млрд. Це значно менше, ніж отримувемо, приміром, Угорщина (€17 млрд). Дефіцит сербського держбюджету становить 3,5–4%. Якоїсь глобальної соціальної напруги в Сербії немає.

У. Т.: Для Сербії, вочевидь, це вельми непоганий результат – уникнути економічного аутсайдерства. За рахунок чого це вдалося?

– Одна з причин – це події 1990-х. Через війни в Сербії в 1991–1993 роках була спустошлива гіперінфляція. Лише Зім-бабве перевершила нас у цьому. Це був жахливий досвід. Банківська сфера зазнала краху. Коли у 2000 році прийшов новий уряд, потрібно було відновити довіру до банків. Були запроваджені дуже суворі вимоги до іноземних банків, які починали працювати в Сербії. Вони мали розмістити великі депозити в Центральному банку країни. І це одна з причин того, чому економічна криза 2008–2009 років не так сильно вдарила по банківській системі країни. Крім того, Сербія все ще перебуває на відносно ранній стадії економічної трансформації, тому люди поки що не так активно беруть кредити. А це виявилось нашим плюсом під час кризи.

ДОЛАННЯ ТРАВМ

У. Т.: Наскільки досяжним видається хоча б мінімальний консенсус щодо вступу до НАТО в сусідній Сербії?

– У Сербії відбувається те саме, що й в Україні. Для нас це дуже дискусійне питання. Уряд Зорана Джинджича обстоював

курс на одночасний рух до НАТО та ЄС. Але з приходом уряду Воїслава Коштуніці в 2004 році це змінилося. На Ризькому саміті НАТО в листопаді 2006 року Сербія приєдналася до програми «Партнерство заради миру». Сьогодні ті, хто виступає проти приєднання до НАТО, нагадують, що Альянс скидав на нас свої бомби. Мовляв, як ми можемо після такого вступати туди? Інший аргумент противників – незалежність Косова, що є наслідком натовської інтервенції.

Ті, хто підтримує членство в НАТО, наголошують на тому, що Сербія далеко не єдина країна, яка має такі важкі історичні травми. В Європі найяскравіший приклад – Німеччина – змогла подолати свої посттравматичні страхи й рухатися далі. Хорватія та Албанія приєдналися до Альянсу в квітні минулого року. Чорногорія отримала в грудні 2009 року План дій щодо членства. Румунія та Болгарія теж уже в НАТО. Постає запитання: чи можемо ми залишатися за межами Альянсу, якщо всі наші сусіди вже там? Наш міністр оборони сьогодні виступає за те, щоб у будь-якому разі запроваджувати стандарти НАТО в армії, бо нічого кращого й ефективнішого не можна запропонувати. А політики хай вирішують на своєму рівні, потрібно нам приєднуватися до Альянсу чи ні. Можливо, буде проведено загальнонаціональний референдум щодо цього.

У. Т.: Чи визначає сьогодні доля Сербії, як і раніше, долю всіх Балкан?

– Це так. Західні Балкани – дуже спресований регіон. Сербія більша за розміром, ніж будь-яка інша балканська країна. Ми маємо найбільшу економіку в регіоні, ефективніше військо. Багато європейських політиків наголошують на тому, що доки Сербія не знайде свого місця в ЄС, ситуація на Балканах остаточно не стабілізується. Але зрозуміло, що коли Хорватія або Чорногорія будуть рухатися вперед, це також добре для всього регіону. Ми говоримо про доволі малий регіон із загальним населенням у 20 млн людей, але він прикметний великою кількістю держав стосовно розміру його території. ■

Спадок чотирьох імперій

Передумови сьгоднішніх успіхів та поразок країн Центрально-Східної Європи закладені в їхній історії

Автор:
Дмитро
Губенко

Ще сто років тому на величезному просторі від Балтійського до Адриатичного моря, який ми зараз називаємо Центрально-Східною Європою, домінували три імперії: Австро-Угорська, Німецька та Російська. Була ще четверта – Османська, але її багатосотлітнє домінування на Балканах уже добігло кінця, і в 1913 році поразка османів у Першій балканській війні зведе до мінімуму їх присутність у Європі.

Отже, на початок 1910 року на території від Таллінна (тоді ще Ревеля) до грецького кордону існували лише чотири незалежні національні держави: Болгарія, Румунія, Сербія та Чорногорія. Сьогодні в цьому регіоні їх уже 19 (а якщо враховувати й Косово, то 20)! За життя трьох-чотирьох поколінь політична карта Центрально-Східної Європи мінялася кілька разів – і докорінно. Але всі ці нові держави вийшли з тіні імперій, вплив яких досі відчутний як у політичній культурі, так і рівні життя суспільств регіону.

Османська імперія залишила Балканським державам у спадок слабкі аграрні економіки та схильну до авторитаризму політичну культуру. На початку минулого сторіччя в Сербії та Болгарії в сільському господарстві були зайняті 80% населення, в Румунії – 75%. Для розвитку промисловості гостро бракувало капіталу та сировини. Незважаючи на 100 років зусиль, спрямованих на індустріалізацію та модернізацію, економіки цих країн досі пасуть задніх у Європі.

З Австро-Угорщини натомість вийшли дві найбагатші країни регіону – Чехія та Словенія. Причому якщо перша мала розвинену промисловість ще за Габсбургів, то друга була хоч і заможним, та все ж аграрним краєм. Проте їх об'єднувала належність до Ціслейтанії – австрійської частини Дунайської монархії. А отже, свій відбиток на сьгоднішній розвиток центральноєвропейських країн наклали навіть внутрішній поділ імперій.

А ось у складі нинішньої Польщі, яка має найздоровішу економіку в постсоціалістичному таборі, поєдналися колишні провінції відразу трьох імперій. І ця спадщина проявляється як в економічному розвитку, так і щоразу під час виборів. Економічним локомотивом країни є територія, що колись належала до Німецької та, меншою мірою, Австро-Угорської імперій, а от підросійська Конгресувка хронічно відстає.

Подібною була ситуація і в Югославії, де «австро-угорські» Словенія та Хорватія значно переждали в розвитку решту республік. У Румунії колишні османські протекторати Валахія та Мол-

дова досі є біднішими від габсбурзької Трансильванії. Значно вищий на Балканах і рівень корупції. Притчею во язицех уже стало призупинене Єврокомісією надання фінансової допомоги нездатному подолати корупцію болгарському урядові.

Не менш важливим за імперський спадок для формування регіону був міжвоєнний період. По-перше, саме в цей час були закладені численні територіальні конфлікти між практично всіма тутешніми країнами. По-друге, Велика депресія продемонструвала незрілість та неготовність усіх молодих держав, окрім Чехословаччини, опиратися на спокусі авторитаризму. Граючи на внутрішніх та міждержавних суперечностях у Центрально-Східній Європі, нацистська Німеччина досить легко збройним або мирним шляхом підпорядкувала собі весь регіон ще на початковому етапі Другої світової війни.

Війна принесла значні зміни в етнічному складі населення деяких країн, де практично не залишилося євреїв та німців. Польща стала моноетнічною та посунулася на Захід. Чехословаччина, позбувшись німців та українців Закарпаття, стала державою чехів та словаків. Угорці, однак, залишилися вагомою меншиною як у Румунії, так і в

Чехословаччині, тож привиди войовничого етнопатріотизму не покидали регіон навіть у часи «розвинутого соціалізму». Втім, варто було

впасти Берлінському мурові, як між деякими країнами знову з'явилася напрута, а Югославія поринула у криваву громадянську війну.

Саме Європейський Союз став тим чинником, який відновив мир і стабільність у Центрально-Східній Європі. Перспектива членства в ньому (а також у НАТО) змусила країни регіону забути про давні образи та стати на шлях реформ. Зміни були нелегкими, й бувало, що держави відкочувалися назад. Словаччина на п'ять років фактично призупинила свій шлях до ЄС через авторитарного прем'єр-міністра Владимира Мечіара. Повернення в 1990-х до влади лівих значно уповільнило реформи в Болгарії. Але ліві теж бувають різні: в Польщі, наприклад, саме екс-комуніст Александр Квасневський привів країну до НАТО та ЄС.

Останні роки довели, що Центрально-Східну Європу вже не можна розглядати як монолітний регіон, такі різні швидкості набрали окремі держави. Приміром, найменш корумпованими за даними Transparency International, є Словенія та пострадянська Естонія. І це породжує надію на те, що доля кожної країни – особливо в постіндустріальну добу – вже залежить не так від її історичного багажу, як від зусиль її народу й еліти. ■

ПЕРСПЕКТИВА ЧЛЕНСТВА В ЄС ТА НАТО ЗМУСИЛА КРАЇНИ РЕГІОНУ ЗАБУТИ ПРО ДАВНІ ОБРАЗИ ТА СТАТИ НА ШЛЯХ РЕФОРМ

мурові, як між деякими країнами знову з'явилася напрута, а Югославія поринула у криваву громадянську війну.

Саме Європейський Союз став тим чинником, який відновив мир і стабільність у Центрально-Східній Європі. Перспектива членства в ньому (а також у НАТО) змусила країни регіону забути про давні образи та стати на шлях реформ. Зміни були нелегкими, й бувало, що держави відкочувалися назад. Словаччина на п'ять років фактично призупинила свій шлях до ЄС через авторитарного прем'єр-міністра Владимира Мечіара. Повернення в 1990-х до влади лівих значно уповільнило реформи в Болгарії. Але ліві теж бувають різні: в Польщі, наприклад, саме екс-комуніст Александр Квасневський привів країну до НАТО та ЄС.

Останні роки довели, що Центрально-Східну Європу вже не можна розглядати як монолітний регіон, такі різні швидкості набрали окремі держави. Приміром, найменш корумпованими за даними Transparency International, є Словенія та пострадянська Естонія. І це породжує надію на те, що доля кожної країни – особливо в постіндустріальну добу – вже залежить не так від її історичного багажу, як від зусиль її народу й еліти. ■

Радіо «Мелодія» – від серця до серця

Напередодні 2010 року Всеукраїнська радіомережа «Мелодія» спільно з Фондом мистецтв «Амадеус» запросили 100 вихованців дитячих будинків на новорічну виставу «Чарівник смарагдового міста». Маленькі глядачі непомітно для себе стали учасниками чудової казки, сповненої пригод, веселощів і розваг. Після вистави Дід Мороз і Снігуронька провели конкурси й розіграші з дітьми, вручили солодкі подарунки.

Акція пройшла за участі проекту Detdom.info, створеного групою людей, яким не байдуже майбутнє дітей-сиріт і дітей із обмеженими можливостями.

Уже більше 4 років інтернет-проект detdom.info інформує українців про життя й проблеми дітей-сиріт, дітей, залишених без батьківської опіки, з неблагополучних сімей, тяжкохворих дітей.

Дарувати людям радість і роботи добрі справи – стало традицією для «Мелодії». Діючи в рамках концепції «Радіо «Мелодія» – соціальний проект», упродовж усього періоду існування радіоканалу втілюються спільні проекти з соціальними службами міста Києва, проводяться добродійні акції для вихованців дитячих будинків, оскільки найкращим підтвердженням небайдужості до соціальних проблем є конкретні дії в цьому напрямку.

У попередні роки за ініціативою Всеукраїнської радіомережі «Мелодія» було проведено 4 добродійних спектаклі для вихованців дитячих будинків. Близько 1 000 малюків побували на виставах Київського театру маріонеток, Київського державного театру оперети, цирку «Кобзов».

Тисячі людей, які живуть зараз в Україні, не замислюються про те, що багато їхніх співгромадян належать до так званих соціально незахищених груп населення й потребують допомоги. І не завжди йдеться про гроші.

Всеукраїнська радіомережа «Мелодія» – це не лише розважальний канал, де представлено найкращі зразки музичної творчості, як минулих років, так і сучасності, більше 30 авторських програм різного характеру й наповнення. Це також потужний інформаційний ресурс, який розкриває перед своїми слухачами проблеми сьогодення, примушує замислитися про своє призначення.

Керівництво радіостанції «Мелодія» і творчий колектив ставлять перед собою мету працювати не лише на задоволення потреб слухачської аудиторії, а й формувати її, виховуючи громадян як соціально активних особистостей, небайдужих до проблем людей.

Іслам у Європі: вдома чи в гостях

Віра в Аллаха прийшла в Європу всерйоз і надовго, тож місцеві християни та мусульмани мають знайти прийнятну для всіх формулу співжиття

Події останніх років, так чи інакше пов'язані з ісламом, та вміло поширювані страхи про «ісламізацію» Європи відсунули у тінь той факт, що іслам вже давно присутній у Європі й нормально пристосувався (можливо, не завжди в оптимальному варіанті) до співжиття з немусульманським світом.

СТАРІ ЗНАЙОМИ

Європа давно знає мусульман – відтоді як вони вступили у контакт із християнськими державами, зі світом ісламу були і війни, і мирні часи. Армії послідовників Пророка Мухаммеда дійшли до Луари й Альпійських гір, араби на багато століть затрималися в Іспанії та на островах Середземного моря, імперія Османа опанувала Балкани і Причорномор'я з Кримом, а на Сході Європи мусульманами стали піддані Золотої Орди – жителі Поволжя. І навіть під самою Москвою певний час існувало васальне Касимовське ханство. Незначним мусульманським анклавом можна вважати литовсько-білоруських татар, які в складних умовах все ж притримувалися віри предків.

З часом ситуація змінювалася, й у XX столітті в Європі населеними переважно мусульманами були тільки Боснія та Албанія, європейська частина Туреччини – Румелія, а також деякі анклави в Болгарії та югославських республіках. Поволжя і Крим залишилися мусульманськими краями, але не мали самостійного політичного значення, особливо в роки атеїстичного радянського режиму. Тут важливо зазначити, що в названих вище частинах Європи

Автор:
Юрій Кочубей,
Надзвичайний і Повноважний Посол України у Французькій Республіці (1992–1997 рр.), головний редактор журналу «Східний світ»

мусульмани становили більшість населення і могли жити за своїми законами і звичаями.

У решті країн Європи і Північної та Південної Америки були громади мусульман – вихідців із різних країн ісламського світу. Все це належало до звичайного пейзажу, що не дуже хвилював корінних європейців-християн: ішлося про окремих осіб зі своєю релігією, які поводитися спокійно і знали своє місце.

Ситуація радикально змінилася після Другої світової війни. Економічне становище країн третього світу було кричущим: брак промислової інфраструктури, засноване на монокультурних сільсько-господарстві, відсутність відповідного рівня освіти і системи охорони здоров'я, безробіття призвели до масової міграції з населених, зокрема й мусульманами, країн Азії та Африки на Захід. Слід згадати, що цьому сприяли й деякі кроки влади колишніх метрополій. Уряд Великої Британії відчинив двері для мігрантів зі своїх колишніх володінь, щоб таким чином залишити їх у сфері свого впливу, уряд Франції був змушений евакуювати з Алжиру на континент десятки

брак робочої сили, особливо низькокваліфікованої, й достатньо широко відкрила шлязи для трудових емігрантів.

Особливі зміни відбулися протягом останніх 25–30 років: до нормальної еміграції додалося так зване возз'єднання сімей, що значно вплинуло на кількість прибульців з-за моря, і, певна річ, триває неконтрольована міграція нелегалів. У європейських містах з'явилися цілі квартали і конгломерати, що нагадують гетто, в яких переважають мусульмани: у Франції – вихідці з Північної та Західної Африки, в Німеччині – з Туреччини, у Великій Британії – з Індостану.

На думку низки спеціалістів, загалом у країнах Заходу налічується до 30 млн мусульман. Із них у Європі – понад 20 млн. Зрештою, ніхто не знає точних цифр. Звісно, таке становище не могло не викликати занепокоєння і керівних кіл Заходу, і самих емігрантів-мусульман. Якщо раніше релігія мігрантів була приватною справою одиниць, то наплив мусульман у Європу порушив питання про їхній статус як колективів, про їхні права, зокрема релігійні. Це вже було не приватним питанням, що стосується окремих осіб. Присутність мусульман стала видимою: з'явилися культурні споруди, релігійні школи і благодійні установи, традиційний одяг мусульман вже перестав бути екзотикою, а дедалі частіше навіть домінував на вулицях у певних кварталах європейських міст. Європейській промисловості, що вступила в «електронну» еру, вже не були потрібні тисячі працівників низької кваліфікації, інфра-

РОЗВИТОК ПОДІЙ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ СВІДЧИТЬ ПРО ПРОВАЛ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО МУСУЛЬМАН

тисяч так званих харкі з родинами (алжирців, які в роки війни за незалежність країни боролися на боці Франції). Потім Західна Європа стала відчувати

ФОТО: REUTERS

структура була розбудована, тож мігранти, особливо молодь, першими зазнали безробіття, а отже, й бідності. Ґрунт для соціального вибуху був готовий.

РЕАКЦІЯ І РАДИКАЛІЗАЦІЯ

Поміж європейців теж з'явилися ксенофобські настрої, якими стали користуватися певні політичні сили, розпалюючи неприязнь до ісламу і мусульман. До цього підштовхувала й міжна-

родна обстановка. Наприкінці минулого століття також загострилася боротьба за ресурси і стратегічні плацдарми в регіоні Близького та Середнього Сходу. Війни в Афганістані, Чечні, Іраку не могли не призвести до радикалізації настроїв частини мусульман у всьому світі, зокрема й тих, які проживали на Заході. Слід мати на увазі й те, що радикалізації мусульман на Заході сприяють і різні провока-

**СИЛА
ТРАДИЦІЇ.**
Мусульмани виявилися неготовими прийняти європейську секулярність

тивні акції в душі поглядів американських неоконсерваторів, які, прикриваючись «свободою слова», принижують та ображають всіх мусульман: від «революціонерів» до поміркованих і просто віруючих людей. Достатньо згадати карикатури на Пророка Мухаммеда у данській газеті Jyllands-Posten.

Проявилися і проблеми цивілізаційного характеру. Ми знаємо, що європейські країни, США і Канада живуть в умовах секулярності й навіть багато в чому атеїзму. Мусульмани – і це констатують усі аналітики – виявилися неготовими до сприйняття такої ситуації. Представники Заходу кажуть, що мусульмани мусять прийняти «загальнови́знані цінності», якими вони цілком щиро вважають європейські. Але тут у мусульман виникає запитання: хто і коли їх визначив і визнав? Хіба мусульмани брали участь у їх розробці та визначенні? Тому ісламісти, як і представники низки інших цивілізацій (конфуціанської, буддійської), вважають, що їм насильно нав'язують погляди і спосіб життя, які не відповідають їхнім релігійним переконанням і традиціям. При цьому йдеться не про якісь догматичні суперечності, а про складнощі щоденного життя простих людей, які зберігають та хочуть і надалі зберігати свою етнічну і конфесійну ідентичність, жити за своїми традиціями і в межах закону захищати свої цінності. Іслам – релігія універсальна, він теоретично не мав би бути проти глобалізації, але ж мусульмани бачать, що на практиці глобалізація відкриває шлях для вестернізації з її бездуховністю, атеїзмом, егоїзмом і моральною деградацією.

Розвиток подій у Західній Європі свідчить про провал інтеграційної політики західних урядів щодо представників мусульманських народів, яку вони проводили з самого початку їхньої масової міграції в Європу. Мало місце й нехтування релігійним чинником, бо мусульмани, зокрема араби, не піддаються асиміляції, а, навпаки, намагаються будь-що зберегти свою національно-конфесійну ідентичність. Найгірше те, що в середовищі європейських мусульман знайшли дорогу проповідники крайніх радикальних

течій, які, прикриваючись ісламом, сіють ненависть і терор, підриваючи основи нормального співжиття мусульман та християн. Справжнім шоком для західного істеблішменту став факт участі мусульман, котрі народилися, здобули освіту і жили на Заході, в підготовці та здійсненні жахливих терористичних актів.

Які ж відповіді знаходять уряди західних держав на виклики, що з'явилися у зв'язку зі значною міграцією мусульман? На жаль, як і досі, їх часто шукають у сфері поліцейських та адміністративних заходів.

КУЛЬТУРНИЙ ОПІР

Помилкою західноєвропейських політиків було те, що вони поклали надію насамперед на так звану акультурацію, тобто засвоєння емігрантами по прибутті на Захід місцевої культури і звичаїв.

Французький уряд розраховував на те, що найефективнішою буде політика абсорбції або асиміляції, тобто поглинення панівним етносом прибулих, переважно вихідців із Магрибу, щоб вони в наступному поколінні втратили свою ісламську й етнічну ідентичність і розчинилися поміж місцевого французького населення. Це називалося «інтеграція». Так теоретично мало бути, але так не сталося. Мусульмани тримаються своєї віри та звичаїв, і спроби уряду Франції досягти успіху шляхом заборони вдягання «ісламських» хусток у школах чи так званої бурки (плаща, що покриває жінку з голови до п'ят) лише загострюють внутрішньополітичну обстановку і викликають протести ісламських країн. А як виявилось, ту бурку у Франції вдягають лише кілька сотень жінок. То чи варто було здійснювати скандал?

У Великій Британії та Німеччині схилилися до політики «багатокультурності», але й вона не виключає геттоїзації і дискримінації мусульман.

Нині стало очевидним, що західна політика не спрацює. І в умовах глобалізації іслам став могутнім фактором консолідації та збереження ідентичності: мусульмани зберігають самобутність і вимагають задоволення своїх прав, посилюю-

чись на принципи демократії та конституційні норми своїх держав, оскільки багато з них живуть на Заході впродовж довгих років і набули громадянства країн перебування. Поліцейські дії виявилися малоефективними. Тож народилася ідея створення так званого євроісламу, тобто європейського ісламу, що відповідав би інтересам держави, допомагав би стримувати напруження в суспільстві й нейтралізував вплив прибічників радикальних течій. Цей термін невдалий, бо іслам є цілісним вівченням, тому якось фрагментувати його, поділити на європейський, російський чи американський не вдається.

Розглядаючи нинішні християнсько-мусульманські відносини в європейських країнах, можна дійти висновку, що західний світ не знав як слід своїх сусідів – мусульман, котрі теж часто й досі засліплені старими стереотипами щодо європейців. Академічне вивчення мусульман та їхньої культури розпочалося в Європі ще з кінця XVII століття, і європейська наука мала в цій царині великі досягнення. Але треба пам'ятати, що тоді іслам вивчали у його природному середовищі, коли він є панівною релігією, вірою більшості населення і має цілковиту підтримку світської влади. Традиційні погляди західних вчених на Схід гостро розкритикував американський вчений палестинського походження Едвард Саїд у праці «Орієнталізм».

НЕЛЕГКИЙ ДІАЛОГ

Загострення ситуації набирає таких масштабів і проявів, що з огляду на наявність у світі запасів зброї масового знищення та перспективу її поширення, а також розмах тероризму стає очевидною можливістю переростання локальних конфліктів і сучіток на Близькому Сході у новий Армагеддон. Це змушує тверезо мислячих і відповідальних людей різних країн шукати вихід із ситуації, що склалася, у мирних дискусіях. Протистояння між Ісламом і Заходом уже стало предметом консультацій між сильними світу цього в Давосі, що привели до появи 2004 року Ради 100 лідерів (С-100) «Діалог Захід – Ісламський світ», співго-

ХРЕСТ І ПІВМІСЯЦЬ. Великою проблемою є навчання мусульман у європейських секулярних та християнських школах

ловами якої стали принцеса Лоула аль-Фейсал аль-Сауд із Саудівської Аравії та лорд Кері оф Кліфтон, колишній архієпископ Кентерберійський.

Думаю, в цьому середовищі з'явилася й ідея глобального проекту «Альянс цивілізацій», котру висунув на 59-й сесії Гене-

ФОТО: REUTERS

ФОТО: REUTERS

РУХ НАЗУСТРІЧ

Дуже важливо, що на проблеми ісламу в Європі звернули увагу також мусульманські вчені-богослови улеми. Найбільший авторитет нині має вчений-теолог шейх Юсуф аль-Карадаві, єгиптянин за походженням, який проживає в Катарі. Ще 1997 року він заснував Європейську раду фетв і досліджень, що здобула певний авторитет поміж мусульман на Заході. Водночас одні мусульмани його критикують за надмірну традиційність, а інші – за нібито відхід від норм шариату. Свій підхід до вирішення актуальних проблем життя мусульман на Заході він називає «серединним шляхом» і виступає за повільні, а не радикальні зміни в мусульманському сприйнятті нових реалій. У глобалізованому світі він розглядає мусульман як своєрідну віртуальну умму (спільноту), в якій діятимуть помірковані, прийнятні для всіх закони.

Шейх аль-Карадаві випускає фетви (рішення, приписи), що полегшують життя віруючим у секулярному середовищі, наприклад, дозволяє їсти разом із «невірними», аби тільки їжа була дозволеною, дивитися кіно, але не порнографічне, брати участь у святах із християнами, але не в релігійних, таких як Різдво тощо. Він не підтримує талібів, коли ті затіяли руйнування статуй Будди в Афганістані. І водночас проголосив можливість «фінансового джихаду», тобто збору внесків для боротьби за права мусульман, чим викликав зливу критики з боку Ізраїлю та його союзників і звинувачення в підтримці терористів. Утім, коли

БОРІТЬБА ЗА ХІДЖАБ. Французькі мусульмани протестують проти заборони релігійного одягу у школі

ральної Асамблеї ООН прем'єр-міністр Іспанії Хосе-Луїс Сапато, до якого негайно приєднався турецький колега Реджеп Ердоган. Метою проекту проголосили ліквідацію причин наростання міжнародного тероризму і сприяння стабілізації відносин між Заходом і мусульманським світом. ООН підтримала цю ініціативу, а відповідною резолюцією доручила ЮНЕСКО «відігравати ключову роль [у її реалізації], зокрема й через міжрелігійний, і внутрішньорелігійний діалог, і діалог цивілізацій». Було створено потрібні механізми, й ідея почала втілюватися в життя: у січні 2008 року в Мадриді відбулися перший щорічний форум Альянсу та низка інших акцій. 2009-го ЮНЕСКО опублікувала важливий документ: доповідь «Інвестування в культурне розмаїття і міжкультурний діалог», що розкриває широке поле співпраці і для Заходу, і для Сходу, зокрема й для України.

Безперечно, така позиція не відповідає інтересам прихильників неоконсервативної ідеї про «сутичку цивілізацій» в XXI столітті (Самуель Хантінгтон, Бернард Льйоїс, Річард Перл, Деніел Пайпс), які донедавна впливали на зовнішню політику США й усіяко підривали зусилля щодо імплементації рішень ООН і ЮНЕСКО.

В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІСЛАМ СТАВ МОГУТНІМ ФАКТОРОМ КОНСОЛІДАЦІЇ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

2004 року було створено Міжнародну асоціацію мусульманських вчених за участю представників сунітів, шіїтів, ібадитів і зейдитів, тобто найчисельніших ісламських віровизнань, саме його було обрано її головою. Він став також членом консультативного комітету «Центру поміркованості й

оновлення ісламу» (Катар), завданням якого є боротьба за поліпшення образу ісламу і мусульман у світі й сприяння міжрелігійному діалогу.

У Франції визнання здобув імам мечеті міста Бордо Тарек Убру. Він вважає, що в західних країнах має діяти «шаріат меншості», тобто шаріат, пристосований до умов, коли мусульмани становлять меншість у країні проживання. Його проповіді закликають не порушувати основ релігії й разом з тим пристосовуватися до умов життя у Франції. Імам Тарек Убру наголошує не на юридичних положеннях шаріату (наприклад, не вимагає обов'язково відрубувати руку за крадіжку), а на релігійно-етичних нормах ісламу, яких можна дотримуватися будь-де, навіть у секулярному середовищі: молитися, поститися, платити закят (релігійний податок). В Індії один муфтії видав фетву, в якій мусульманам дозволяється займатися справами за системою йоги.

Визнання здобув ще один ісламський вчений – громадянин Швейцарії Тарик Рамадан, автор багатьох публікацій, останньою з яких є «Західні мусульмани і майбутнє Ісламу». Він не підтримує ідеї «шаріату меншості», вважаючи, що такий підхід призводить до подальшого відчуження різних громад (християнської і мусульманської) та послаблює позиції ісламу. Він закликає молоді здобувати європейську освіту і брати активну участь у політичному житті Європи.

Породжує оптимізм і прийняття на зібранні в Брюсселі понад 400 мусульманськими асоціаціями Європи «Хартії європейських мусульман», у якій викладено положення, що узгоджуються з Кораном і водночас відповідають нормам співжиття різних людей у спільному помешканні: кожен – і гість, і господар – має право почуватися комфортно, як у себе. А для цього всі повинні мати однакові права та обов'язки, сповідувати принципи толерантності та взаємної поваги цінностей кожного і, відкинувши давні стереотипи, бути готовими пізнавати один одного. Тільки за такого підходу на планеті стане менше зон напруження і гарячих точок. ■

Тернистий шлях до єднання

Папський нунцій в Україні архієпископ Іван Юркович про діалог між православною та католицькою церквами

Спілкувалися:
Віктор Еленський,
Олена Чекан

Фото:
Олександр Чекменюв

Апостольська нунціатура в Україні зустрічає відвідувачів пишнотою православних ікон. Атмосфера насичена радше теплотою християнського Сходу, аніж стриманою піднесеністю католицького Заходу. Однак сам Апостольський нунцій архієпископ Іван Юркович дуже обережний у висловлюваннях і, здається, говорить навіть менше, ніж личило б дипломатові. Втім, папські дипломати – це дипломати в кубі.

ІКОНА ХХІ СТОЛІТТЯ

У. Т.: Ваше Високопреосвященство, Московський патріарх Кирил неодноразово звинувачував католиків у прозелитизмі (див. словничок), хоча загальновідомо, що українських греко-католиків за Сталіна примусово приєднали до Російської православної церкви. А нещодавно глава відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського патріархату архієпископ Волоколамський Іларіон заявив, що зустрічі Московського патріарха з Папою Бенедиктом XVI стають на заваді проблемі, «пов'язані з ситуацією в Західній Україні».

– Зустріч Папи та Московського патріарха буде подією особливої історичної ваги як для католицької церкви, так і для Московського патріархату. В історії цього ніколи не було. Така зустріч могла б стати іконою ХХІ століття. Слід згадати, що на офіційному рівні Святий Престол і Російська Федерація нещодавно встановили повні дипломатичні відносини. Не менш важливим є і той факт, що на міжнародній арені католицька церква і Московський патріархат захищають практично ідентичні позиції щодо непорушності моральних і релігійних цінностей та підтримки християнської ідентичності європейського континенту.

У. Т.: А чи варто жертвувати заради такої ікони інтересами і почуттями п'яти мільйонів греко-католиків України, які довели свою відданість Святому Престолу в роки переслідувань?

– Треба це сприймати з погляду вселенського контексту. Ми не повинні навіть обговорювати претензії Московського патріархату щодо повернення православних парафій греко-католикам на Заході України, хоча й вважаємо їх несправедливими. Не варто ворушити, що, як і чому було. Хтось може назвати це наївним оптимізмом. Але оптимізм завжди розумний.

У. Т.: Як формує свій діалог із православними новий Папа?

– Усі Папи ХХ століття у своїх духовних заповідях висловлювалися про неминучість християнської єдності. Ми маємо вірити в можливість об'єднання церков, щоб своєю вірою захопити всіх, хто не наважується в це вірити. Папа Іван XXIII двічі написав у своєму духовному заповіді про необхідність екуменізму (див. словничок). Екуменічний діалог має тривати в усіх політичних і суспільних контекстах.

У. Т.: Святий Престол і Московський патріархат по-різному розуміють екуменізм...

– Ніхто не може стверджувати, що він володіє моделлю єднання церков. Єдність церков – це справа Бога. Церковною мовою ми сказали б, що це справа Святого Духа. Важливо, щоб ми, церковні люди, залишилися відданими натхненню Духа, здатного як змінити серце окремої людини, так і відкрити нові види міжцерковних відносин.

У. Т.: У православних модель є. Видатний богослов Георгій Флоренський сказав про це дуже вичерпно: «Екуменізм – це коли всі християни повернуться до нас».

– Я б сказав, що церква має завжди запитувати себе, наскільки вона залишилася вірною Ісусу Христу. І, можливо, слід зробити всі коригування, необхідні для збереження цієї вірності. Хтось із православних теологів висловив дуже правильну думку: у житті між церквами треба ставитися один до одного так, наче ми не розділені.

У. Т.: Покійний Папа Іван Павло II був готовий іти шляхом діалогу так далеко, «як тільки совість дозволить», і читати Символ Віри без філіокове (див. словни-

чок). Новий Папа Бенедикт XVI каже, що, навпаки, ми сильні відмінностями, що є між двома церквами, і маємо за них триматися. І найголовніше – разом боротися й протистояти секулярному світові.

– Особистість Папи Івана Павла II тільки тепер постала у всій своїй величч. Тільки тепер стало зрозуміло, як багато він, слов'янин за походженням, зробив не лише для католиків, а й для всіх християн. Папа Бенедикт XVI працює в інших умовах і обставинах суспільного, економічного, політичного життя світу. Зауважу, що всі великі церковні ієрархи – непересічні особистості, звівно, кожен по своєму. Папа Бенедикт XVI – великий теолог, такого теолога католицька церква у своїй історії не мала на папському престолі. Ідея Папи Бенедикта XVI полягає в тому, що католики мають брати на себе суспільну відповідальність за майбутнє християнства загалом і католицької церкви зокрема. Європа не повинна відмовлятися від своїх християнських коренів.

ДУХОВНІСТЬ ПОЗА ПОЛІТИКОЮ

У. Т.: Ваше Високопреосвященство, які проблеми має католицька церква в Україні?

– В Україні є проблеми, пов'язані з несправедливістю, що спостерігалася в тоталітарні часи. Наприклад, у Києві є католицький собор, який не може бути тільки храмом, бо там концертна зала. У Східній Європі католицькі церкви будувалися виключно коштом вірян, і собор Святого Миколая не виняток. Така сама ситуація залишається в Севастополі, а ось у Дніпропетровську, слава Богу, рішення було знайдено.

У. Т.: А щодо патріархату для Української греко-католицької церкви?

– Свого часу Папа Іван Павло II сказав греко-католицьким єпископам, що їхня церква має право на патріархат, і він молитиметься, щоб настав день, коли УГКЦ дозріє до цього. Зараз Папа Бенедикт XVI взяв це під особисту опіку. Сказати, коли це буде, може тільки він. Зауважу лише, що присутність Верховного архієпископа УГКЦ у Києві

БІОГРАФІЧНА НОТА

Архієпископ Іван Юркович
Народився у 1952 році в Словенії. Закінчив теологічні студії та Папську церковну академію.

У 1977 році був рукоположений на священика. У 1988 році отримав ступінь доктора канонічного права.

З травня 1984 року – на дипломатичній службі при Святому Престолі, упродовж якої працював у Південній Кореї, Колумбії, Російській Федерації, в Державному секретаріаті з питань Організації безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

У квітні 2004 року був призначений Апостольським нунцієм в Україні.

Архієпископ Іван Юркович є Почесним конвентуальним капеланом Великого Хреста Суверенного військового ордену госпітальєрів Святого Іоанна Єрусалимського, Родоського та Мальтійського. Володіє італійською, англійською, російською, іспанською, німецькою, французькою та українською мовами

змінити це питання на краще. У світі почали зовсім по-іншому сприймати цю церкву...

У. Т.: Нещодавно Ватикан віддала наша прем'єр-міністр України, і всі наші видання написали, що Папа поблагословив її. А в прес-релізі Ватикану цього немає. Як було насправді?

– Візити лідерів різних країн до Папи – це не просто державно-дипломатичні зустрічі. Вони мають високий духовний вимір. Папа приймає всіх президентів, прем'єр-міністрів – не всіх. Українського прем'єра Папа прийняв. Святий Престол завжди наполягає, що такі зустрічі не мають політичного контексту. Зустріч Папи з Юлею Тимошенко має ширше значення як у контексті відносин між Україною та Святим Престолом, так і, можливо, особисто для Юлії Володимирівни.

У. Т.: Ця зустріч відбулася за один день до початку передвиборчої кампанії...

– Це просто збіг. Папа – людина зайнята, і так сталося, що він зміг виділити для прем'єр-міністра України саме цей час. Щодо візиту пані Юлії Тимошенко скажу тільки, що він пройшов дуже достойно і, маємо надію, принесе позитив... А що стосується повідомлень прес-служб керівників інших держав чи урядів, то ми їх не узгоджуємо.

МОДЕЛЬ ЕКУМЕНІЗМУ: ставитися один до одного так, наче ми не розділені

СЛОВНИЧОК

Прозелитизм, або «перекраданні душ» (грец. προσήλυτος – навернений) – прагнення навернути інших у свою віру.

Екуменізм (грец. οἰκουμένη – заселений світ) – ідея загальнохристиянської єдності та рух за єдність всіх християн.

Філіюкве (лат. filioque – і від сина) – додаток, що внесла Римська церква в Нікео-Царгородський Символ віри IV століття, в догматі Трійці про сходження Святого Духа не тільки від Бога-Отця, а й од Сина.

ТРАГЕДІЯ ЄВРОПИ У ВТРАТІ СИМВОЛІВ ВІРИ

У. Т.: Ваше Високопреосвященство, нещодавно Європейський суд у Страсбурі за позовом громадянки Італії, шведки за походженням, ухвалив рішення, що зобов'язує прибрати розп'яття в школах, бо це порушує право на свободу совісті. Ватиканська преса порівняла це рішення з сімома вершинами Апокаліпсису. Прокоментуйте, будь ласка...

– Європа ніколи не була тільки християнським континентом. Тут завжди був великий вплив різних релігій, світських та філософських вчень. Це формувало світогляд європейців і устрій європейських країн. Але зараз у деяких країнах Західної Європи набуває поширення рух людей, які не хочуть мати жодного стосунку до своїх пращурів. На мою думку, це трагічно. Людина може бути атеїстом, але вона має поважати віру своїх предків. Розп'яття – це духовний і культурний символ Європи. Якщо, наприклад, десять мільйонів людей потребують щось для свого духовного життя, а 300–400 осіб проти, то ці десять мільйонів не повинні дискримінуватися. Меншість не може заперечувати права і бажання більшості. Рішення Європейського суду в Страсбурі – це трагедія Західної Європи, мене дуже тішить, що в Україні такого немає. Усі ваші президенти, члени уряду

бувають у церквах. І не тільки на свята.

У. Т.: Так, бувають, а чи вірять вони насправді?

– Не можу цього знати, але те, що вони бувають у храмах, свідчить, що вони поважають християнські традиції та віру своїх предків. Пригадуються слова Гете: «Рідна мова Європи – це християнство». А Марк Шагал говорив, що протягом століть художники користувалися гамою кольорів біблійних сторінок. Спроби штучного заміщення релігійних традицій є дуже небезпечними і для окремої людини, і для цілого народу.

У. Т.: Ви маєте на увазі формування в країнах Західної Європи нової секулярної квазірелігії?

– Так, і церква дуже стурбована цим. Про це говорять і Папа, і патріархи східних церков. На мою думку, і католицька церква, і православна мають дуже конкретно висловлювати своє ставлення до цієї проблеми, не замовчувати її. XX століття було часом таких квазірелігій. І тепер ми можемо оцінити негативні наслідки цього феномену. В нинішньому суспільстві ми не знайдемо жодних позитивних результатів того періоду, а якщо вони і є, то незначні. Філософія матеріального благополуччя зробила життя людини майже тривіальним. ■

Тиждень

український www.ut.net.ua

ПЕРЕДПЛАТА НА 2010 РІК

Передплатити «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

ВИ МОЖЕТЕ:

1. У редакції:

– заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656. Передплата на журнал «Український тиждень»);
– розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;
– оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;
– надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):
* факсом: (044) 351-13-00 (01);
* поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.
Вартість редакційної передплати журналу «Український тиждень» на 2010 рік:

1 місяць – 20 грн;
3 місяці – 60 грн;
6 місяців – 120 грн;
11 місяців – 220 грн.

2. У будь-якому відділенні зв'язку Укрпошти. Передплатний каталог на 2010 рік, стор. 156. Передплатний індекс – 99319.

3. У передплатних агенціях вашого міста (детальніше див. на сайті <http://www.ut.net.ua>).

4. На сайті www.portmone.com.

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Каріна Семяновська
K.sem@ut.net.ua

<http://www.ut.net.ua>

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
касир	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	322012	МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
Адреса платника, телефон				
вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
період:				
				сума, грн
платник (підпис)				
квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
касир	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	322012	МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
Адреса платника, телефон				
вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
період:				
				сума, грн
платник (підпис)				

Зниклі безвісти

Де губляться українці

Автори:
Андрій Лаврик,
Євгенія Кривицька
(Дніпропетровськ),
Денис Панченко
(Донецьк),
Олег Притикін
(Луганськ),
Роман Шостак
(Львів)

Пішов з дому і не повернувся. Оголошення з подібним змістом і нечітким фото потрапляють на очі кожному ледь не щодня. Щороку понад 5 тис. українців зникають безвісти. Ця цифра мізерна порівняно з кількістю жертв автокатастроф або важких хвороб, утім, дорівнює кількості населення невеликого райцентру.

За даними Департаменту зв'язків із громадськістю та міжнародної діяльності МВС України, більшість зниклих безвісти вдається розшукати силами мілі-

ції. Так, із 3217 зниклих за дев'ять місяців 2009-го знайшли 2286. Однак 2600 українців, загублених упродовж 2005–2009 років, рідні вже не побачать ніколи. Сухою протокольною мовою правоохоронних зведень причина звучить так: «У зв'язку з установленням безвісно зниклих осіб серед невпізнаних трупів громадян».

ПІШЛИ В НІКУДИ

«Загуляла, мабуть, ваша дівка, бо вік вибуховий», – сказав черговий міліціонер. Донеччанин Володимир Т. заяву про зникнення

доньки приніс до райвідділку після того, як 16-річна дівчина не повернулася додому зі святкування дня народження у знайомих. Як пригадає батько, слідчі лише поглузували з його паніки, мовляв, почекайте хоча б до завтра, діло молоде... Лише наполегливі аргументи заявника, що не могло ж дитя, як стверджують учасники вечірки, з власної волі податися геть серед зимової ночі без шуби та чобіт, змусили зрештою зареєструвати документ. Проте розшуки велися кволо і, як наслідок, безрезультатно.

Закам'яніле на морозі дівоче тіло випадково знайшли лише за кілька місяців, коли в яру за селищем розтанув сніг. Батько й досі вважає: донька стала жертвою злочину, що через неповороткість правоохоронної системи залишається безкарним.

«Трагедії не така вже й рідкість, – розповідає Віталій Тарасов, начальник відділу розшуку злочинців Управління кримінального розшуку УМВС в Луганській області. – У травні цього року ми розкрили подвійне вбивство, скоєне ще взимку 2004-го. Тоді від мешканців села Старобельського району надійшли заяви про зникнення двох молодих людей. Лише за п'ять років вдалося установити, що вони стали жертвами вбивства. Односельчанин [загиблих] приревнував одного з них до дружини і вбив, а іншого порішив тому, що той став випадковим свідком зло-

чину. Труп на своїй автівці зловмисник вивіз у ліс і закопав, слідів не лишив, тому в селі думали, що хлопці поїхали на заробітки».

У шахтарському містечку Сніжне на ганок місцевої лікарні невідомі не вперше підкидають скалічені тіла чоловіків. По вугільному пилу на обличчях можна безпомилково ідентифікувати загиблих як робітників підільних копанок. Техніка безпеки на таких самопальних мікрошахтах відсутня, кожен найманець добуває чорне золото на власні страх і ризик. Тож і підземні аварії з людськими жертвами тут непоодинокі, а якщо бідолаха був немісцевий, то й поховують його громадським коштом як невідомого безхатченка. А десь на батьківщині небогу, який подався на Донбас на заробітки, ще довго чекатимуть рідні, вважаючи зниклим безвісти. Інколи, як свідчать міліцейські протоколи, на роботу в підземелля запроторюють неповнолітніх волоцюжок, яких збирають по горіщах та вокзалах спеціальні вербувальники. Розрахунок власника копанки простий: збіглих з дому підлітків якщо й шукатимуть, то зовсім в інших місцях.

Не знайшовши допомоги у правоохоронців, родичі зниклих звертаються до громадських правозахисників. «Причини зникнення можуть бути різні, ми займаємося лише тими випадками, де до них певним чином можуть бути причетні державні органи, – каже Людмила Ключко, керівник громадської приймальні Харківської правозахисної групи. – Зараз займаємося справою молодого чоловіка, який, за дея-

кими свідченнями, перед зникненням потрапив до міліції. Остання все заперечує, справа триває шість років, людини немає. В іншому випадку людина сіла на потяг, зникла, згодом її знайшли мертвою на колії». За словами пані Людмили, оскільки у цих справах українське правосуддя виявилось безсилим, його дії буде оскаржено у Європейському суді.

ЗАВІЯНІ КРИЗОЮ

Та більшість із тих, хто зникає безвісти, не стають жертвами кримінального світу чи нещасних випадків. Вони роблять це свідомо.

28-річний мешканець Дніпропетровська Андрій влаштувався юристом у солідну фірму. В травні 2009 року він зник, ідучи з роботи. «Хлопця шукали кілька місяців, – розповідає Сергій Гезь, старший оперуповноважений відділу з розшуку безвісти зниклих громадян УМВС у Дніпропетровській області. – Працівники міліції помітили, що батьки просто божеволіють, а сестра спокійна. Саме вона згодом і розповіла, що хлопець захотів круто змінити життя і виїхати на будівництво до іншого міста». Батьків про свої плани хлопець не сповістив, побоюючись скандалу.

За інформацією, наданою Міжнародним правозахисним центром «La Strada – Україна», протягом 1997–2009 років на гарячу лінію центру надійшло понад 1500 дзвінків щодо зниклих за кордоном українців (минулого року – понад 100).

Близько половини зниклих безвісти як на Заході, так і на

Сході України – люди, які виїхали на заробітки до країн Європи чи Росії і втратили контакт із рідними. Рідше губляться підлітки, які тікають із батьківського дому внаслідок конфліктів із родиною або в пошуках романтики. У групі ризику також громадяни, які ведуть асоціальний спосіб життя, не працюють, багато п'ють або вживають наркотики, психічно хворі й самотні літні люди.

Про зниклих нерідко починають згадувати роки через десять після того, як вони, приміром, емігрували. Люди звертаються до ЖЕКів, щоб виписати родича з квартири або до виконкому по субсидії. А там відмовляються оформляти документи без довідки з міліції про те, що людина за цією адресою справді не живе. Прохачі вважають за краще писати заяви про зникнення, оскільки їм недостатньо довідки. Зазвичай вони не знають, де саме за кордоном живуть родичі, й хочуть, щоб міліція заодно розшукала їх. За словами оперативників, таких заяв приблизно 40% загальної кількості.

«Вони забувають, що ми не передача «Жди меня», – каже Сергій Гезь. – Якось до нас звернувся директор медичної фірми. Просив знайти співробітницю, яка тиждень не виходила на роботу. Знайдена жінка щиро дивувалася, адже вона написала заяву про звільнення й поклала на стіл начальника».

З початком фінансової кризи раптом зникли безвісти близько десятка мешканців Львівщини, які взяли чималі суми кредитів у банках. Поміж них є одна молода жінка, на рахунку якої кілька великих кредитів. Заяву в міліцію про її зникнення написала мати. Резонансним стало буцімто викрадення серед білого дня з території лікарні відомого місцевого бізнесмена Р. Проте, згідно з джерелами **Тижня**, пошуковці в погонах не дуже вірять у таку версію, припускаючи, що підприємець влаштував самозникнення, щоб полегшити собі виконання певних грошових зобов'язань.

«Фінансові проблеми – вагома підстава для зникнення людей, – стверджує Едуард Багіров, голова Міжнародної ліги захисту прав громадян України. – Я маю уривчасту інформацію від банків,

колекторів. Упевнений, що з-поміж тисяч зниклих третина «загубилася» з подібних причин. Люди або мають борги як керівники чи власники підприємства, або купили в кредит вельми дороге майно, а тепер не можуть розрахуватися й тікають від фінансових проблем. Водночас [родичі] оголошують їх у розшук як зниклих безвісти, адже якщо людина зникла, то, наприклад, можна через суд зупинити виплату відсотків за кредитом».

ДІТИ І КУРЙОЗИ

Киянки Надійка Ющенко і Тоня Кульчицька зараз, напевно, навчались б у вишах чи навіть повиходили б заміж. Однак 10 травня 2002 року, коли дівчатам було по 12 років, вони поїхали кататися на

Серед
5–6 тис.
зниклих безвісти
70%
дорослі чоловіки

велосипедах. Відтоді подруги перебувають у загальноукраїнському розшуку як зниклі безвісти.

«Проблема зниклих безвісти дітей завжди стоїть дуже гостро, зникнення дитини саме по собі – катастрофа», – каже психолог «Служби розшуку дітей» Олена Письменна.

Здебільшого маленькі українці губляться з власної волі. «Причини втечі дітей із дому різні, – розповідає Письменна. – Це може бути конфлікт із батьками, вчителями, однокласниками, розлучення батьків, їхня гіперопіка чи байдужість, пошук сенсу життя, поява в родині молодшої дитини тощо – причини суто індивідуальні і їх безліч». Ризикований вік починається з 13 років.

тільки-но вип'ють, – пояснює Сергій Гезь. – Тут часто справа закінчується нещасним випадком».

А ось із рибалками взимку траплялися й курйози, каже оперативник. Наприклад, жінка шукає чоловіка, якого замість обіцяних трьох днів немає вже тиждень, тож вона пише заяву в міліцію. І приблизно в половині випадків, коли водолази вже обшукали все дно поблизу лунки, рибалка спокійно випивав удома в іншої жінки.

«Нічого страшного не станеться, якщо сигнал [про зникнення людини] виявиться хибним, – каже голова правління Української гельсінської спілки із захисту прав людини Аркадій Бущенко. – На мою думку, ефективність роботи у цьому напрямку підживляється тим, що міліція вичікує три дні, критично важливі для проведення ефективного розшуку. Що більше часу минає, то менше шансів знайти людину».

Самі правоохоронці визнають: якщо у черговій частині МВС вашу заяву про зникнення родича чи просто знайомого не приймають і пропонують принести її за три дні, а то й десять, це є порушенням закону.

«Такий пункт [про вичікування кількох днів] містить законодавство США, – усміхається Сергій Гезь. – А деякі працівники чергової частини захоплюються голлівудськими фільмами». За його словами, якщо вашу заяву не приймають, звертайтеся до вищого начальства, щоб документ розглянули. Закон зобов'язує міліціонерів одразу прийняти заяву про зникнення й шукати людину, і якщо протягом десяти днів її не знайдуть, МВС порушує спеціальну розшукову справу.

Заяву про зникнення можна писати, навіть якщо людина вийшла по хліб і не повернулася протягом трьох годин, а її мобільний телефон не відповідає. Якщо людина зникла дорогою з роботи, Сергій Гезь радить подавати заяву до того райвідділу, де розташований її офіс. За його словами, це пришвидшить пошук. Урешті-решт, не треба боятися опинитися в ідіотській ситуації. Йти на впізнання близької людини в морг набагато страшніше. ■

«Торік до нас звернулася жінка, донька якої після конфлікту з мамою пішла з дому, вирішивши, що її ніхто не любить, – пригадує пані Олена. – За деякий час дівчина побачила по телевізору звернення мами у нашій програмі й зрозуміла, що вдома на неї чекають і люблять. Для неї це чомусь стало відкриттям».

Олена Письменна вважає найбільшою перешкодою в розшуку зниклих дітей невчасне звернення до міліції, небажання батьків виносити сміття з хати (мовляв, а що люди скажуть?), байдужість до власних дітей.

Трапляється й таке, що розшукувані діти самі є батьками. «Нещодавно до нас прийшло орієнтування на розшук 16-річ-

ної дівчини, – розповідає пані Письменна. – Коли ми зателефонували її родичам, щоб зняти про нею програму, з'ясувалося, що вона має цивільного чоловіка і тримісячного сина. За кілька днів ця недолуга матуся повернулася додому. Що послугувало причиною того, що вона пішла, ми не знаємо. Може, післяпологова депресія, можливо, щось інше».

Утім, найбільше схильні до зникнення безвісти дорослі чоловіки (до 70% розшукуваних). Дуже багато таких заяв припадає на свята. Це пов'язано з тим, що, «приймавши на груди», люди не можуть себе контролювати. Масово зникають також на початку літа, щойно прогріваються водоїми. «Люди лізуть купатися,

ПІШЛИ І НЕПОВЕРНУЛИСЯ.
В ілюстрації використані фотографії людей, безвісти зниклих минулого року

Автор: Олена Чекан

Вона листувалася з Гі де Мопассаном. Жюль Бастьєн-Лепаж, Еміль Золя й Анатоль Франс вважали її видатним художником, а паризькі салони тільки підтверджували це. Її високо цінували Леся Українка, Ада Негрі, Велімір Хлебніков. Марина Цветаєва присвятила їй пам'яті свою першу збірку «Вечерній альбом». І досі у Франції є Товариство друзів Марії Башкирцевої, а мешканці Ніцци назвали її ім'ям вулицю й спорудили на її честь водограй. Напрочуд обдарована, – живопис, спів, виняткова музикальність, – у світову історію Марія Башкирцева все ж увійшла своїм «Щоденником».

НАОДИНЦІ З УСІМА

Ця сповідь, видана 1887 року спочатку французькою, а згодом майже всіма європейськими мовами, одразу стала бестселером, сенсацією, що на межі двох століть перейшла у справжню світову «башкирцевоманію». «Щоденником» захоплювались, обурювались, люту критикували і навіть ставили під сумнів його автентичність. Тим часом тиражі зростали до небачених, а листівки зі світлинами авторки та її афоризмами на звороті розходилися ліпше за фотографії Сари Бернар та Елеонори Дузе. І все це на тлі вкоріненої традиції вести щоденники! Бо тоді своє життя занотовували чи не всі письменні: від імператорів, художників, учених до торгівців зеленню й екзальтованих гімназисток.

То що ж вразило? Те, що вражає і досі. Відчайдушна, нечувана за тих часів відвертість, що межувала з цинізмом, шокуюча, безжальна нещадність до себе. Не соромлячись, вона скидала на сторінки щоденника всі емоції, думки, всі свої любовні й сексуальні переживання. До того ж приправляла їх таким душевним екстібіціонізмом, на який наразі можуть відважитися хіба що шоу-чи кінозірки, до того ж лише на вимогу продюсерів. Або заганні у глухий кут політики, щоб виклянчити співчуття плебсу і підчистити репутацію. Ну й, може, дописувачі ЖЖ, проте вони зазвичай аноніми й недотичні до красного письменства.

ДІВЧИСЬКО

«Щоденник» полтавчанки Марії Башкирцевої –

ГІВОНІ.
Музей мистецтв Жюль Шере

і СМЕРТЬ

перший бестселер ХХ сторіччя

КВІТИ.
Музей мистецтв Жюль Шере

Авторка «Щоденника» не була ані згасаючою шоу-зіркою, ані заплямованим політиком, а від ЖЖ її відділяло понад 100 років. Просто тинейджеркою, яка народилася зі спопеляючою жагою життя і самовдосконалення. Та більше за все її ятрила думка про повне забуття, що чекає на неї після смерті.

Цікаво, яким би став світ, якби всі люди так відчували вартість кожної миті й власну непересячність? Англійською таких обранців називають self-made. В українській теж достатньо дефініцій на основі self, що пасують отому зухвалому дівчиську. Самобутня, самовладна, самодостатня, самозакохана, самовпевнена, свавільна, самодурка, самовіддана, самокритична, самозаглиблена, самозванка, самотня... Долею приречена вмерти юнкою.

МАДЕМУАЗЕЛЬ МАРІ

Вона народилася 24 листопада 1858 року в українському селі Гавронці у маєтку батька Костянтина Башкирцева, великого землевласника й очільника дворянства Полтавської губернії. Родина батька була не просто знатною й заможною: розкошами і стилем життя могла посперечатися з князями Кочубеями, які жили поруч у славетній Диканьці. Мати, Марія Бабаніна, харків'янка, донька полковника – аристократа, англомана, бібліофіла й поціновувача мистецтв.

Та окрім шляхетного походження і статків обидві родини мали свої «скелети у шафах», які не вважали за потрібне приховувати від малої. І цей тягар Марія Башкирцева нестиме до останніх днів. Змалечку вона знала, що батько ловелас і розпусник, а мати вийшла за нього заміж вже вагітною, до того ж татко «подарував» нареченій венеричну хворобу. Що мамин брат дядько Жорж – картяр, п'яниця і проїдисвіт, якого ледве врятували від буцегарні. Що мамина сестра Надін одружилася на собі багатія, який був несповна розуму і невдовзі помер, після чого його рідня подала до суду, оскаржуючи підпис на заповіті. Тож коли влітку 1870 року рештки родини виїхали за кордон, це було радше схоже на втечу, а самі вони – на вигнанців.

Сім'я в екзилі: мама, тітка Надін, дядько Жорж, дідусь по ма-

тері, молодший братик Поль і мадемуазель Марі – так тепер називатимуть Марію Башкирцеву. Географія подорожей: Відень, Баден-Баден, Женева, Рим, Неаполь, Капрі, Лондон, Париж, поки нарешті не знайшлося місце до вподоби – Ніцца, столиця Лазурного берега Франції. Спочатку розкішну віллу наймають, згодом не менш розкішну купують. Час від часу їздять до Монте-Карло пограти в казино – Марія виграє завжди. Власним екіпажем мандрують узбережжям, ніде не пропускають жодного платного балу чи маскараду. Як і жодної прем'єри в Парижі, там само замовляють вишукані туалети й прикраси. Проживають спірні тітчині гроші.

Хоча є одна обставина, що суттєво псує це свято життя: до добropорядного товариства їм зась. Чутки про суддівські позови у Полтаві дійшли й до Франції. Тож родину не запрошують на бали та зібрання ані до космополітичного Середземноморського клубу, ані до снобістського консульства Російської імперії. Дорослі роздратовані, а для Марі сімейне ізгойство – справжня трагедія. Втім, вона не з тих, для кого існують непереборні обставини.

Щоб довести свою належність до вибранців, дівчинка вдається до дитячих бунтів і ризикованих ескапад. Вона музикальна й має напрочуд гарне сопрано, тож влаштовує імпровізовані концерти прямо на вулицях. Начитавшись у газетах про рух суффражисток, виголошує на місцевому ринку запальні промови щодо прав жінок. Прискіпливо розглядає себе у дзеркалі й, упевнившись у власній чарівності, вдягає всі мамині й тітчині коштовності, щоб пройтися у полудень набережною...

І починає вести щоденник, але не потайки, не для себе, як буває зазвичай. Марія нахабно хоче бути почутою всіма: «Читайте, доброді, і вчіться! Цей щоденник – найкорисніше і найповчальніше читиво у світі з-поміж тих, які були, є і будуть. Ось життя з усіма його найменшими подробицями, ось жінка з усіма її думками і надіями, розчаруваннями, неподобствами, привабами, печалюми й радощами. Я ще не зовсім жінка, але я виросту. Моє життя без щонайменших прикрас

і брехні можна буде простежити від дитинства до смерті...»

ЖИВИ ШВИДКО – ПОМРИ МОЛОДИМ!

Це епатажне гасло народилось у минулому столітті в середовищі просунутих західних шістдесятників. Чотирнадцятирічна Маруся, ще навіть не здогадуючись, як мало часу їй відміряно, теж вирішує жити з прискоренням. Вона ставить собі за мету, поперше, якомога швидше пройти ліцейський курс навчання, подруге, взяти шлюб із кимось з вищого світу. Якщо останнє родина вітає, то бажання дівчинки вчитися за таких статків викликає подив. Та з нею не посперечається, і ось уже запрошуються найкращі вчителі, які займаються з дівчачим по дев'ять годин на день.

Паралельно Марія шукає нареченого. Чи була вона Лолітою? Радше авантюристкою, та і їй до смаку всі виверти кокетства та зваби, і вона вміло користується ними. Проте це зовсім не заважає дівчинці закохуватися по-справжньому й по-справжньому страждати. Та все марно. Герцог Гамільтон, барон д'Ервінен, племінник кардинала П'єтро Антонеллі, граф Алекс Лардерель, спадкоємець мільйонів Еміль д'Одіфре, депутат парламенту Поль Кассаньяк далі залициань не йдуть. Їх відлякують каламутні чутки, що супроводжують родину Башкирцевих-Бабаніних. Так само й українських багатіїв, яких дівчицько намагається вразити 30 паризькими туалетами, які привезла до Полтави. А втім, на батьківщині їй не до омріяного шлюбу. Вона підкорена красвидами, які вже почала забувати, пишається, коли селяни розуміють її українську, співає з ними, вчиться танців, скрупульозно замальовує народне вбрання й сама залюбки ходить в українських строях і так фотографується на згадку...

По поверненні до Ніцци ейфорія розвіюється: дівчина раптом чітко усвідомлює, що назавжди залишиться дамою демімонду. Реакція? Починає палити цигарки, щоб захворіти і швидше померти. А втім, за два дні у щоденнику з'являється запис: «Взяти шлюб і народити дітей? Це може кожна праля». Марі стане генієм! Вона складає новий план занять, визнаючи, що її освіта ха-

У РІДНИХ ГАВРОНЦЯХ. Босоніж, в платті і червоних коралях

отична й безсистемна. Як у лихо-манці, читає щодня по п'ять-шість книжок сімома мовами, майже не спить, по кілька годин поспіль грає на роялі, бере уроки оперною дівою. А в щоденнику все частіше вигулькують фрази на кшталт: «Я хочу жити швидше, швидше, швидше...». І це її лякає: «Боюся, що бажання жити на всіх парах є ознакою недовговічності», а далі: «Я схожа на свічу, розрубану на чотири частки, що палають з усіх кінців...»

ЛИСТИ НЕЗНАЙОМКИ

1877 рік. Марія Башкирцева в Парижі. Їй 19, і вона нарешті визначилася остаточно: буде художником. Забуті сукні від Корфа й капелюшки від Ребу.

Витівниця, пустунка, яка донедавна вдягалася тільки в біле й прогулювалась у супроводі найнятого «для контрасту» негрняти на прізвисько Шоколад, відвідує приватну академію Робера Жуліана вдягнена у скромну чорну суконьку з білим комірцем. Працює, як завжди, несамовито, по 12–14 годин на день, шкодуючи час навіть на їжу: «Це мій світ! Я ладна вбити себе, що не почала раніше!» За два роки освоєє семирічний курс навчання й отримує золоту медаль на конкурсі навчальних робіт, а за рік її картину вперше запрошують до Салону.

Та доля вже чагує. Хвороблива з дитинства, Марія ніколи не звертала уваги на свої немочі й зневажала тих, хто занадто піклується про своє здоров'я. Скоро течні сухоти й на сьогодні є надсерйозним діагнозом, а наприкінці XIX століття і поготів. Чотири останні роки – це двобій зі задалегідь відомим переможцем. Чи змінила мадемуазель Марі спосіб життя? Мусила. І на лікування згодилася, і вирушила з батьками на прощу до Києво-Печерської лаври, а ось працювати так напружено, як раніше, не полишила. Ще й почала за-

йматися скульптурою. Навіть коли майже втратила слух, навіть коли вже була несилна відвідувати заняття в академії. Вона ще встигне потоваришувати з відомим французьким художником Бастьєн-Лепажем і власноруч отримати золоту медаль Салону. Чарівна, сяюча, і тільки рідні знали, що Марія тримається на ногах лише завдяки морфію...

А коли вже й не вставала, розпочала епістолярний роман із Гі

В АТЕЛЬЄ.
Дніпропетровський
художній
музей

Зі «Щоденника» Марії Башкирцевої

– Деяка кількість гріхів необхідна людині, як деяка кількість повітря, аби дихати.

– Якби я народилася чоловіком, я б підкорила світ. Народившись жінкою, я витратила себе на суперечки з долею й ексцентричні вибрики.

– Слова кохання варті всіх видовищ світу, хіба що окрім тих, на які йдеш показати себе.

– Справжні егоїсти мають робити добро й тільки добро: роблячи зло, стаєш дуже нещасним.

– Мені здається, ніхто не любить все, як я люблю: мистецтво, музику, живопис, книжки, шум, тишу, сміх, смуток, тугу, жарти, любов, холод, спеку, будь-яку погоду, всі пори року... Сніг взимку, осінь з її дощами, весну з її тривогами, спокійну літню днину й чудові ночі з блискітками зірок... Я хотіла б все це бачити, все обійняти, злитися з усім!

– Хочу бути багатюю, хочу мати картини, палаци, діаманти, хочу бути центром блискучого товариства... хочу... хочу... хочу... Я, котра хотіла б одразу жити сімома життями, живу лишень чвертю одного...

де Мопассаном. До речі, частково оприлюднені після смерті Башкирцевої, ці тексти спровокували справжню епідемію: сотні несамовитих послідовниць інкогніто завалювали одкровеньями знаменитих людей. А згодом навіть виник літературний жанр, де фавбулою якраз і було листування з незнайомками: Стефан Цвейг, Андре Моруа...

Марія й раніше вдавалася до розіграшів і містифікацій, та зараз їй був потрібен останній співрозмовник. Мопассан не міг не озватися на ці, безперечно, талановиті листи: дотепні, грайливі, ризиковано еротичні, з посиланнями на античних філософів і сучасних політиків. Та йому цього замало. Письменник намагається розкрити анонімність незнайомки, він просить, наполягає на зустрічі, але листування уривається.

Подійкують, що вражений білосніжним похоронним кортежем Марії Башкирцевої Мопассан здогадався, хто саме йому писав, і виголосив пафосно-банальний спіч: «Це була єдина троянда у моєму житті. Якби я знав, що її шлях буде таким недолгим, я б встелив його трояндами!» А вона, згасаючи, все просила гавронських вишень...

Марія померла 13 листопада 1884 року в неповні 26 років. Похована на паризькому цвинтарі Пассі.

Зі 150 створених нею картин більшість загинули під час Другої світової. Кілька полотен усе ж можна побачити в Луврі, музеї Орсе, Національному музеї Люксембургу, музеї Жюльє Шере у Ніцці, Російському музеї Санкт-Петербургу, художніх музеях Дніпропетровська, Харкова, Сум.

У 1980-х знайшли оригінали її щоденників, і виявилось, що, готуючи їх до друку, родичі зробили багато купюр, а деякі розділи взагалі вилучили. Найімовірніше, щоб приховати сімейні таємниці. Нещодавно повний текст, а це 16 томів, було видано французькою, та сенсація не повторилася.

Що ж залишилося? Скалка вічності. Тобто легенда, міф, флер, луна, присмак, відблиск, тінь, що вагоміші за реальні життя, тіло, голос, а інколи й спомин. А ще молодий вишневий садок, посаджений у пам'ять про Марію в її рідних Гавронцях. ■

Зробили украхоп

Хіп-хоп можна сміливо вписати в історію сучасної української музики як один із вдалих прикладів швидкого і потужного прориву

Автор:
Олександр
Євтушенко

На початку 1990-х цей специфічний стиль, що на той час уже переріс із маргінального в комерційно успішний, вийшов за межі американських «чорних» районів і блискавично поширювався всіма континентами. Гостросоціальні тексти, що виконувалися речитативом з майже обов'язковим додаванням ненормативної лексики, цілковито відповідали духу часу. Захоплення хіп-хопом не оминувло й України, самотньо адаптувавшись на наших теренах й обійшовши підводні ка-

мені у вигляді недорозвиненого музичного ринку та цілковитого ігнору з боку офіційних медіа.

«Танок на Майдані Конго» з Харкова і «Тартак» із Луцька викликали на «Червоній руті-97» загальний шок. Вони – агресори руху, слова й звуку – мали переконливий вигляд конкістадорів, які завойовують тубільців, – так про фінальний гала-концерт на найбільшій у Європі площі Свободи колись писав музичний журнал «Галас», зокрема про потужний штурм нашої сцени новим яви-

щем, яке відомі балагури з ТНМК нарекли украхопом. Тоді, наприкінці 1990-х, на різноманітних конкурсах-фестивалях так званого україномовного репу й хіп-хопу було хоч греблю гати і майже все це виглядало комічно порівняно з автентичними носіями – чорношкірими адептами субкультури десь із нью-йоркського округу Бронкс. Утім, із полону безнадійної вторинності вирвалися одиниці. Пам'ятаю одну цікаву телепрограму про украхоп, де Олег Михайлюта (Фагот) та Олександр Сидоренко (Фоззі) доводили,

ФОТО: PHE

ротація на майданчиках усієї країни – чого ще можна було б побажати молодому талановитому гурту з амбіціями задля швидкої популяризації його музики в країні? Отже, поява новоспечених хіп-хоперів у Києві в 1998-му з дебютним кліпом і альбомом «Зроби мені хіп-хоп» була більш ніж вчасною – про них уже знали, їх хотіли чути. Свої плоди принесли й робота на телебаченні та творча дружба з найкращим кліпмейкером країни Віктором Придуваловим, тож не дивно, що невдовзі найбільші хіти ТНМК були майстерно візуалізовані й окупували найвищі позиції відеохіт-парадів. Природність і шира дотепність усіх «танківських» шлягерів швидко пробивали їм дорогу до найвищих ешелонів вітчизняного шоу-бізу. Та й неймовірна відкритість і комунікабельність були ефективним двигуном у їхніх музичних експериментах. До того ж хлопці ніколи не цуралися спільних проєктів: треки з гуртом 5'nizza, «ВІА Грою», Ніною Матвієнко, Іво Бобулом, Софією Ротару та Міхеєм теж посприяли популяризації харківської формації.

Виразна джазова фарба в інструментальній тканині ТНМК з'явилася в результаті міцної дружби із земляками-джазменами – гуртом «Схід-Side», що саме успішно підкорював клубні підмостки Києва. Понад те, до десятки найкращих альбомів 2004 року потрапив наживо записаний ТНМК і «Схід-Side» диск Jazzy. На початку «нульових» років один за одним вийшли альбоми «Неформат» і «Реформація», що закріпили «Танків» у статусі одного з найкращих гуртів українопопу. Однак справді доленосним для них став 2004-й – ТНМК їдуть у свій перший французький тур, приводом для якого слугував раптовий злет у тамтешніх хіт-парадах франкомовного сингла «Вода/L'eau». Саме тоді вперше Європа познайомилася з українським хіп-хопом, дещо пізніше «Танків» оцінила перебірлива публіка угорського, а насправді всеєвропейського форуму популярної музики Sziget.

Цілковиту самобутність разом із самодостатністю ТНМК

що хіп-хоп є народною музикою мегаполісів ХХ століття, яку було піднято там на індустріальний рівень. Тоді, у 1990-ті, ще велися розмови про те, що й народна слов'янська частівка, адаптована під сучасні ритми, могла б слугувати фундаментом вітчизняного хіп-хопу. Вочевидь, для пошуків автентичного музичного ґрунту українського хіп-хопу бракувало яскравих прикладів – аж до появи на великих сценах гуртів «Танок на Майдані Конго» (ТНМК) і «Тартак».

ВІД НЕФОРМАТУ ДО РЕФОРМАЦІЇ

Вдалий початок ТНМК у межах «Червоної руті», заслужена перемога і подальша концертна

засвідчив реліз «Пожежі міста Вавилон» 2004 року, що не лише вийшов на перше місце за продажем, а й отримав звання найкращого диску року за версією сайту music.com.ua. І все завдяки тому, що альбом містив найвищий концентрат: а) яскравих тем і мелодій; б) оригінальних «скітів», тобто сюжетних перебивок між треками з голосами великої кількості знаменитих людей – від братів Кличків до Леся Подерв'янського... Зрештою, то був фантастично розмаїтий зріз суспільного життя, густо замішаний на іронії, гуморі, ядучих репліках вкупі з ніжними «ліричними відступами». Свого слухача «Танки» брали явно вродженою лінгвістичною винахідливістю, що робило їх такими собі мовними гурманами поміж колег.

Появою у складі гурту неординарного музиканта, піаніста і клавішника Олексія Саранчина зі «Схід-Side» з одночасним виходом Едуарда Приступи (Діл) та важкими роковими рифмами, природно вмонтованими в інструментальну тканину, ознаменувався потужний альбом «Сила», що разом із «Пожежами...» став ще однією візитівкою ТНМК. Якщо «Танки» продовжували гнути свою лінію, то Діля, змінивши творче псевдо на НеДіля, виявив у собі приховану сутність тонкого, замріяного лірика. Він захоплено творив чарівні у своїй легкості балади, присвячені, певна річ, найкращому з почуттів. Свій дебютник назвав скромно і невігадливо – «НеДіля».

ГОСТРЕ ЛЕЗО В «ТАРТАКА»

На відміну від ТНМК «Тартак» від початку мав вигляд тандему, який створили Олександр Положинський і Василь Зінкевич-молодший. Вже тоді Сашко усвідомлював себе не лише генератором ідей проєкту, а й хедлайнером повноцінного живого бенду, що не може бути непоміченим: з різною украхоповою складовою, могутньою ритм-секцією і драйвовими важкими гітарами. Власне, так і сталося. У 1997-му, коли прийшли клавішник Андрій Благун і гітарист Андрій «Муха» Самойло, «Тартак» об'їздив із гастролями безліч

НАЙКРАЩІ ДИСКИ У ЖАНРІ ХІП-ХОП*

ФлайZza. «Засмага на серце». – Comp Music, 2008

ТНМК & Схід-Side. Jazzy. Live. – Moon Records, 2004

Танок на Майдані Конго. «Сила». – Moon Records, 2005

Тартак. «Музичний лист щастя». – Астра Records, 2004

НеДіля. «НеДіля». – Moon Records, 2004

* За суб'єктивною оцінкою автора

міст України у складі «рутівської» артистичної тусовки лауреатів. Після цього в гурту розпочалася чорна смуга: колектив полишив Василь Зінкевич-молодший, з'явилася невизначеність із подальшим існуванням проекту. Але вже за кілька років, із появою ді-джея Валентина Матіюка та великої кількості гостроактуальних тем, Положинський і компанія видали дебютну плиту «Демографічний вибух». Диск складався з 12 треків, п'ять із яких уже були візуалізовані й крутилися в різноманітних телеэфірах.

Та справді переломним у творчій кар'єрі «Тартака» виявився концептуально-революційний альбом «Система нервів». Диск демонстрував стовідсотковий потяг до творчої солідарності й кооперації з близькими за духом виконавцями і загалом ніби сканував становище украхопу в країні. Важливим для Положинського було зберегти індивідуальність запрошених, а ними були Катя Chilly, ТНМК, De Shifer, «Фактично самі», «Мотор'ролла», «Світязь», «Хорта», «Роллік'с». Своєю чергою, ці команди нерідко запрошували лідера «Тартака» взяти участь у своїх проектах – студійних і концертних. Таким чином, завдяки вибуховій енергії Положинський і компанія перетворювалися на інтегральний осередок усього украхопового руху. В результаті потенціал і вага українського хіп-хопу в країні постійно зростає. З появою у складі барабанщика Едуарда Косорапова і басиста Дмитра Чуева, рекрутованих із черкаської формації Dust Mix, «Тартак» нарешті отримав те, чого давно прагнув, – солідну рокову ритм-секцію. Ось тоді й було записано один із найкращих альбомів гурту – «Музичний лист щастя» (2004), цілковито зроблений на перетині інтенсивного року і запального украхопу. Головним лейтмотивом роботи став приспів із програмної композиції «Я не хочу»: «Я не хочу бути героєм України, не цінує героїв моя країна...»

Загалом у репертуарі «Тартака», як ні в кого іншого, багато протестних пісень. Слухаєш гурт – і здається, що чи-

таєш щоденник Положинського, людини, яка насправді живе в одному ритмі зі своєю країною, співпереживає її негараздам, переймається її проблемами і радіє успіхам. Нонконформізм ТНМК і «Тартака», що був яскраво сфокусований ще під час майданних концертів 2004-го, фактично і є головною якісною складовою явища, яке називаємо украхопом.

Наступного стильового повороту «Тартак» зазнав на фестивалі «Країна мрій» Олега Скрипки. Задля виступу на цій етноімпрузі Положинський запросив фольклорне тріо «Гуляйгород» для створення ще небаченого в країні тотального міксу хіп-хопу з автентичного. Поєднання того, що нібито не поєднується, викликало бурю і розколело прихильників на два табори. Молодь експеримент зустріла з ентузіазмом, старші люди – як знуцання зі святині. А по-суті, украхоп подолав ще одну сходинку власної еволюції.

БУМ НА «БУМБОКС»

Нині «Бумбокс» – це вже третя визнана мегазірка украхопу. Їхній успіх слід шукати у кількох чинниках. Передусім у гнучкому, іронічному і трохи меланхолійному вокалі Андрія Хливнюка, фірмовому звуці акустичних гітар Андрія Самойла, ритм-боксах та ді-джейських прибабасах Валентина Матіюка та бездоганному менеджменті Бориса Гінжука й Олексія Согомонова. Блискавичному прориву посприяли й доречність, стильність і актуальність гурту загалом. Абсолютна індивідуальність команди теж є очевидною, і про це свідчать не лише аншлаги на концертах в Україні, а й цілковита заангажованість проекту на безмежних просторах Росії. Сьогодні вже мало хто згадує, що Матіюк і Самойло перед бурхливим злетом «Бумбоксу» цілих сім років плідно працювали у складі «Тартака»... Автор текстів і вокаліст Андрій Хливнюк вважає, що «Бумбокс» – це не комерційний проект, а своєрідна антитеза попси, якої повно на ФІТЕ-радіостанціях. Три повноформатні альбоми і максісингли гурту мають не менший попит, аніж концерти, отже, хлопці безпомилково знайшли

АНГОЛЬСЬКІ СПІВИ. Образ «білого і пухнастого» – лише сценічна данина Різду, адже в житті Положинський енергійний і гострий на язик виконавець

власну, ексклюзивну нішу і впевнено розширюють її кордони.

ФЕРМЕНТИ ЩАСТЯ Й НЕРВОВІ ІМПУЛЬСИ

Луцька команда «ФлайзZza», земляки Положинського, на відміну від попередників, створюють нескінчену фієсту на сцені, що випромінює ямайське реггей, тропічні барви, моторні латиноамериканські танці, фанкові ритми й ексклюзивний український гумор. Одне слово,

НОНКОНФОРМІЗМ І ЛІРИЧНІСТЬ – ГОЛОВНІ СКЛАДОВІ УКРАЇНСЬКОГО ХІП-ХОПУ

суцільний позитив і ферменти щастя. З пісень, виконаних на сотнях імпруз, студійно зафіксовано у двох альбомах – «Те-

ФОТО: УМАН

плю за годину» (2006) та «Засмага на серце» (2008) – лише малу частину. Потяг до інтеграції та співпраці з друзими-колегами «ФлайзZza» на повну демонструє вже в другому релізі, де доклали руку «Мотор'ролла», ТНМК, Олег Скрипка, польські хіп-хопери Nabakuk та білоруси CherryVata. Знову ж таки про неймовірну комунікабельність лучан свідчить їхня активна участь у всеукраїнському музично-громадському русі «Не будь байдужим» на захист української мови і культури за участю «Тартака», «Мандрів» та інших.

Якось, почувши «Роллік'с», Положинський запросив херсонську групу в проект «Тартак і друзі», включив до альбому «Система нервів» їхній хіт «Мікроff/опна перевірка», давши від початку гарний поштовх для розвитку цієї виразно нон-конформістської команди. Нер-

вово-імпульсивний драйв «Роллік'су» припав до смаку багатьом фанам украхопу, а такі хіти, як «День у день», «Хвора генерація» та інші, принесли їм лаври найгострішої хіп-хоп-команди країни.

Яскравим винятком з-поміж колег є запорізька «Хорта» (раніше Speedway), що визначає свій стиль як етнохоп. Лідер гурту Андрій Лобода стверджує: «Хтось грає музику Карпат, і таких багато. Нам вдалося почути музику острова Хортиця, і ми поки що єдині». Таких патріотів рідного краю, як «Хорта», ще треба пошукати. Треба уважно послухати альбом «Пісні острова волі», щоб зрозуміти, що справді свідомі люди мешкають не тільки на Заході...

Незабутній VovaZil'vova – колоритний і амбітний персонаж украхопу, – створює нестандартні, хоч і не без моралізаторства, тексти. І те, що

прагне виглядати ефектно та ультрасучасно, картини не псує. Підтвердженням генеральної тенденції украхопу затягувати всіх друзяк на свої диски є його справді достойний реліз «Йой#1» (2007).

ЛОКАЛЬНІ ПРОЯВИ

Останні шість-вісім років десятки, а може, й сотні молодих локальних хіп-хопових формацій не лише активно продукують власну творчість у містах і містечках нашої неньки, а й об'єднуються у відповідні духу й букви творчі спільноти, знаходячи один одного в електронній мережі. Нерідко вони утворюють нові союзи, щоб посилити силу меседжу. Так виникли переконливі тандеми з гуртів «Самозахист» та «МіСТО 44» з Кіровограда, «Дельта» і El Paso, що вельми вдало доповнюють один одного. Хіп-хопдуєт «На відміну від» (Черкаси-Київ) проводить всеукраїнські «живі здибанки» з колегами по цеху задля популяризації україномовного репу під назвою «Мікро-Макро», відкривають нові грані слова і звуку, а разом з тим і цілі обойми нових імен. Не відстають від них і західняки: «ДАФ» із Луцька, «Тільки вверх», Lemberg Family зі Львова, DaHok і «Лезо» з Дрогобича. На східному реп-фланзі країни своє бачення розвитку жанру і його відгалужень пропонують харківський «Шнелль Шпрехен», «Голос Донбасу» та «Південний Централ» із Донецька. Іхньою спільною рисою є публіцистичний запал – такий собі інтуїтивний критичний реалізм на межі брутального натуралізму. Хоча нерідко трапляються одухотворені твори з виразною ліричною складовою – саме це, до речі, вирізняє наш хіп-хоп від будь-якого іншого. Насправді розвитку жанру значною мірою заважає відсутність загальнонаціональних імпрез, фестивалів, медіа-підтримки, водночас обнадіює високий рівень комунікабельності самої спільноти, яка свої меседжі продукує переважно в мережі й робить це досить ефективно. Не слід забувати, що українські піонери рок-н-ролу колись торували собі дорогу в значно гірших умовах і без будь-якого інтернету... ■

Бумбокс.
«Меломанія». – Music Factory Group, 2005

De Shifer.
«Спалахнув...». – Moon Records, 2005

Роллік'с. «Мікроff/опна перевірка». – Lavina Music, 2007

VovaZil'vova.
«Йой #1». – Moon Records, 2004

Хорта. «Пісні острова волі». – Ukrmusic, 2006

Молот відьом

Вдала містифікація Ларса фон Трієра, завуальована під фільм жахів із провокативною мораллю

«Фільм просто порушує кілька тем і доводить їх до крайнощів. До абсолютних крайнощів, варто визнати. Але це все фікція». Цим коментарем щодо свого останнього фільму «Антихрист» (у головних ролях Шарлота Гензбур та Вільям Дефо) найкращий у світі режисер (за його власною версією) Ларс фон Трієр, схоже, оголив свій основний творчий принцип. Свого часу в «Розтинаючи хвили» він довів до надміру мелодраматичну стратегію експлуатації глядацького співчуття персонажам, які переживають певні ексцесивні стани. У «Тій, що танцює в темряві» режисер із властивим йому перфекціонізмом спробував довести до логічних меж ідею мюзиклу, де музичні номери призначені для того, щоб виражати граничні емоційні ситуації, в «яких безсилі слова». Нарешті Трієр взявся за жанр, що як такий спрямований на виробництво «крайнощів» глядацького досвіду та випробування притаманних культурі меж, – фільму жахів. За його словами, «здатність бути шокованими та відчувати відразу» є важливою та позитивною умовою для сприйняття його останньої стрічки. Простором, на якому режисер цього разу ви-

«Антихрист». У кінотеатрах України з 14 січня

рішив ставити свої радикальні дослідження, є тема жіночності. Трієр, як відомо, завжди тяжів до жіночих персонажів, і тепер він закономірно звернувся безпосередньо до того багатого пласту західної культури, який умовно можна позначити словом «жінконенависництво», – від ідеї відьмацтва до найширшого спектра пов'язаних із «природою жінки» кліше. Тож ідея «Антихриста», вочевидь, полягає в тому, щоб зіштовхнути глядача з крайнощами, а отже, з самим осердям його власних культурно зумовлених фантазій із цього приводу. І якщо якісь епізо-

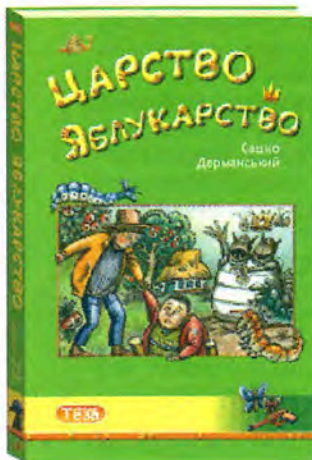
Анонси

23 січня, 12.00

Дитячі читання

Книгарня «Є» (Київ, вул. Лисенка, 3)

Автор улюблених дитячих історій про вужа Ониська Сашко Дерманський читатиме разом із малечю свою повість «Царство Яблукарство». Власний рецепт хорошої книжки – цікавий сюжет, щирі та зрозумілі жарти, уроки людяності – письменник втілює і в цьому творі. Неймовірні пригоди двох хлопчаків, які відкрили дивні, сполучені яблунами світи та їхніх мешканців, захоплюють увагу і сприяють розвитку дитячої фантазії, адже головний рецензент і співавтор Сашка Дерманського – його маленька донька.

23 січня – 24 січня

«Карпатія»

Будинок культури, головна площа (Яремче, вул. Свободи, 270)

Четвертий всеукраїнський фестиваль вертепів представить «Зірковий вертеп», учасниками якого обіцяють стати Богдан Бенюк, Сашко Лірник, брати Капранови, Артем Полежака, Олесь Доній, Юрій Макаров, Наталя Сумська. Зустріч із ними відбудеться у перший день фестивалю, а наступного дня головна площа Яремчого перетвориться на сцену величного вертепного дійства колективів із Київщини, Львівщини, Херсонщини, Житомирщини, Закарпаття та ін.

27 січня, 20.00

Боббі МакФеррін

Міжнародний центр культури та мистецтв (Київ, вул. Інститутська, 1)

Вперше в Україні відбудеться концерт американського джазового співака та диригента, десятиразового володаря премії «Греммі» Боббі МакФерріна. Світову славу йому приніс суперхіт Don't Worry Be Happy. У професійних колах МакФеррін відомий як майстерний виконавець з унікальним голосом. Захват публіки викликають віртуозні імпровізації а cappella, де можуть поєднатися джаз, академічна класика, релігійні хорали, африканська пісня та дитяча колискова. «Людський голос може виразити все, що завгодно», – впевнений МакФеррін.

CD

U2. «No Line on the Horizon», 2009

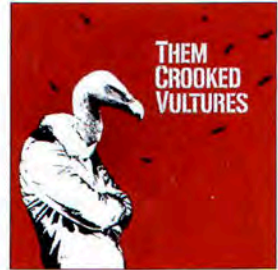
Над новою платівкою U2 працювали одразу троє колишніх продюсерів команди – Брайан Іно, Даніель Лануа та Стів Лілівайт, які у свій час забезпечили музикантам небачені прориви до вершин світового шоу-бізу. На відміну від попередніх знакових робіт, остання платівка містить багато ембієнту й фольку, що за звучанням наближає гурт до стандартів world music. Водночас тут є дуже характерні для U2 пронизливо-сповідальні балади й навіть клоуносько-комічні треки, такі як Get on your boots.

Them Crooked Vultures. «Them Crooked Vultures», 2009

У складі формації з чудернацькою назвою «Стерв'ятники-покручі» грає колишній ударник Nirvana, нинішній лідер Foo fighters Дейв Грол, фронтмен Queens of the stone ages Джош Омм та легендарний басист класичного складу «цепелінів» Джон Пол Джонс. Промоцію дебютної збірки рокери-ветерани чинять в оригінальний спосіб – концертують на розігріві в молодих популярних команд, таких як Arctic monkeys. Хоча з таким запалом, енергією й майстерністю, як у «метрів», сьогодні не зіграє жоден талановитий новачок.

Rush. «Working men», 2009

Канадійському тріо Rush виповнилося 40 років. Це – доволі серйозний термін для формації, яка завжди грала якісний гітарний прогресивний рок на всіх континентах. В рідній країні це справжній національний бренд, а у світі – «священна корова» прогресив-року. Самі музиканти чудово розуміють значення власного ювілею, тому й не дивно, що після останнього студійного альбому 2006-го Snakes and arrows одна за одною вийшли концертні збірки, остання з яких – Working men складена з найкращих фрагментів живих шоу Rush.

ди викликають у публіки сміх, то, як стверджує «жахливий Ларс», це не що інше, як «нормальна реакція на стрес».

Крім того, хорор, за словами Трієра, приваблював його ще й із погляду можливостей експериментувати з візуальною складовою кінематографа. Тут він надихався, зокрема, японськими зразками цього жанру. А також цифровими технологіями та фільмом «Дзеркало» Андрія Тарковського.

Олександра Киричук

3 28 січня**Вечори французького кіно****Кінотеатр «Україна» (Київ, вул. Городецького, 5)**

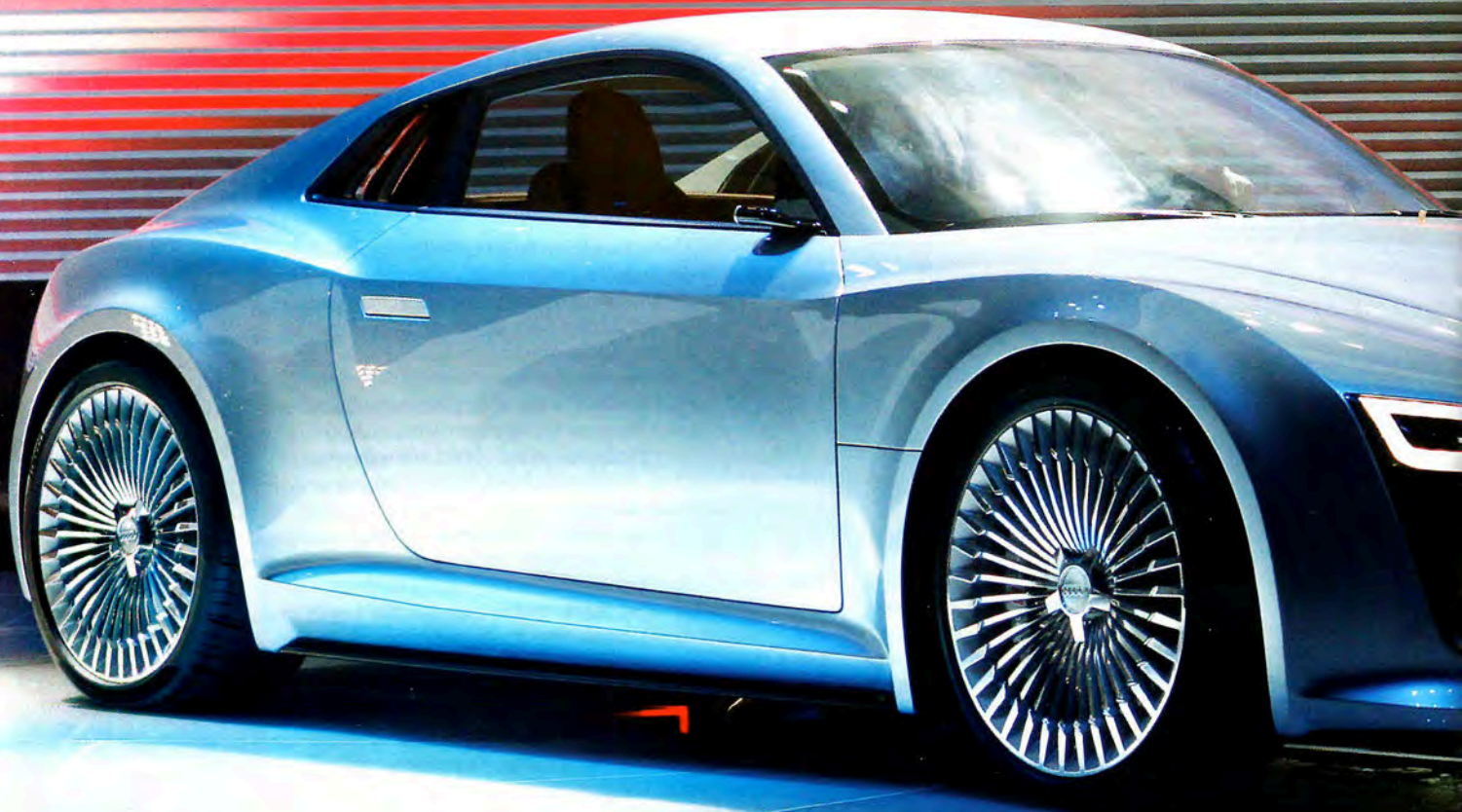
До програми фестивалю потрапили п'ять найкращих фільмів, відзнятих у Франції в останні роки. У запропонованій добірці глядач зможе оцінити гру легенд французького кіно. Зокрема, П'єр Рішар з'явиться в музичній драмі «Париж! Париж!», що переносить глядача у кабаре 1936 року. Катрін Денюв – у драматичній історії про прихильника, який перевернув життя трьох красунь-актрис («Мої зірки і я»). А в комедії про сучасну молодь LOL незрівнянна Софі Марсо втілить роль матері, донька якої тинейджерка Лола вирушає у доросле життя.

28 січня, 21.00**Перше органне тріо України****Клуб «Лівий берег» (Львів, пр. Свободи, 28)**

Перше органне тріо України – це об'єднання молодих джазових лідерів, які мислять і грають по-європейськи. Музиканти презентуватимуть свою дебютну платівку Ukrainian Rejazzination, до якої увійшли шість композицій Богдана Гуменюка (саксофон), Іллі Єреська (клавішні) та Олега Маркова (ударні). За плечима виконавців співпраця з відомими зарубіжними джазменами, авторські проекти та участь у найвпливовіших джазових фестивалях країни. Тож новий альбом обіцяє стати і новою хвилею джазової культури в Україні.

До 15 лютого**I don't like fish****Арт-центр «Я Галерея» (Київ, вул. Волоська, 55/57)**

Перший спільний мистецький проект на гостросоціальної тематику українських художників Євгена Равського та Володимира Костирка за участю представника стріт-арту Станіслава Перфецького. Герої сюжетів картин – представники субкультури байкерів та ультрасів (футбольних уболівальників), організації яких нагадують, за словами митців, лицарські чи релігійні ордени з власною ієрархією та кодексами честі. I don't like fish – гасло-метафора, протест, позбавлений сенсу, коли сам процес агресивного протистояння світу стає важливішим за його мету.

Електрифікація автопрому

Автовиробники готові випускати серійні електромобілі. Однак до масового переходу наразі не готова жодна країна

Автор:
Дмитро
Губенко

Північноамериканський міжнародний автосалон у Детройті, незважаючи на кризовий стан американського автопрому, залишається одним із найбільших та найавторитетніших автомобільних шоу планети. Цього року основним трендом Детройтського салону

став наступ гібридних авто й електромобілів. До переходу на електрику автовиробників підштовхує як інтерес споживачів до екологічно чистих засобів пересування, так і державні програми, що стимулюють зменшення шкідливих викидів в атмосферу.

ІСТОРІЯ УСПІХУ ТА ПОРАЗКИ

Колись автопромисловість була значно привітнішою до електромобіля. Перші електромобілі створили ще в 1830-х роках – задовго до винайдення двигуна з внутрішнім згорянням. Електромобілі домінували на ран-

АЛЬТЕРНАТИВНІ АВТОМОБІЛІ

Батарейний електромобіль – авто, яке пересувається суто завдяки електроенергії, що зберігається в акумуляторних батареях.

NISSAN LEAF

Гібридне авто – автомобіль, який приводиться в рух як електродвигуном, так і двигуном внутрішнього згоряння. Є гібриди, в яких і двигун внутрішнього згоряння, й електричний можуть обертати колеса авто. Є також моделі, в яких бензиновий або дизельний двигун використовується лише для генерації електроенергії

TOYOTA PRIUS

Гібридне авто, яке можна підзаряджати від зовнішньої мережі

CHEVROLET VOLT

Авто на водневих елементах – електромобіль, який отримує електрику від реакції водню з атмосферним киснем. Проте на сьогодні виробництво водню вимагає настільки великих затрат енергії, що більшість компаній та урядів відмовилися від розробки авто на водневих елементах

HONDA FCX CONCEPT

ньому етапі автомобілебудування, адже мали низку переваг над своїми бензиновими конкурентами: не шуміли, не вібрували й не псували повітря вихлопними газами. Ними було легко керувати, їх не треба заводити вручну, як ранні авто з двигуном внутрішнього згоряння. Саме на електромобілі 1899 року подолали швидкісний рубіж у 100 км/год.

Але вже на початку ХХ століття фортуна всміхнулася ви-

ЕЛЕКТРО-СУПЕРКАР. У Детройті Audi презентувала вже другий варіант моделі e-tron, яку обіцяє запустити у серію вже 2012 року

робникам бензинових машин. Відкриття нових родовищ нафти здешевило паливе, а з розвитком дорожньої інфраструктури стало можливо подорожувати між містами. Електрокари, з їх невисокою швидкістю та малим запасом ходу, були непридатними для тривалих переїздів. Тоді як автомобілі з двигуном внутрішнього згоряння ставали дедалі потужнішими та дешевшими. В США, де електромобілі були особливо попу-

лярні, їх продаж сягнув піку в 1912-му й відтоді невпинно падав. У 1920-х американський електроавтопром, не витримавши конкуренції, припинив існування.

У ПОШУКАХ АЛЬТЕРНАТИВИ

Відтоді про електромобіль у світі згадували переважно під час нафтових криз, але знову забували, щойно паливе дешевшало. Змусити автопром запустити в серійне виробництво електро-

мобілі вдалося тільки каліфорнійській адміністрації повітряних ресурсів. У 1990-х ця установка запровадила правила, які зобов'язали автовиробників до 2003 року перейти на випуск 10% авто з нульовим вихлопом. Щоб відповідати цим вимогам, General Motors у 1996-му була змушена випустити серійну модель EV1. Однак у 2001 році великі автовиробники домоглися, аби каліфорнійці змінили своє законодавство. В результаті виробництво електромобілів у США миттю згорнулося.

Це було помилкою. Різке зростання цін на нафту в середині 2000-х відродило широкий інтерес до альтернативних джерел енергії та альтернативних засобів пересування. Першими з тренду скористалися далекоглядні японські Honda й Toyota, чії гібридні автівки з'явилися на американському ринку ще 1999 року. Американським виробникам знову довелося наздоганяти японців: гібридне авто з можливістю підзарядження Chevrolet Volt від General Motors очікують на ринку у кращому разі в листопаді цього року. Але найцікавіші моделі електромобілів запропонували невеликі компанії з венчурним капіталом.

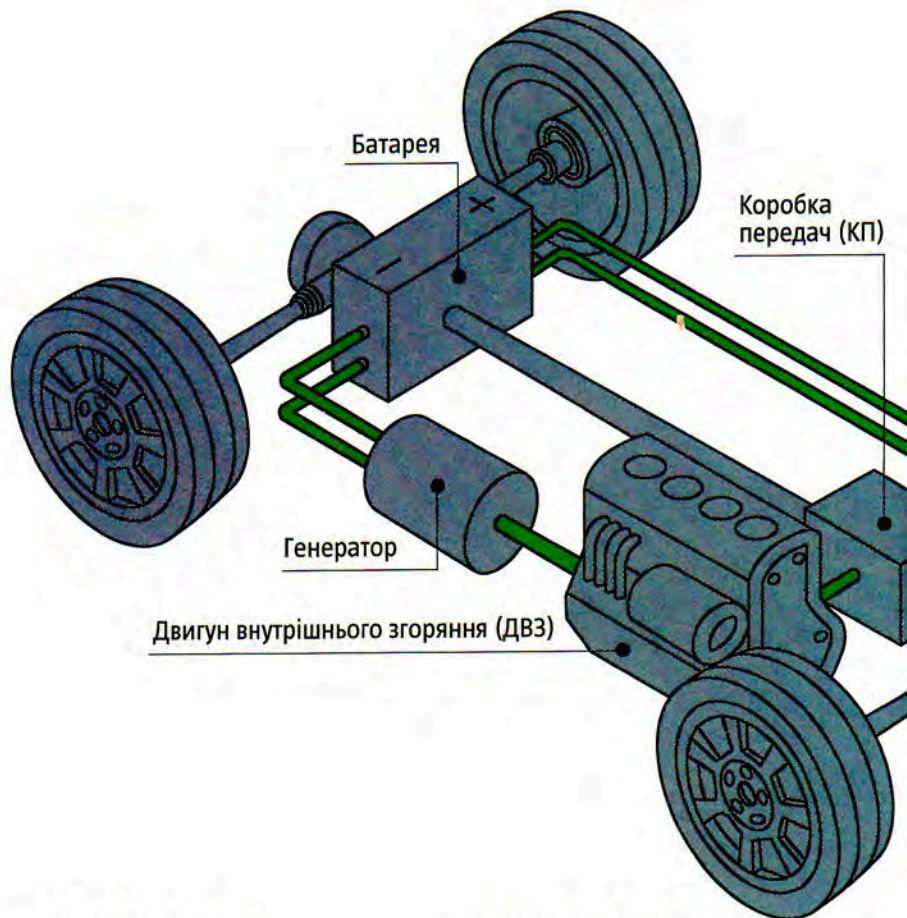
Увагу західної преси вже кілька років прикуто до компанії Tesla, яка в 2008 році розпочала серійне виробництво свого дебютного електричного родстера. Ця ексклюзивна модель коштує \$109 000, має корпус від Lotus Elise та розганяється до 100 км/год за чотири секунди. На грудень минулого року Tesla продала вже 900 родстерів, але отримала 1500 попередніх замовлень на нову масову модель S. Саме на реалізацію цього проекту Tesla спрямує «зелений» кредит у \$465 млн, отриманий від Міністерства енергетики США.

ПЛЮСИ ТА МІНУСИ

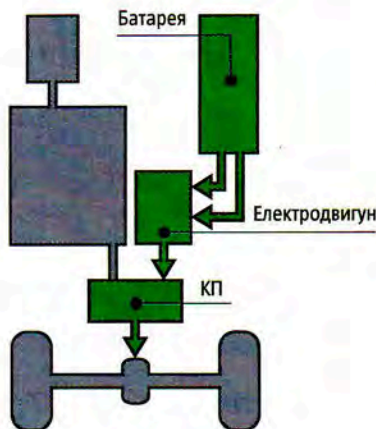
У 2009 році уряд США виділив вітчизняним автовиробникам та їхнім закордонним партнерам гранти на загальну суму \$2,4 млрд, які мають бути використані на розвиток акумуляторних технологій. Вага, місткість і час підзарядки акумуляторів усе ще залишаються найслабшими місцями електро-

мобіля. Як очікують, запас ходу масового електромобіля на кшталт Nissan Leaf становитиме від 160 до 200 км, а його батареї можна буде повністю зарядити від домашньої мережі за вісім годин (або – за допомогою спеціального пристрою – на 80% за

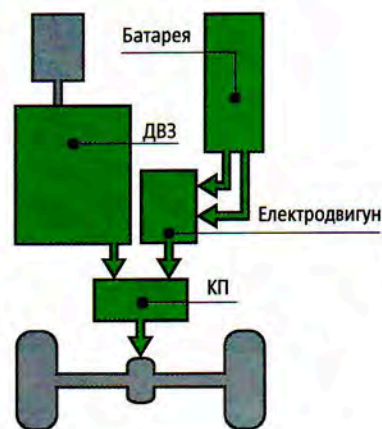
півгодини). Крім того, акумулятори роблять електромобіль удвічі дорожчим порівняно з аналогічним авто з двигуном внутрішнього згорання, але автовиробники вже розглядають варіанти не продажу, а оренди батарей.

ЕЛЕКТРОМОБІЛЬ

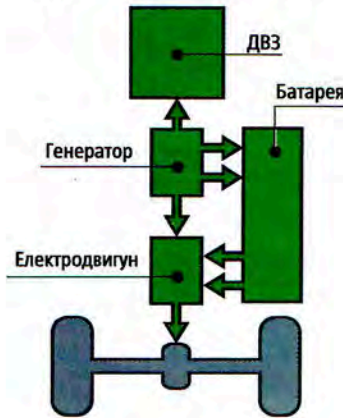
ЗМІШАНИЙ РЕЖИМ

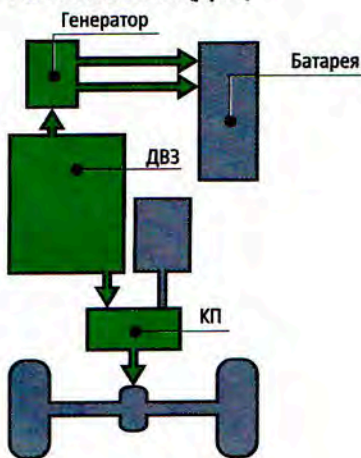
КОМБІНОВАНИЙ ГІБРИДНИЙ ПРИВІД

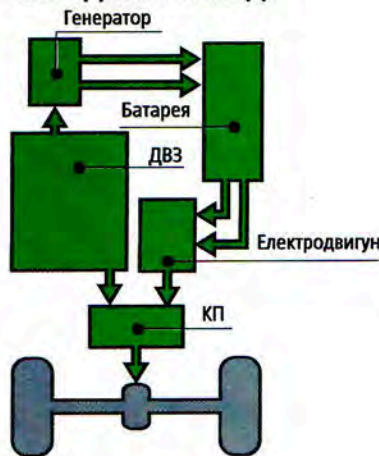
ПОСЛІДОВНИЙ ГІБРИДНИЙ ПРИВІД

АВТОМОБІЛЬ (ДВЗ)

ПАРАЛЕЛЬНИЙ ГІБРИДНИЙ ПРИВІД

Зате в електромобілів є кілька беззаперечних переваг. Вони практично безшумні й споживають менше енергії, ніж бензинові чи дизельні авто. Масовий перехід на електроавтівки зможе допомогти людству позбутися залежності від нафти,

запаси якої обмежені. А от зменшення викидів в атмосферу двоокису вуглецю електромобілі забезпечать лише в тих країнах, де для виробництва електроенергії не застосовують вугілля. Наприклад, у Китаї, де 75% електроенергії виробляється вугіль-

ними теплоелектростанціями, переведення всього автопарку на електрику зменшить викиди парникового газу тільки на 19%.

Ще один чинник, який змушує автоконцерни дбати про екологічність автомобілів, – це розроблені у Європейському Союзі стандарти, котрі регулюють вміст шкідливих речовин у вихлопних газах. Перший з них – Євро-1 – був запроваджений ще 1992 року й передбачав, що персональне авто має викидати не більше 2,72 грама СО на кілометр шляху. Ці норми ставали дедалі жорсткішими, й торік у вересні в ЄС набув чинності стандарт Євро-5, за яким викиди СО не мають перевищувати 0,5 грама на кілометр.

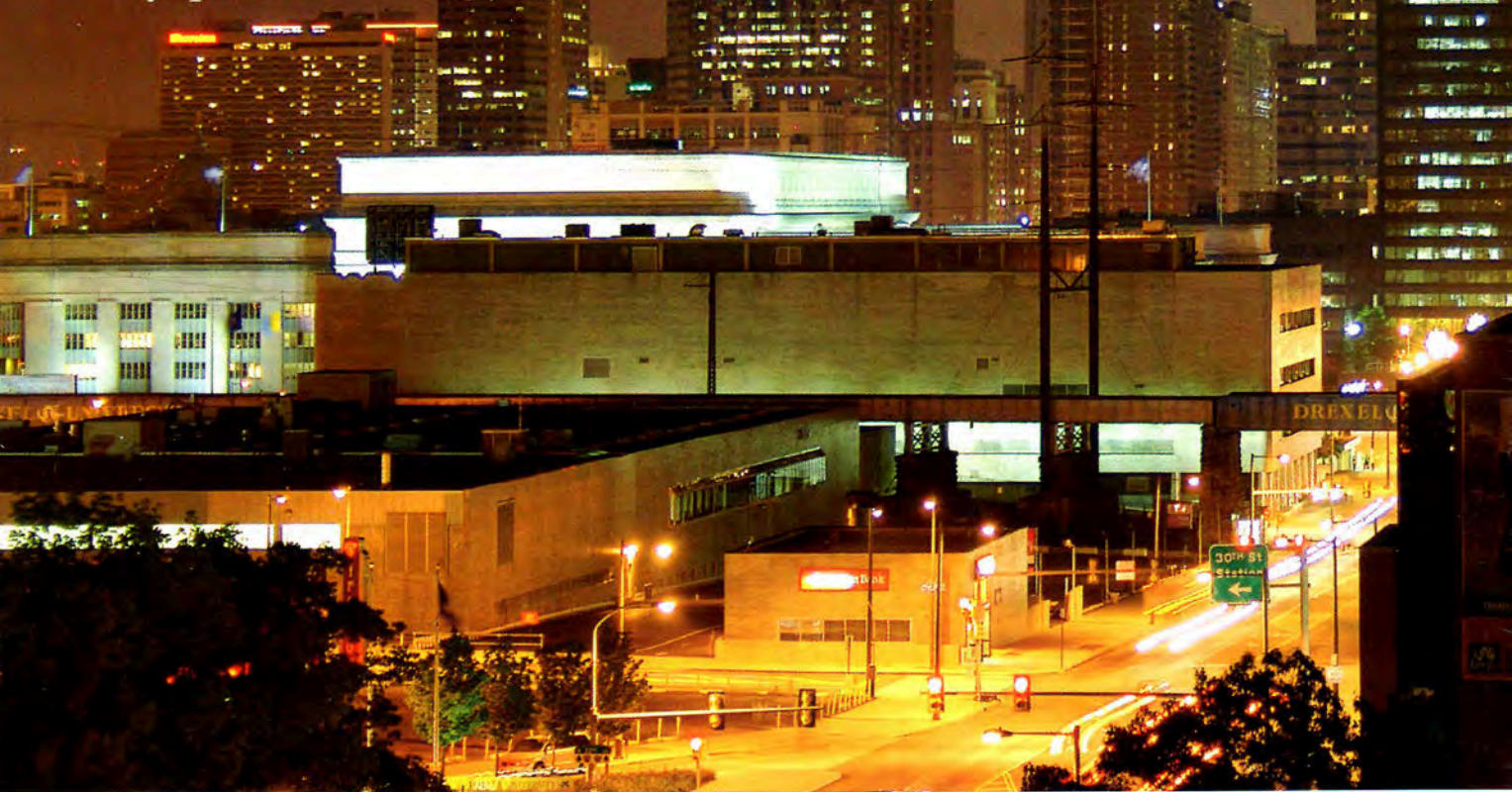
КРАЦЕ МІСЦЕ

Піонерами в масовому переході на електромобілі стануть невеликі країни на кшталт Ізраїлю. Саме тут була заснована компанія Better Place («Краще місце»), яка поставила собі за мету розвинути мережу підзарядних станцій у всьому світі. Брак такої інфраструктури є вагомим чинником, який стримує поширення електромобілів. У грудні 2008-го компанія презентувала свій перший підзарядний паркінг у Тель-Авіві, а в травні минулого року – власну патентовану систему обміну батареями. На її станціях обміну акумуляторів водії, які не мають часу чекати на підзарядку, зможуть просто обміняти виснажений комплект батарей на заряджений.

2011 року, коли Better Place розгорне мережу станцій підзарядки в Ізраїлі, її партнер Renault-Nissan має запровадити у виробництво електромобіль із можливістю заміни акумуляторів. Услід за Ізраїлем мережі таких станцій будуть створені в Японії, Данії та Австралії. Аналітики Deutsche Bank ще 2008 року дійшли висновку, що розробка Better Place має «потенціал знищити бензиновий двигун». «Електрифікація автомобіля неминуча», – заявив колишній голова General Motors Боб Лутц іще 2007 року. Питання лише в тому, скільки часу піде на цей перехід. Сто років тому бензиновим авто теж не відразу вдалося здобути популярність та витіснити електричних конкурентів. ■

До джерел США

Філадельфія була столицею
Сполучених Штатів,
нині це одне з найбільш
українських міст Америки

Автор:
Олександр
Ірванець

«Місто братньої любові» – саме так із грецької перекладається назва цього американського міста, що розляглося на берегах річок Делавар і Скулхіл, приблизно на півдорозі між Нью-Йорком та Вашингтоном. Кажу «приблизно», бо до столиці все ж таки трохи далі. Та й сама Філадельфія свого часу теж

була столицею США, хоча недовго: у 1799–1800 роках. Проте набагато важливіша її роль як «колиски незалежності», говорячи мовою деяких наших часописів.

ГЕТЬ ВІД БРИТАНІЇ!

Саме тут представники Північноамериканських Сполучених Штатів пам'ятного 4 липня 1776 року зібралися й проголо-

сили своє відокремлення від Великої Британії.

Зала Незалежності – Independence Hall – розташована в самому центрі історичної частини міста й збирає навколо себе юрмища туристів з усіх американських штатів і, звісно ж, із-за кордону.

Також неподалік стоїть скромний невеличкий будиночок Бетсі Росс – жінки, яка по-

шила перший американський прапор. Нашила зірки, настроїла смужки – готово! Символ вийшов на віки. Нікого байдужим не лишає. Одні під ним гордо крокують на парадах, встановлюють його на гірських вершинах і на Місяці, інші його шматують, палять, топчуть на демонстраціях. А все це тиражується – продукція, виготовлена колись пані Росс, – made in

Philadelphia. Чим не причина для гордості?

ЕДГАР ПО & БОКСЕР РОККІ

Місто справді велике, навіть кількісно. Якщо рахувати передмістя, а в американських містах вони часом бувають більшими за центральні райони, то Філа (так його називають у розмовній мові місцеві українці, американці ж кажуть Philly) перевер-

ВАРТО ОГЛЯНУТИ

Зала Незалежності, або Independence Hall, – тут представники Північноамериканських Сполучених Штатів проголосили своє відокремлення від Великої Британії.

Український культурно-освітній центр. У його приміщенні працюють українська недільна школа, бібліотека, а також спортивні, танцювальні та інші гуртки.

Будинок Бетсі Росс – жінки, яка пошила перший американський прапор.

Музей мистецтв – цікавий не тільки своєю мистецькою колекцією, а й тим, що фігурує як символ у голлівудському блокбастері «Роккі».

Собор Непорочного Зачаття – найбільший у світі греко-католицький храм, більший навіть за львівський Святого Юра

шує Київ. Популяція – понад 4 млн, не слабо, правда ж?

Воно значне і в культурному плані – Едгар По, темний геній американської літератури, автор не тільки першого у світі детектива («Вбивство на вулиці Морг»), а й блискучих поетичних творів, саме тут написав свого знаменитого вірша «Крук».

Філадельфія інтернаціональна, як і більшість американських міст. Та біля її витоків все ж стояли європейці. На міській набережній височіє сумний монумент ірландській еміграції ще позаминулого століття – переселення до Америки спричинив небувалий у тих краях голод. Також із Британських островів сюди наприкінці XVII сторіччя прибув квакерський проповідник та просвітник Вільям Пенн – це на його честь штат нині називається Пенсильванією. Велична статуя Пенна нині стоїть на вершечку Філадельфійської ратуші.

Краєвиди Філадельфії переїзний українець знає за умови, якщо любить світове кіно. Бо саме тут відбувається дія перших фільмів про боксера Роккі з Сильвестром Сталлоне в головній ролі. Непоказні квартали, дво- і триповерхові будиночки, а над ними естакадою рухаються сріблясті вагони місцевої транспортної мережі SEPTA. Велична споруда Музею мистецтв, на сходах під яким і виконує свої розминки боксер Роккі, а потім, після найвизначнішої своєї перемоги, там само, на сходах, завмирає, переможно звівши руки догори. Саме в такій позі люблять фотографуватися приїжджі туристи. До самого музею вони зазвичай не заходять.

ШЕДЕВРИ ВІД МЕЦЕНАТА

Та й, чесно кажучи, експозиція там досить пересічна. Окрім того, метрів за 500 від Музею мистецтв розташований ще й окремий музей Огюста Родена, а в передмісті Філадельфії діє осібно й незалежно Музей Барнза – дивовижне зібрання багатія-фармацевта, який на початку минулого сторіччя значну частину своїх прибутків вкладав у виствори мистецтва.

Заповівши, щоб по його смерті експозиція зберігалася саме в тому вигляді, як він її зі-

брав і розвісив, містер Барнз таким чином унеможливив передачу належних йому шедеврів до інших колекцій, бо там їх лише пороздавали б у відповідні відділи. Тому його художній спадок зберігається в невеликому двоповерховому палаціку за півгодини їзди автомобілем від міста і має неабияку популярність. Ось лише «пропускна спроможність» будинку не надто велика, тож, якщо виникає бажання оглянути колекцію, потрібно записуватися по телефону або через інтернет. А вже потрапивши всередину, просто німієш від такої кількості Модільяні, Ван Гога, Пікассо, Анрі Руссо, Сезанна та інших не менш видатних майстрів світового мalarства. Пан Барнз мав не тільки гроші, а й рафінований смак.

ЖОВТО-БЛАКИТНА ФІЛА

Від Музею мистецтв у бік ділового центру міста пролягає прегарний бульвар – Парквей Бенджаміна Франкліна, прикрашений прапорами всіх держав світу. Є там і український. «Він тут віддавна висить», – повідомив американський професор Леонід Рудницький, вперше показуючи мені місцеві «Елісейські поля». Як з'ясувалося, ще за радянських часів жовто-блакитний прапор України тут розмістили поміж інших полотнищ на вимогу української емігрантської громади, і це викликало неабияке незадоволення офіційного СРСР. Одного дня прапор зник. «Ми, українські жінки, обдзвонили всіх знайомих, похапали дітей і прямо з возиками влаштували маніфестацію під ратушею, – розповідає Віра Андрейчик, одна з активісток українського руху Філадельфії. – За деякий час із дверей міської управи вийшов знічений службовець і делікатно повідомив, що прапор України разом із кількома іншими просто ненадовго зняли, щоб випрати».

«Українська» Філадельфія дуже помітна і значуща на загальному тлі великого міста. Це пояснюється тим, що до Пенсильванії українці емігрували ще з позаминулого сторіччя. Тож встигли тут укоренитися, набудувати церков, дітей народити – вже філадельфійців, та все ж трішки й українців. На вулицях Філи пересічні амери-

канці впізнають, розрізняють українську мову, автор цих рядків мав нагоду переконатися в цьому двічі чи тричі. Вони перепитують: «Are you speak Ukrainian?» – і на твоє щире здивування пояснюють: «Я, звісно, мови вашої не знаю, але маю (далі на вибір) сусіда, знайомого, співробітника, друга моєї сестри, бармена у найближчій кнайпі тощо. І часом чую, як він розмовляє із земляками, й тому впізнаю вашу мову».

«ПРАВДИВА ПЕРЕКУСКА»

Українська діаспора у Філадельфії має свої церкви і клуби. Просто попід естакадою, якою мчать приміські потяги, на Франклін-стріт стоїть величний собор Непорочного Зачаття, закладений 1966 року найбільший у світі греко-католицький храм, більший навіть за львівський Святого Юра. Окрім нього, місцем постійних зустрічей та контактів українців є так звана Михайлівка – церква Святого Архістратига Михаїла в передмісті. За кілька кварталів від Михайлівки розташований Український культурно-освітній центр, що діє з 1980 року, і в його величезному приміщенні працюють українська недільна школа, бібліотека, а також спортивні, танцювальні та всілякі інші гуртки. Пані Оріся Гевка, директор Центру, зізнається, що при

ЗУСИЛЛЯМИ ДІАСПОРИ. Бульвар Парквей ім. Бенджаміна Франкліна із прапорами держав світу. Серед них є й український. Видно ратушу, на верхечку якої – пам'ятник Вільяму Пену, засновникові Пенсильванії

БІЛЯ ПРИЩІПКИ. Філадельфійці призначають побачення у центрі міста під цією модерною миською скульптурою

установі зареєстровано близько сотні різних українських громадських організацій.

А ще ж є Український клуб і в іншій частині Філадельфії. Є шість греко-католицьких, дві православні й кілька баптистських українських церков, видається газета «Свобода» англійською та українською мовами.

З фольклору філадельфійських українців хочу навести

ФОТО: АНАТОЛІЙ МІСЕРНИЙ

ФОТО: АНАТОЛІЯ МІЗЕРНИЙ

ФОТО: АНАТОЛІЯ МІЗЕРНИЙ

ВІЛЬНІ КАМЕНЯРІ.
Шедевр архітектури – масонський храм у центрі міста. Сюди ходив і Бенджамін Франклін, один із засновників США

Рудницького – германіста й енциклопедиста, поетку Марту Тарнавську, вдову знаного письменника Юрія Тарнавського, а з молодшого покоління – літературознавця і перекладача Марка Андрейчика – у його перекладі англійською нещодавно побачила світ книжка віршів Віктора Неборака. Марко з родинкою мешкає в районі Фейрмаунт, неподалік Українського клубу. Родина Маркова – це дружина Ярина Якуб'як, колишня солістка гурту «Мертвий півень», і син Матвій, якому ще нема й року.

Ми сидимо у них вдома, п'ємо пиво й частуємося чизбургерами, приготованими на грилі: Марко вирішив для гостей з України влаштувати «правдиву американську перекуску». Говоримо про літературу, політичну ситуацію в Україні. Марко з Яриною часом подовгу (до року) живуть у Львові, тож господар пречудово орієнтується у нашому сьогоденні. Але при цьому він насамперед філадельфієць, патріот свого міста, тож каже: «Ми часто живемо в Україні, так само жили і в Канаді, я викладаю в університеті у Нью-Йорку, проте саме Філа – моє місто!» ■

анекдот: «Їде напханий міський автобус, частина пасажирів мусить стояти в салоні. Одна українка говорить до другої досить голосно, вважаючи, що її ніхто, крім співрозмовниці, не зрозуміє: «Я б ото сіла, там біля вікна є вільне місце. Але на другому сидінні розсілася та груба свиня». Знизу, з сидіння, лунає відповідь такою самою щирою мовою: «Та сі-

МЕГАМУЗИКА.
Пітер Річард Конте грає на найбільшому на планеті органі (вага 287 т), який встановлено недесь у соборі, а у філадельфійському універмазі

дайте, пані, чого вже. Та груба свиня саме виходить».

Коли я вперше п'ять років тому потрапив до США, то зробив у своєму щоденнику запис: «Українська повоенна діаспора третьої хвилі – це молоді, енергійні люди років 70, які здебільшого ще доглядають за своїми 95-річними батьками». І це правда. Українці Філадельфії здебільшого мають високий освітній рівень, працюють на престижних роботах. Багаті будинки, дорогі авто, рахунки в банках – всього цього вони вже досягли. Поміж українських інтелектуальних «вершків» Філадельфії слід назвати вже згаданого професора Леоніда

ФОТО: REUTERS

Життя одне. Живи!
Феєрія
мандрів

Туризм. Відпочинок. Екскурсії. Авіаквитки.
Україна. Європа. Увесь світ!

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна
тел.: (044) 501 01 82/83, 563 05 20
www.feerie.com.ua

ІЛС ДТАУ АВ № 000121 від 14.02.2009

ЗАСНІЖЕНІ ТРОТУАРИ

«У вас скрізь такі тротуари?!» – запитав, заходячи у двір на розі Прорізної та Хрещатика знайомий журналіст із Польщі. Ні, він не мав на думці їх похвалити – поміж складених куп пресованого снігу важко було просуватися. Це при тому, що житло на час президентських виборів колега винайняв на Басейній – також у центрі. Песимізм і розчарування Україною притаманні не лише полякам, а й нам, українцям. Країна зачекалася змін – і не лише політичних чи економічних, а й змін у собі: європейцями нам бути лише тоді, коли наша країна перестане бути схожою на один великий смітник. ■

Роман
Кабачій

ДІТИ ХОЧУТЬ ВИБИРАТИ

Мій син дуже обурювався, що не має права голосу. Він має дуже стійкі переконання й у своєму кандидатурі впевнений, довіряє йому. Я намагалася його заспокоїти і пояснити, чому дітки не голосують. Наводжу приклад, мовляв, ось хтось скаже, що кожна дитинка має їсти цукерок стільки, скільки хоче, або що кожній дитинці видаватимуть постійно іграшки. Запитую: «Ти ж проголосуєш за такого кандидата?» Син обурюється: «Діткам не можна багато цукерок, а іграшок мені й своїх вистачає. Я все одно проголосую за ...» Багато дорослих оманливим обіцянкам красивих і розумних вірять. То, може, дітям також можна голосувати. Це ж їхнє майбутнє. ■

Таня
Овчар

КРИХТИ БАТОНА

Увечері не встиг купити хліба. Стою розмірковую, чи йти за кілометр до супермаркету, чи обійтися. А ось сміттєвий контейнер: поруч тріснуло дзеркало, розбита радіола, листівки за кандидатів і кульок із запліснявілими сухарями. Моя колега вважає, що у світі забагато інформації, просто надлишок. Назагал це справді так. Але потрібний саме зараз лаваш відшукати буває непросто. Якщо хліб лежить під ногами, то пліснявий і черствий. Клювати його захочуть лише невибагливі горобці у мороз. А свіжий – пошукай-но. Та й у маркеті, куди добредеш сяк-так по нескोलотій кризі, батон буде, ймовірно, вчорашнім... Як наш нішній президент. ■

Ігор
Кручик

Наталія
Петринська

Андрій
Ермоленко

Олена
Чекан

МУЗИКА Й ГЕНЕТИКА

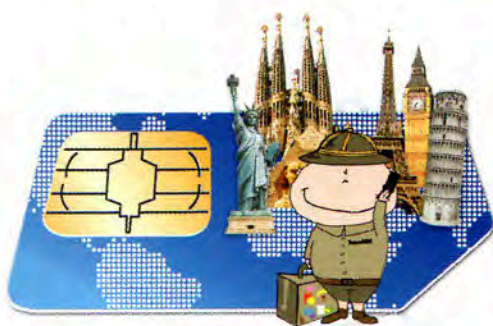
Здається, що в Британії кожен десятий народжується музикантом. Це в них у крові. Коли починаєш моніторити сторінки музичних сайтів, щойно з'являється нове цікаве ім'я, бачиш, що «юноє дарованіє» має англійське походження. Подружка, яка періодично їздить до Лондона, розповідає, як іноді виникає бажання роздвоїтися чи розчвертитися, щоб в один день потрапити на концерти, якими зацікавилася. У нас рівень музичної культури теж поступово зростає – чи не в кожному містечку виникають аматорські рок-гурти, щоправда, їхній рівень здебільшого ледь дотягує до середнього. Прогнозую, щоб досягти «музично-генетичного» рівня британців, нам знадобиться щонайменше років тридцять. ■

НА КРАЮ СВІТУ

Загарбники ІІІ Світової війни з візами та валізами, набитими спиртним, щоб щодня напиватись у спеку і всівати пляшками пляжі Аравійського моря; солдати, які змушують вчити індусів і в'єтнамців «великій і магу-чій», а ще просять місцевих дітей сказати слово Х..Й і при цьому голосно регочуть. Пострадянські варвари, які захоплюють узбережжя й забруднюють астрал перегаром і матом, – хазяї життя!!! Ми, російськомовні й найголосніші у світі туристи, захопимо весь світ, і над колись найтихішою амазонською галявиною та на найвищій горі ви ще почуєте наш гучний войовничий мат! Я це усвідомив на Гоа, коли почув за спиною: «Я плачу́ деньги не для того, щоб он меня не понимал! Пусть учит русский, я плачу́ деньги!» ■

БАЛАЧКА

«Сенсаційне» відкриття зробили російські філологи: у віддалених куточках Краснодарського краю вони віднайшли невідомий самобутній діалект російської мови. І навіть показали по ТБ аборигенів: дідусів і бабусь у вишиванках, які пояснювали ошелешеним дослідникам, що «їжа» – «еда», «йшов» – «шел», а «парубок» – «парень». І позаяк слово «балакати» означає «говорить», то вчені назвали діалект «балачкою». Хвацькі дослідники вже й абетку розробили і мріють, щоб балачку якнайскоріше почали факультативно викладати у школах краю, а її вивчення стало складовою кубанознавства. А щоб зберегти екзотичну говірку, студенти філфаку Краснодарського державного університету тепер регулярно їздитимуть в експедиції до кубанських козаків. І це не першоквітневий жарт, а російська реальність. ■

**Взяв з собою за кордон
свій мобільний телефон?
і ДЗВОНИТИ будеш всім?
Тоді для тебе ТревелСіМ!!**

Тарифи

- безкоштовні вхідні у 64 країнах
- у 114 країнах вихідні дзвінки у межах \$0,39-\$1,00
- GPRS-інтернет від \$0,57 за 100 Kb
- абонплата відсутня
- плата за з'єднання відсутня

Зручність

- ТревелСімка працює у 177 країнах
- незмінний балтійський номер, що стає відомим до поїздки
- номер зберігається безстроково
- можливість приймати вхідні дзвінки на Ваш український номер
- зручні цілодобові тарифи

Додатково

- безкоштовна деталізація дзвінків Online
- ТревелФакс: окремий балтійський номер для прийому fax2email
- "Експрес-звіт": можливість перегляду Ваших витрат на екрані телефону
- "Локаатор": можливість перегляду місцезнаходження абонента на карті
- "Переказ коштів"
- "Передзвоніть мені"
- "Мобільний Перекладач"
- "Мобільне поповнення"
- бонуси в програмах лояльності "Панорама" (МАУ) і "Меридіан" (Аеросвіт)

Продукція

- стартовий пакет містить: ТревелСімку (за ціною \$9) та зручний для абонента баланс (від \$5)
- вибір гарних номерів
- поповнення будь-яким зручним способом
- безкоштовна доставка по Україні при замовленні продукції на суму від \$100

Країна перебування	Вихід \$	Вхід	Країна перебування	Вихід \$	Вхід	Країна перебування	Вихід \$	Вхід
Австрія	0,55	0,00	Італія	0,59	0,00	Туніс	0,75	0,25
Бельгія	0,65	0,00	Кіпр	0,39	0,00	Туреччина	0,55	0,00
Болгарія	0,75	0,20	Латвія, Литва	0,55	0,00	Угорщина	0,65	0,00
Велика Британія	0,59	0,00	Німеччина	0,59	0,00	Фінляндія	0,55	0,00
Греція	0,65	0,00	ОАЕ	0,65	0,00	Франція	0,59	0,00
Грузія	0,55	0,00	Польща	0,59	0,00	Хорватія	0,55	0,00
Єгипет	0,55	0,00	Росія	0,45	0,00	Чехія	0,55	0,00
Ізраїль	0,45	0,00	Словаччина	0,55	0,00	Швейцарія	0,69	0,00
Іспанія	0,59	0,00	Таїланд	0,85	0,25	Швеція	0,59	0,00

Тарифи станом на 30/12/2009р.

довідка та інформація про точки продажу:

(050) 800-1001 (044) 223-8008 (098) 800-1001

w.TravelSiM.ua

КРИЗИЙ
АВІДЕВ 2007

КРИЗИЙ
ПОПРАВНИЙ
ПОПРАВНИЙ
ПОПРАВНИЙ
ПОПРАВНИЙ
ПОПРАВНИЙ

C-Клас від 31 900 €

CLS-Клас від 65 000 €

GL-Клас від 66 900 €

S-Клас від 115 458 €

GLK-Клас від 44 900 €

M-Клас від 52 900 €

Mercedes-Benz

Вибачте, але ТАКІ ціни
Ми не можемо показати всім. Вони настільки привабливі,
що ми вимушені їх приховувати. Будь ласка, не говоріть про це нікому.
Ми будемо чекати лише на Ваш дзвінок.

ВАТ "АвтоКанал"

0 800 500 160

(Дзвінки зі стаціонарних телефонів в межах України безкоштовні)

www.mercedes-benz.ua

В акції приймають участь автомобілі, що знаходяться на складах на території України. Кількість акційних автомобілів обмежена. Акція діє з 1 січня 2010 року до 28 лютого 2010 року.